

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

РУСКУЛІС ЛІЛІА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.147-057.875:[81.161.2 1]-047.22

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН**

ДОДАТКИ

13.00.02 «Теорія і методика навчання (українська мова)»

Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

Науковий консультант – Пентиліук Марія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Херсон – 2019

ЗМІСТ

Додаток А. Список опублікованих праць за темою дисертації.....	548
Додаток Б. Відомості про апробацію результатів дисертації.....	559
Додаток В. Лексикографічний аналіз дефініцій «компетентність» і «компетенція»	564
Додаток Г. Лінгводидактична система формування ЛК студентів	566
Додаток Г. 1. Компетентнісний підхід: від завдання до результату....	566
Додаток Г. 2. Класифікації методів навчання в педагогіці.....	568
Додаток Г. 2. Класифікації вправ у сучасній лінгводидактиці.....	570
Додаток Д. Технологія формування ЛК.....	571
Додаток Д. 1. Класифікації інноваційних лекцій у практиці викладання мовознавчих дисциплін	571
Додаток Д. 2. Фрагмент робочої програми. Теми лекційних занять.....	573
Додаток Д. 3. Спецсемінар на тему «Когнітивна лінгвістика та когнітивна методика».....	577
Додаток Д. 4. Критерії класифікації самостійної роботи студента..	578
Додаток Д. 5. Методичні матеріали для самостійної роботи з дисципліни «Вступ до мовознавства»	581
Додаток Д. 6. Структура тематичного словника з теми «Когнітивна й комунікативна лінгвістика та когнітивно-комунікативна методика..	586
Додаток Д. 7. План педагогічної практики для студентів IV курсу..	587
Додаток Д. 8. Дистанційний навчальний модуль	589
Додаток Д. 9. Система вправ із теми «Лексика української мови»	601
Додаток Д. 10. Структура ділової гри	605
Додаток Е. Матеріали для проведення констатувального етапу експериментально-дослідного навчання.....	607
Додаток Е. 1. Блок 1. Питальник для викладачів мовознавчих дисциплін і студентів.....	607

Додаток Е. 2. Блок 2. Перевірка фактичних знань (термінографія, формулювання понять).....	610
Додаток Е. 3. Блок 3. Уміння застосовувати набуті знання	619
Додаток Е. 4. Блок 4. Творчий рівень	630
Додаток Є. Матеріали для контролю сформованості ЛК майбутніх учителів української мови	631
Додаток Є. 1. Етапи дослідного навчання.....	631
Додаток Є. 2. Завдання для формування субкомпетентностей	638
Додаток Є. 3. Комплекси вправ для формування ЛК майбутніх учителів української мови	641
Додаток Є. 4. Тестові завдання для перевірки сформованості ЛК на опорно-систематизувальному етапі	663
Додаток Є. 5. Завдання для перевірки сформованості ЛК на інтегративно-формуальному етапі	665
Додаток Є. 5. 1. Завдання для перевірки рівня сформованості ФСК	665
Додаток Є. 5. 2. Завдання для перевірки рівня сформованості ЛСК	668
Додаток Є. 5. 3. Завдання для перевірки рівня сформованості ГСК	670
Додаток Є. 5. 4. Завдання для перевірки рівня сформованості ССК	674
Додаток Є. 5. 5. Текст для перевірки рівня сформованості ПСК.	676
Додаток Є. 5. 6. Підсумкова контрольна робота на інтегративно-формуальному етапі	678
Додаток Є. 6. Тести для перевірки сформованості ЛК на креативно-трансформаційному етапі.....	681
Додаток Ж. Акти й довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження (копії).....	684

СПИСОК ОПУБЛІКОВНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентилюк. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
2. Рускуліс Л., Василькова Н. Лінгводидактична готовність до навчання мови як показник формування успішного вчителя української мови. *Проектування і розвиток професійно успішної особистості в умовах освітньо-виховного середовища університету*: монографія / за заг. ред. В. Д. Будака. Миколаїв: Іліон, 2017. С. 365–375.

Публікації в наукових фахових виданнях України

3. Рускуліс Л. Методика навчання лінгвістичного аналізу художнього тексту у ВНЗ та загальноосвітній школі: порівняльний аспект. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2009. Вип. 52. С. 356–362.
4. Рускуліс Л. Роль функціонально-стилістичного аспекту навчання мови в лінгводидактичній підготовці майбутнього вчителя-словесника. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки)*: зб. наук. праць. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. № 22 (209), листопад. Ч. 1. С. 66–71.
5. Рускуліс Л. Лекція у системі лінгводидактичної підготовки вчителя української мови. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2011. Вип. 58. Ч. 2. С. 192–198.

6. Рускуліс Л. Теоретичні засади організації практичних форм роботи у вишах в системі лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів української мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки)*: зб. наук. праць. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. № 15 (226), серпень. Ч. I. С. 130–138.
7. Рускуліс Л. Інтерактивні технології – один зі шляхів удосконалення комунікативної компетенції майбутніх учителів української мови. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2012. Вип. 61. С. 307–312.
8. Рускуліс Л. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості майбутнього вчителя української мови. *Проблеми сучасної педагогічної освіти: Серія: Педагогіка і психологія*: зб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2012. Вип. 36. Ч. 1. С. 10–17.
9. Рускуліс Л. Ознайомлення із національно-культурною специфікою мовленнєвого етикету українців у процесі вивчення фахових дисциплін майбутніми вчителями української мови (практичний аспект). *Педагогічний дискурс*: зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький: ХГПА, 2012. Вип. 13. С. 336–341.
10. Рускуліс Л. Формування риторичних умінь майбутніх учителів української мови на заняттях із фахових дисциплін. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. Вип. 1. 39. С. 266–270.
11. Рускуліс Л. Роль текстоцентричного підходу у процесі підготовки вчителя української мови. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2013. Вип. 63. С. 317–323.
12. Рускуліс Л. Лінгвофілософські погляди Вільгельма фон Гумбольдта у системі теоретико-методичної підготовки вчителя української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*: зб. наук. праць / ред. кол.: Н. В. Гузій (відп. ред.). К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова,

2013. Вип. 20 (30). Спец. вип. Актуалітети філологічної освіти та науки. С. 184–188.
13. Рускуліс Л. Шляхи організації самостійної роботи в системі підготовки учителів української мови. *Електронне наукове видання «Науковий вісник Донбасу». Педагогічні науки*. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», № 2 (22), 2013. URL: http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/ NN22/13_rlvuum.pdf (дата звернення 22.06.2018).
 14. Рускуліс Л. Професійна компетентність майбутнього вчителя української мови як лінгводидактична проблема. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. Вип. 1.42 (95). С. 222–226.
 15. Рускуліс Л. Використання інформаційних технологій у системі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* наук. журн. / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. № 3 (37). С. 184–193.
 16. Рускуліс Л. Електронний підручник як ефективна інформаційна технологія у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 38. С. 431–434.
 17. Рускуліс Л. Урахування специфічних принципів навчання в теоретико-методичній підготовці майбутнього вчителя української мови. *«Молодь і ринок»*: наук.-пед. журнал. Дрогобич: «ШВИДКОДРУК», 2014. № 9 (116) вересень. С. 64–68.
 18. Рускуліс Л. Професійне самовизначення майбутнього вчителя української мови: завдання, проблеми, труднощі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми*

теорії і практики: зб. наук. праць. / ред. кол.: Н. В. Гузій (відп. ред.). К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 24 (34). С. 22–26.

19. Рускуліс Л. Застосування інтерактивних технологій у теоретико-методичній підготовці майбутнього вчителя української мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць / за ред. проф. А. Л. Ситченка. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. Вип. 4 (51). С. 154–60.
20. Рускуліс Л. Урахування психологічних особливостей студентського віку в процесі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Електронне наукове видання «Науковий вісник Донбасу». Педагогічні науки*. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», № 3 (31), 2015. URL: [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2015/N3\(31\)/index.html](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2015/N3(31)/index.html) (дата звернення: 22.06.2018).
21. Рускуліс Л. Особливості організації дослідницької діяльності майбутніх учителів української мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. Вип. 2 (53), травень. С. 154–159.
22. Рускуліс Л. В. Лекція за способом викладу навчального матеріалу в системі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*: наук. видання / гол. ред. Носко М. О. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф», 2016. Вип. 140. С. 263–268.
23. Рускуліс Л. В. Формування фахових компетентностей майбутніх учителів української мови. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. № 4. С. 136–141.

24. Рускуліс Л. В. Базові складові теоретико-методичної підготовки майбутнього вчителя української мови. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. Вип. 2. С. 307–315.
25. Рускуліс Л. В. Особливості реалізації системи вправ у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови (на прикладі дисциплін циклу фахових компетентностей). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки)*: зб. наук. праць. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2016. № 6 (303) жовтень. Ч. II. С. 281–289. URL: [e.mail.ru/ attachment/ 1479454844 0000000667/ 0;2](mailto:attachment/1479454844_0000000667/0;2) (дата звернення: 22.06.2018).
26. Рускуліс Л. В. Психологічні особливості мислення майбутнього вчителя української мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*: зб. наук. праць. / редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. Вип. 52. С. 221–225.
27. Рускуліс Л. В. Семінар у методичній системі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Бердянськ: БДПУ, 2017. Вип. 3. С. 214–220.
28. Рускуліс Л. В. Інтелектуальні здібності майбутнього вчителя української мови як результат успішної навчально-професійної діяльності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*: зб. наук. праць / ред. кол. Товканець Г. В. (гол. ред.) та ін. Мукачево: МДУ, 2017. Вип. 2 (6). С. 189–193.
29. Рускуліс Л. В. Рівень сформованості лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови: констатувальний експеримент. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

- (Педагогічні науки): зб. наук. праць. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. № 3 (137) квітень. С. 249–256.
30. Рускуліс Л. Види самостійної підготовки майбутнього вчителя української мови в методичній системі. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон: ХДУ, 2017. Вип. LXXVIII. Т. 1. С. 83–88.
31. Рускуліс Л. Принципи навчання в методичній системі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. № 7 (71). С. 125–134.
32. Рускуліс Л. Методологічна сутність категорії «лінгвістична компетентність» у сучасному освітньому просторі. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. № 1 (60), лютий. С. 228–232.
33. Рускуліс Л. В. Філософські й лінгвофілософські основи формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]*. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч. 2. С. 359–365.
34. Рускуліс Л., Лукьяненко Д. Державомовна компетентність сучасного освітянина: теоретико-практичний аспект. *Вісник Глухівського національного університету імені Олександра Довженка. Наукове видання. Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2018. Вип. 2 (37), Ч. 1. С. 188–195.
35. Рускуліс Л. В. Формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови: дослідно-експериментальна робота. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. праць / за ред. проф.*

Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. № 2 (61), травень. С. 228–232.

Тези, матеріали конференцій

36. Рускуліс Л. Комунікативна компетенція студентів як основа фахової майстерності. *Університет як центр організації освітньо-виховного середовища у регіоні: тези наук.-практ. конфер. 19 червня 2009 р.* / за заг. ред. Будака В. Д. Миколаїв: МДУ імені В. О. Сухомлинського, 2009. С. 160–161.
37. Рускуліс Л. Культуромовний аспект підготовки майбутнього вчителя української мови. *Сучасна україністика: наукові парадигми мови, історії, філософії: зб. статей III Міжнародної науково-практичної конференції 17–19 травня 2012 р.* / за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. Кузя О. М., канд. філол. наук, проф. О. Черемської. Харків: ХНЕУ, 2012. С. 411–416.
38. Рускуліс Л. Етнокультурознавчий аспект у перспективі підготовки учителя української мови. *Семантика мови і тексту: матеріали XI Міжнар. наук. конфер.* (м. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 26–28 вересня 2012 р.). Івано-Франківськ, 2012. С. 529–531.
39. Рускуліс Л. Професійна компетентність майбутнього вчителя української мови. *«Проектування і розвиток професійно успішної особистості в освітньо-виховному середовищі університету»:* зб. тез за матер. міжн. наук.-практ. конф. 4-5 жовтня 2013 р. Миколаїв: МНУ, 2013. Миколаїв, 2013. С. 228–229.
40. Рускуліс Л. Мовленнєва діяльність у системі психолінгвістичних чинників підготовки студента-словесника. *«Teoretyczne i praktyczne innowacje naukowe»: zbiór raportów naukowych (29.01.2013-31.01.2013).* Kraków. Warszawa: Wydawca: Sp. z o. o. «Diamond tradion tour», 2013. P. 73–79.
41. Рускуліс Л. Дистанційне навчання у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови: переваги та недоліки. *«Дунайські наукові*

- читання: європейський вимір і регіональний контекст»: матер. міжн. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю Ізмаїльського державного гуманітарного університету (15–17 жовтня, 2015). Т. I: Історія. Економіка. Педагогіка. Ізмаїл: РВВ ІДГУ; «СМИЛ», 2015. С. 256–258.
42. Рускуліс Л. Шляхи та умови використання диспуту та дискусії в процесі підготовки вчителя-словесника. «*Pedagogika. Współczesna nauka. Nowy wygląd*»: *zbiór raportów naukowych*. Wrocław. Warszawa: Wydawca: Sp.z o.o. «Diamond tradion tour», 2015. Р. 37–42.
43. Рускуліс Л. Види навчально- та науково-дослідницької діяльності майбутнього вчителя української мови та шляхи їх упровадження в навчальний процес. *Актуальні проблеми лінгводидактики: реалії та перспективи: матеріали Всеукр. науково-практ. конфер.* (Херсон, 2016). Херсон: ХДУ, 2016. С. 138–141. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/4786> (дата звернення: 22.06.2018).
44. Рускуліс Л. Особливості організації й проведення педагогічної та виробничої практик. *Наукові дослідження в XXI столітті: теорія і практика (SRTP 2016): матеріали I Міжнар. науково-практ. конфер.* Тернопіль, 2016. С. 71–72.
45. Рускуліс Л. Проектні технології в методичній системі формування професійних компетентностей у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови: «*Загальні аспекти інноваційного розвитку освітньої галузі в контексті міжнародного співробітництва України. General aspects of innovation development of education in the context of international cooperation of Ukraine*»: матер. міжн. наук.-практ. конф. Миколаїв: МНАУ, 2017. С. 156–159.
46. Рускуліс Л. Закономірності навчання мови в методичній системі формування предметних компетентностей майбутніх учителів української мови. *П'яті Волошинські читання «Творча майстерність Ніли Волошиної у перспекції філологічного простору Нової української школи»: тези*

- допов. Усеукраїнської науково-практ. конфер. Миколаїв: МОШПО, 2017. С. 121–124.
47. Рускуліс Л. Формування ідентичності майбутнього вчителя української мови. «Сучасна гуманітаристика»: матер. III Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 3. С. 100–102.
48. Рускуліс Л. В. Мовна картина світу: лінгвістичний і лінгводидактичний аспект. «Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект»: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. Миколаїв: МНАУ, 2018. С. 19–22. URL: <https://www.mnau.edu.ua/abstracts/abstracts2018-04-13.pdf> (дата звернення: 22.06.2018).
49. Рускуліс Л. Теоретичні основи дослідження дефініції «лексико-семантичне поле» в методичній системі формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови. *Образне слово Луганщини: матеріали XVII Всеукр. наук.-практ. конф. імені Віктора Ужченка (20 квітня 2018 р., м. Старобільськ) до 80-річчя Луганської області / за заг. ред. проф. А. В. Нікітіної; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка»*. Вип. 17. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. С. 192–194.

Публікації в наукових періодичних виданнях інших держав

50. Рускуліс Л. В. Урахування проблемності навчання у процесі підготовки майбутнього вчителя української. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Будапешт, 2014. II (9), Issue 19. С. 115–119.
51. Рускуліс Л. Професійно-педагогічне спілкування – основа професійної діяльності майбутнього вчителя української мови. *European Association of pedagogues and psychologists «Science»*, Geneva (Switzerland), 2015. P. 144–147.
52. Рускуліс Л. Поиск новых подходов к обучению в процессе подготовки будущего учителя украинского языка. «Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова» *Серыя Псіхолога-педагагічныя навукі:*

педагогіка, психологія: научно-метод. журнал. Могильов, 2016. № 1 (47). С. 91–98.

53. Ruskulis L. Traditional studying methods in the system of theoretical and methodological preparation of the future Ukrainian language teachers. *Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doświadczenie*. Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności, 2016. № 4 (8). P. 48-52.
54. Ruskulis L. Conversation in theoretical and methodical training system for future teachers: a case of the Ukrainian language. *Journal of Advocacy, Research and Education*. Effiduase-Koforidua, Eastern Region, Ghana, 2017. 4(2). P. 81-85. URL: http://www.kadint.net/journals_n/1509821343.pdf (дата звернення 22.06.2018).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Навчально-методичні посібники, рекомендації

55. Рускуліс Л. В. Денисенко Т. М. Практикум з української мови: навч.-метод. посіб. для студ. I курсу факультету філології та журналістики. Миколаїв: МДУ, 2006. 129 с.
56. Рускуліс Л. Методика навчання української мови у схемах, таблицях, коментарях: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 112 с.
57. Рускуліс Л. В. Українська мова (для абітурієнтів): навч.-метод. посіб. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2011. 132 с.
58. Рускуліс Л. В. Психолінгвістика: навч.-метод. посіб. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2012. 88 с.
59. Рускуліс Л. В., Мікрюкова К. О. Етнолінгвістика: навч.-метод. реком. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. 64 с.
60. Рускуліс Л. В. Культура та техніка усного мовлення: навч.-метод. реком. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. 64 с.

61. Рускуліс Л. В., Зайцева Т. А. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посіб. Миколаїв: Іліон, 2014. 306 с.

**Публікації, які додатково відображають
наукові результати дисертації**

62. Рускуліс Л. Технологія навчання української мови (з використанням схем). *Українська мова і література в школі*. 2008. № 2. С. 15–20.
63. Рускуліс Л. Формування національно-мовної особистості майбутнього вчителя української мови (з урахуванням міжпредметних зв'язків). *Українознавчий альманах*. Київ, Мелітополь ПП Гапшенко В.О., 2012. Вип. 9. С. 328–331.
64. Рускуліс Л. В. Технологія формування дистанційних навчальних модулів під час засвоєння дисципліни «Методика навчання української мови» майбутніми вчителями української мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. Вип. 1 (56), лютий. С. 234–240.
65. Рускуліс Л. В. Формування ключових компетентностей майбутніх учителів української мови у процесі засвоєння дисциплін психолого-педагогічного циклу. *Актуальные научные исследования в современном мире*: сб. науч. трудов. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вып. 1(21). Часть 6. С. 170–175. URL: <https://e.mail.ru/attachment/14879585780000000858/0;2> (дата звернення: 22.06.2018).
66. Рускуліс Л. Формування предметних компетентностей із дисциплін лінгвістичного циклу під час проходження педагогічної практики майбутніми вчителями української мови. *«Молодий вчений»*: наук. журнал. Херсон: ТОВ «Видавничий дім «Гельветика», 2017. № 4. 1 (44. 1) квітень. С. 45–48.

Відомості про апробацію результатів дисертації

Назва конференції, конгресу, семінару	Місце проведення	Дата проведення	Форма участі
<i>Міжнародні</i>			
III Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна україністика: наукові парадигми мови, історії, філософії»	м. Харків	17-19 травня 2010 року	очна
III Міжнародна науково-практична конференція «Мовний простір і культура комунікації»	м. Мелітополь,	13-15 вересня 2012 року	заочна
XI Міжнародна наукова конференція «Семантика мови і тексту»	м. Івано-Франківськ	26-28 вересня 2012 року	заочна
Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний лінгвістичний і лінгводидактичний дискурсний простір»	м. Луганськ	6-7 жовтня 2010 року	очна
VI Міжнародний науково-практичний симпозіум «Етнопедagogіка: діалог культур»	Хмельницький-Івано-Франківськ	25-27 жовтня 2012 року	заочна
Miedzynarodowa Naukowi-Praktyczney Konferencji «Teoretyczne i praktyczne innowacje naukowe» (Kraków, 2013)	м. Краків	29-31 січня 2013 року	заочна
Міжнародна науково-практична конференція «Проектування і розвиток професійно успішної особистості в освітньо-виховному середовищі університету»	м. Миколаїв	4-5 жовтня 2013 року	очна
XII міжнародна науково-практична конференція «Сучасні інформаційні	Київ-Вінниця	21-23 травня 2014 року	заочна

технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми»			
Scientific and Professional Conference «Modern problems of education and science»	м. Будапешт	28-30 січня 2014 року	заочна
Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін»	м. Суми	4-5 березня 2014 року	заочна
Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація педагогічної освіти як основа інтенсифікації професійної та світоглядно-методологічної підготовки вчителя сучасної школи	м. Дрогобич,	16-17 жовтня 2014 року	заочна
International scientific – practical congress «The Generation of Scientific Ideas» (Geneva, 2014)	м. Женева	27-28 листопада 2014 року	заочна
Miedzynarodowa Naukowi-Praktyczney Konferencji «Pedagogika.Współczesna nauka. Nowy wygląd»	м. Вроцлав,	30 січня, 2015 року	заочна
International scientific – practical web-congress «Be Smart!»	м. Женева	17-18 лютого 2015 року	заочна
Міжнародна науково-практична конференція, присвяченої 75-річчю Ізмаїльського державного гуманітарного університету «Дунайські наукові читання: європейський вимір і регіональний контекст»	м. Ізмаїл	15-17 жовтня 2015 року	очна
I International Scientific and Practical Conference «Research in the XXI century: theory and practice» (SRTP 2016)	м. Тернопіль	26 листопада 2016 року	заочна
«Загальні аспекти інноваційного розвитку освітньої галузі в контексті міжнародного співробітництва	М. Миколаїв	20–21 квітня 2017 року	очна

України. General aspects of innovation development of education in the context of international cooperation of Ukraine »			
III Міжнародна науково-практична конференція «Новітні тенденції розвитку філологічної освіти в контексті інтеграції у європейський простір»	м. Миколаїв	18-19 квітня 2017 року	очна
III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасна гуманітаристика»	м. Переяслав-Хмельницький	13 жовтня 2017 року	заочна
<i>Усеукраїнські</i>			
Всеукраїнська науково-практична конференція «Університет як центр організації освітньо-виховного середовища у регіоні»	м. Миколаїв	19 травня 2009 року	очна
Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми шкільної та вишівської лінгводидактики: реалій та перспективи. Доробок наукової школи М. І. Пентилюк»	м. Херсон	07-08 квітня 2011 року	очна
Всеукраїнська науково-практична конференція «Слово, речення, текст: когнітивний, прагматичний та лінгводидактичний аспекти»	м. Херсон	01-02 березня 2012 року	очна
III всеукраїнська науково-практична конференція «Слово, речення, текст: когнітивний, прагматичний та лінгводидактичний аспекти»	м. Херсон	18-18 жовтня 2013 року	очна
Всеукраїнська науково-практична конференція «Мовна особистість студента в перспекції сучасної лінгводидактики»	м. Миколаїв	19-20 листопада 2015 року	очна
Всеукраїнська науково-	м. Херсон	07-08	очна

практична конференція «Актуальні проблеми лінгводидактики: реалії та перспективи»		квітня 2016 року	
Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація національної системи вищої освіти в умовах зовнішніх викликів»	м. Старобільськ	20-21 жовтня 2016 року	заочна
Всеукраїнська наукова конференція «О. Потебня і сучасна наука»	м. Херсон	27-28 жовтня 2016 року	очна
II Всеукраїнська наукова інтернет-конференція «Вербальні коди сучасної української мови»	м. Кам'янець-Подільський	9 листопада 2016 року	заочна
Всеукраїнська науково-практична конференція «П'яті Бугайківські читання»	м. Ніжин	29-30 вересня 2016 року	заочна
II Всеукраїнський науково-практичний семінар «Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті»	м. Суми	3 грудня 2016 року	заочна
III Всеукраїнська науково-практична конференція «Розвиток національно-мовної особистості в умовах неперервної освіти: надбання, реалії, перспективи»	м. Умань	10-11 листопада 2016 року	очна
Усеукраїнська науково-практична конференція «П'яті Волошинські читання «Творча майстерність Ніли Волошиної у перспекції філологічного простору Нової української школи»	м. Миколаїв	22-25 червня 2017 року	очна
Всеукраїнська науково-практична конференція «Лінгвістичний і лінгводидактичний дискурсивний простір: здобутки і перспективи»	м. Київ	12-13 жовтня 2017 року	очна
«Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя»	м. Суми	25 жовтня 2017 року	заочна

словесника»			
IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект»	м. Миколаїв	13 квітня 2018 року	очна
Всеукраїнська науково-практична конференція «VI Волошинські читання: «Методика навчання української мови і літератури в контексті Концепції Нової школи: проблеми, пошуки, перспективи»	м. Глухів	19-20 квітня 2018 року	очна
XVII Всеукраїнська науково-практична конференція імені Віктора Ужченка «Образне слово Луганщини», присвячена 80-й річниці від дня утворення Луганської області	м. Старобільськ	20 квітня 2018 року	заочна
II Всеукраїнська науково-практична конференція «Стратегічні пріоритети філології й лінгводидактики в умовах реформування освітньої системи в Україні»	м. Старобільськ	25 квітня 2018 року	заочна
Всеукраїнська наукова конференція «Поетика художнього тексту»	м. Херсон	18-19 травня 2018 року	заочна

Лексикографічний аналіз понять «компетентність» і «компетенція»

СЛОВНИК	КОМПЕТЕНТНІСТЬ	КОМПЕТЕНЦІЯ
Великий тлумачний словник сучасної української мови [19, с. 560].	Властивість за значенням «компетентний», тобто який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний	Добра обізнаність із чим-небудь
Словник іншомовних слів [135, с. 345]	Досвідчений у певній галузі, якомусь питанні	Коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід
Енциклопедія освіти [46, с. 408-409]	Компетентність у навчанні набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо	Відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат
Oxford Dictionary of English [165]	Достатність навичок або знань, щоб зробити щось добре, відповідно до певного стандарту	Можливість робити щось успішно чи ефективно».

Cambridge English Dictionary [163]	Можливість зробити щось добре	Важлива навичка, необхідна для виконання роботи
Merriam-Webster's Concise Dictionary of English Usage [164]	Наявність необхідних або адекватних здібностей чи якостей	
Ожегов С. И. Словарь русского языка [94, с. 265].	Той, хто знає, обізнаний, авторитетний у певній галузі; той, хто володіє компетенцією	Коло питань, у яких хто-небудь добре володіє

Лінгводидактична система формування ЛК студентів

Додаток Г. 1

Компетентнісний підхід: від завдання до результату

Завдання	Компетентності
Оволодіння процесом навчання	Студент уміє працювати з довідковою літературою, різнотипними словниками, електронними базами даних, системами інформаційного пошуку; розвиває навички самостійного опанування нових знань; володіє знаннями з основних напрямів, закономірностей, змісту і форм наукової діяльності, методів планування, організації й керування науковою творчістю, роботою наукових колективів, навичками наукової організації праці; має розвинену культуру мислення, уміння ясно й логічно висловлювати свої думки; впроваджує ІКТ у майбутню професійну діяльність
Оволодіння мовознавчими дисциплінами	Студент орієнтується в наукових парадигмах мовознавства; застосовує знання мови на практиці, користується мовними одиницями; критично оцінює набутий досвід із позицій останніх досягнень філологічної науки; володіє сучасною мовознавчою термінологією; знає теорії виникнення мови (філогенез) і процесу становлення й розвитку мовлення окремого індивіда; уміє застосовувати сучасні наукові методи лінгвістичних, зокрема соціолінгвістичних, психолінгвістичних, лексикографічних, семантичних, когнітивних досліджень; володіє навичками планування й проведення лінгвістичного експерименту; має сформовані уміння аналізувати мовні явища як

	об'єктивацію багатофакторної діяльності людини
Формування ЛК у тісному взаємозв'язку з сучасним розвитком суспільства	Студент висловлює власну оцінку, позиції й переконання щодо історичних процесів в Україні та місця української мови як рідної й державної; має розвинуте уявлення про мову як фактор об'єднання етносу, народу, нації; застосовує досягнення національної та світової культури у вирішенні власних професійних і життєвих завдань
Розвиток комунікативних якостей майбутніх учителів української мови	Студент засвоїв теоретичні основи лінгвістичної науки й має розвинуте усне мовлення; володіє всіма видами МД (говоріння, читання, письмо, аудіювання) на базі достатнього обсягу знань із фонетики, орфографії, лексики, граматики, пунктуації; має сформовані уміння й навички здійснювати МД, зумовлену комунікативною метою; активно бере участь у свідомо практичній МД

Класифікації методів навчання в педагогіці

АВТОР	КЛАСИФІКАЦІЯ ГРУПИ МЕТОДІВ
Ю. Бабанський	<i>за джерелом знань</i> (словесні, наочні й практичні методи); <i>за відповідним етапом навчання</i> (на кожному з яких розв'язують своєрідні завдання); <i>за способом керівництва навчальною діяльністю</i> (пояснення педагога й різноманітні шляхи організації СРС); <i>за логікою навчального процесу</i> (індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи); <i>за дидактичними цілями</i> (методи організації діяльності тих, кого навчають, методи стимулювання діяльності: конкурси, змагання, ігри, заохочення тощо)
І. Харламов	<i>метод усного викладення знань</i> (розповідь, пояснення, лекція, бесіда; ілюстрація та демонстрація під час усного викладу знань); <i>методи закріплення матеріалу, що вивчається</i> (бесіда, робота з підручником); <i>методи самостійної роботи з осмислення та засвоєння нового матеріалу</i> (робота з підручником, лабораторні роботи); <i>методи навчальної роботи з вироблення вмінь та навичок застосування знань на практиці</i> (вправи, лабораторні заняття); <i>методи перевірки та оцінювання знань і навичок</i>
А. Алексюк	<i>загальні методи</i> : словесні (розповідь, лекційний метод, бесіда, робота з підручником, книжкою); наочні; практичні (метод вправ, лабораторний метод); <i>часткові методи</i>
А. Хуторський	<i>І. Когнітивні методи навчання</i> (емпатії, змістового бачення, образного бачення, символічного бачення, порівняння, евристичного спостереження, фактів, дослідження, конструювання поняття, конструювання правила, гіпотез,

	<p>прогнозування, помилок, конструювання теорій).</p> <p><i>II. Креативні методи</i> (придумування, образної картинки, гіперболізації, аглютинації, синектики, морфологічного ящика, інверсії).</p> <p><i>III. Методи організації навчання</i> (учнівського цілепокладання, учнівського планування, створення освітніх програм учнів, нормотворення, сомоорганізації навчання, взаємонавчання, рецензій, контролю, рефлексії, самооцінки).</p>
М. Євтух	<p><i>I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів</i> (за джерелом передачі й сприймання навчального матеріалу: словесні, наочні методи, практичні; за логікою передачі та сприймання навчальної інформації (індуктивні, дедуктивні); за ступенем самостійності мислення учнів у процесі оволодіння знаннями, формуванням умінь та навичок (репродуктивні, творчі та проблемно-пошукові); за ступенем керівництва навчальною роботою (навчальна робота під керівництвом викладача, самостійна робота учнів).</p> <p><i>II. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності</i> (методи стимулювання інтересу до навчання: створення ситуації інтересу, пізнавальні ігри, навчальні дискусії).</p> <p><i>III. Методи стимулювання обов'язку та відповідальності</i> (вимоги до вивчення предмета, заохочення й покарання в навчанні; методи контролю й самоконтролю в навчанні).</p> <p><i>IV. Бінарні методи</i> (на інформаційному, проблемному, евристичному та дослідницькому рівнях).</p>

Класифікації вправ у сучасній лінгводидактиці

Критерії	Види вправ
Рівень засвоєння знань	Репродуктивні, конструктивні, аналітичні, творчі
Дидактична мета, ступінь самостійності й творчості	Підготовчі, вступні, тренувальні, завершальні
Характер мовленнєвих операцій	Членування мовленнєвого потоку на структурні компоненти, завершення побудови мовних одиниць, розширення та згортання висловлювань, заміна окремих елементів, перебудова і побудова мовних одиниць усіх рівнів, редагування, переклад
Характер розумових дій	Аналітичні, синтетичні, на порівняння, доведення
Вид навчальної роботи	Підготовчі, комунікативні
Етап становлення мовленнєвих навичок	Мовно-аналітичні, конструктивно-мовленнєві, комунікативні; підготовчі до мовлення, власне мовленнєві
Спосіб формування вмінь та навичок	Імітаційні, репродуктивні, продуктивні, творчі
Зміст програмового матеріалу	Мовні, мовленнєві й комунікативні
Тематика	Фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні

Технологія формування ЛК

Додаток Д. 1

**Класифікації інноваційних лекцій
у практиці викладання мовознавчих дисциплін**

Автор	Види лекцій	Методичне спрямування
В. Дороз [25, с. 11]	багатоцільова, проблемна, інтерактивна, лекція-конференція; лекції, що є науково-теоретичною базою дисциплін	підготовка вчителя-словесника
О. Семенов [113, с. 92]	лекція-дискусія, лекція-коментар, ілюстративна лекція лекція-прес-конференція	професійна підготовка вчителя української мови і літератури
Т. Симоненко [121, с. 13]	лекція-конференція, лекція-візуалізація, лекція-дискусія	розвиток комунікативних якостей майбутнього вчителя-словесника
Н. Голуб [17, с. 23]	лекція-діалог, проблемна, інструктивна, узагальнювальна, бінарна, лекція теоретичного конструювання, лекція-конференція,	навчання риторики

		-консультація, -візуалізація, -ділова гра	
І. Дроздова с. 199]	[27,	лекції з елементами пояснення, обговорення, лекція-диспут, проблемна лекція, лекція- візуалізація, лекція прес- конференція	формування професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів
К. Климова с. 208-210]	[40,	комплексна – залежно від мети викладача-лектора; проблемна, лекція-діалог, лекція- провокація, лекція-візуалізація, лекція-конференція	формування мовнокомунікативної професійної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей
І. Нагрибельна с. 220].	[62,	лекція-практикум, лекція- конференція, проблемно- моделювальна лекція	організація самостійної роботи

Фрагмент робочої програми

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Вид лекції
МОДУЛЬ I. Загальне мовознавство як наука про сучасну лінгвістику, її історію, важливі напрями й школи, методологію та методику наукового дослідження		
1.	<p>Тема 1. Виникнення науки про мову та її розвиток до початку XIX ст. Загальне мовознавство як наука про сучасну лінгвістику, її історію, важливі напрями й школи, методологію та методику наукового дослідження. Поняття про мовні універсалії. Загальне мовознавство в колі суміжних наук.</p> <p>Виникнення науки про мову та її розвиток до початку XIX століття. Розвиток мовознавчих ідей в Давній Індії, Греції та Стародавньому Римі. Арабське мовознавство. Китайське мовознавство. Японське мовознавство. Європейське мовознавство середніх віків та епохи Відродження. Формування та розвиток знань про мову на Русі. Українське мовознавство XIV-XVIII століття. Проблема походження мови в працях філософів та мовознавців XIII-XIX століття. Граматика Пор-Рояля та її роль у становленні європейського мовознавства</p>	<p><i>За дидактичним завданням:</i></p> <p>вступна лекція;</p> <p><i>За способом викладу:</i></p> <p>проблемна лекція з елементами візуалізації</p>
2.	ТЕМА 2. Розвиток порівняльно-	<i>За дидактичним</i>

	<p>історичного та загального мовознавства в першій половині XIX ст. Порівняльно-історичний метод дослідження мов. Філософсько-лінгвістична концепція В. фон Гумбольдта. Розвиток українського та російського мовознавства</p>	<p><i>завданням:</i> тематична лекція <i>За способом викладу:</i> проблемна лекція з елементами візуалізації</p>
3.	<p>Тема 3. Мовознавство в другій половині XIX століття. Розроблення основ наукової етимології та лінгвістичної палеонтології. Натуралістичний напрям у мовознавстві. Логічний напрям у мовознавстві. Психологічний напрям у мовознавстві. Романтичний напрям у мовознавстві. Молодограматизм: передумови виникнення, напрями діяльності, досягнення. Наукова діяльність О. О. Потебні. Школа «Слова і речі». Естетична школа. Неолінгвістика.</p> <p>Казанська і Московська лінгвістичні школи. Петербурзька (Ленінградська) лінгвістична школа. Соціолінгвістичний напрям у мовознавстві</p>	<p><i>За дидактичним завданням:</i> тематична лекція <i>За способом викладу:</i> проблемна лекція з елементами візуалізації</p>
4.	<p>Тема 4. Мовознавство XX століття.</p> <p>Розширення кола досліджуваних мов. Розшифрування стародавніх письмен.</p> <p>Лінгвістичний структуралізм. Передумови виникнення й спільні ознаки лінгвістичного структуралізму. Лінгвофілософська концепція Ф. де Соссюра та її вплив на зародження структуралізму. Копенгагенська школа</p>	<p><i>За дидактичним завданням:</i> тематична лекція <i>За способом викладу:</i> І частина – бінарна лекція (спільно з викладачами курсів «Сучасна українська</p>

	<p>структуралізму: загальна характеристика, філософські джерела, теорія мови. Американський структуралізм: характеристика вихідних положень і проблематика досліджень. Англійський структуралізм. Празька лінгвістична школа структуралізму.</p> <p>Становлення лінгвістичної географії як науки (Й. Шмідт, Г. Веннер, Ж. Жильєрон). Лінгвістична географія на сучасному етапі.</p> <p>Типологія знакових систем. Мова й інші знакові системи. Типологічне мовознавство: завдання, структура, понятійний апарат, взаємодія з іншими галузями лінгвістики. Типологія мов та мовні універсалії.</p> <p>Структура й зміст «нового вчення про мову» М. Марра. Ностратична гіпотеза. Метод глотохронії. Проблеми акцентології, етимології та лексико-семантичної системи мови</p>	<p>літературна мова», «Історія мови», «Українська діалектологія»);</p> <p>II частина – проблемна лекція елементами візуалізації</p>
5.	<p>Тема 5. Прикладні аспекти мовознавства.</p> <p>Психолінгвістика як наука про дослідження розвитку й застосування мовленнєвої здатності як психічного феномена. Моделі мовленнєвої діяльності. Філогенез мовлення. Онтогенез мовлення. «Проблемні» діти: мовлення, інтелект, знаки. Мовленнєва діяльність у соціокультурному мовному контексті. Психолінгвістичні</p>	<p><i>За дидактичним завданням:</i></p> <p>тематична лекція</p> <p><i>За способом викладу:</i></p> <p>лекція – прес-конференція з елементами візуалізації</p>

проблеми мовленнєвого мислення. Мислення й мова.

Соціолінгвістика: основні напрями й тенденції її розвитку. Основні терміни й поняття соціолінгвістики. Проблематика та понятійний апарат.

Етнолінгвістика. Предмет етнолінгвістики. Статус етнолінгвістики серед інших історико-лінгвістичних дисциплін. Неогумбольдтіанство. Загальна характеристика неогумбольдтіанства. Основні тенденції мовного розвитку в сучасних державах. Міжмовне зіставлення.

Комунікативна лінгвістика. Основні питання комунікативної лінгвістики, загальні закони комунікації, специфіка комунікації, структура мови в процесах спілкування. «Комунікація», «спілкування», «дискурс».

Когнітивна лінгвістика як засіб отримання, зберігання, обробки, переробки й використання знань, спрямованих на категоризацію певною мовою світу дійсності й унутрішнього рефлексивного досвіду. Визначення специфіки категоризації та концептуалізації досвіду в колективній свідомості носіїв мови. Опис організації внутрішнього лексикону, вербальної пам'яті людини

Спецсеминар

на тему «Когнітивна лінгвістика та когнітивна методика»

Етапи заняття	Тема для обговорення	Питання для обговорення	Міжпредметні зв'язки
<p><i>I етап</i> – дослідження лінгвістичних основ когнітивної методики навчання української мови</p>	<p>Когнітивна лінгвістика як новітній напрям сучасного мовознавства</p>	<p>1. Основні віхи зародження й становлення когнітивної лінгвістики. 2. Концепт як базове поняття когнітивної лінгвістики. Характеристика концептів «Україна», «жінка», «чоловік» та ін. (за вибором студента). 3. Фрейм як компонент концептосфери.</p>	<p>Загальне мовознавство. Сучасна українська літературна мова. Історія української мови.</p>
<p><i>II етап</i> – лінгводидактичні основи когнітивної методики</p>	<p>Актуальність когнітивної методики навчання української мови</p>	<p>1. Проблема когнітивної методики навчання мови в історичній перспекції (дослідження О. Біляєва, О. Горошкіної, Т. Донченко, Г. Онкович, В. Мельничайка, А. Нікітіної, М. Петилюк, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського). 2. Теоретичні засади когнітивної методики. 3. Специфічні принципи когнітивної методики. 4. Методика впровадження когнітивно-розвивальних вправ (із практичним аспектом).</p>	<p>Загальне мовознавство. Сучасна українська літературна мова. Історія української мови. Загальне мовознавство.</p>

Критерії класифікації самостійної роботи студента

№ з/п	Критерії самостійної роботи	Види самостійної роботи
1.	<i>З урахуванням місця й часу проведення, характеру керівництва й способу здійснення контролю за якістю з боку викладача</i>	<p>а) самостійна робота на аудиторних заняттях;</p> <p>б) позааудиторна (систематична та акордна);</p> <p>в) самостійна робота під контролем викладача – індивідуальні заняття з викладачем;</p> <p>г) бібліотечно-інформаційна (в бібліотечних залах і комп'ютерних класах)</p>
2.	<i>За категорією</i>	<p>а) діяльність;</p> <p>б) дидактична категорія</p>
3.	<i>З огляду на рівень вияву творчості студентів</i>	<p>а) репродуктивна, що здійснюється за певним зразком (виконання типових вправ, заповнення таблиць, складання схем);</p> <p>б) реконструктивна, що передбачає слухання й доповнення лекцій викладача, складання планів, конспектів, тез та ін.;</p> <p>в) евристична, спрямована на вирішення проблемних завдань, отримання нової інформації, її структурування та використання в нових ситуаціях (складання опорних конспектів, схем-</p>

		конспектів, анотацій, розв'язання творчих завдань); г) дослідницька, що орієнтована на проведення наукових досліджень (організація та проведення експерименту, створення проектів, теоретичні дослідження та ін.)
4.	<i>За видами діяльності</i>	а) навчально-пізнавальна (через мислення, аналіз, синтез тощо); б) професійна (певні конкретні дії студента, що їх виконують спеціалісти у своїй галузі)
5.	<i>За рівнями мотивації</i>	а) низького рівня (до самостійних дій студента спонукає викладач, допомагаючи йому практично, постійно контролюючи виконання); б) середнього рівня (до роботи хоча й спонукає викладач, але студент працює самостійно, контролюючи самого себе); в) високого рівня (виконання завдання організовує та контролює сам студент)
6.	<i>За формою</i>	а) індивідуальна; б) групова
7.	<i>За напрямом</i>	а) теоретична, б) емпірична
8.	<i>За рівнем обов'язковості</i>	а) обов'язкова, окреслена навчальними планами й робочими програмами (виконання домашніх завдань, підготовка до лекцій, практичних робіт та різновиди

		<p>завдань, що виконуються під час ознайомлювальної, навчальної, виробничої, переддипломної практики; підготовка й захист дипломних та курсових робіт);</p> <p>б) бажана (участь у наукових гуртках, конференціях, підготовка наукових тез, статей, доповідей, рецензування робіт інших студентів тощо);</p> <p>в) добровільна (участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, вікторинах, виготовлення наочності, підготовка технічних засобів навчання)</p>
--	--	--

Методичні матеріали для самостійної роботи з дисципліни «Вступ до мовознавства»

Тема: Вступ. Мовознавство як наукова дисципліна (10 год.)

Мета: визначити об'єкт і предмет мовознавства, його проблематику, зв'язок з іншими науками; з'ясувати сутність, природу, структуру і функції мови.

Завдання: дати визначення мовознавства як науки й навчальної дисципліни; з'ясувати об'єкт і предмет мовознавства, його розділи та напрями; охарактеризувати проблеми мовознавства; обґрунтувати зв'язок мовознавства з іншими науками; охарактеризувати мову як суспільне явище, її функції; з'ясувати знакову природу мови; розглянути взаємозв'язок мови й мислення, мови й мовлення; охарактеризувати структуру мови.

План

1. Мовознавство як наука. Предмет і завдання курсу «Вступ до мовознавства».
2. Розділи мовознавства. Зв'язок мовознавства з іншими науками.
3. Суспільний і знаковий характер мови. Система мови. Функції мови.
4. Діалектична єдність мови й мислення, мови й мовлення. Природні й штучні мови.

Ключові поняття й терміни: *загальне мовознавство, конкретне мовознавство, теоретичне мовознавство, прикладне мовознавство, порівняльно-історичне мовознавство, типологічне мовознавство, етнолінгвістика, психолінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика; описовий метод, порівняльно-історичний, зіставний, структурний; синхронія, діахронія, аналіз, синтез; лінгвосеміотика, знак, мовний знак; мовлення, внутрішнє мовлення.*

Методичні рекомендації

Під час підготовки *першого питання* потрібно сформулювати уявлення про

мовознавство як науку про мову, що виступає багаторівневою знаковою системою й слугує засобом спілкування, фіксації та збереження інформації. Особливу увагу в цьому контексті слід звернути на розмежування мовознавства як науки й навчальної дисципліни, назвати основні проблеми сучасного мовознавства: мова й мовлення як об'єкт і предмет мовознавства. Людська мова й конкретні мови світу. Конкретне й загальне мовознавство. Теоретичне й практичне мовознавство. Проблематика мовознавства; визначення мови як явища з античних часів і до сьогодення. Закономірності розвитку мови, його рушійні сили. Внутрішні й зовнішні фактори мовних змін; проблема виникнення мови. Гіпотези та суперечки в наукових школах. Проблема класифікації мов світу. Генеалогічна класифікація мов як класифікація їх за спорідненістю та типологічна класифікація як класифікація їх за будовою. Проблема класифікації окремих мовних одиниць; мова й мислення; мова й свідомість. Психолінгвістика; проблема виникнення й розвитку письма. Основні етапи розвитку письма; проблема методології науки. Особливості методів дослідження мови (загальні й спеціальні). Описові методи (або дискриптивні): експериментальний, дистрибутивний, статистичний. Реконструктивні методи: порівняльно-історичний, метод внутрішньої реконструкції, індукція, дедукція, аналіз, синтез.

Відповідаючи на друге питання, слід охарактеризувати зв'язок мовознавства з гуманітарними й природничими науками; пояснити, в чому саме він проявляється. Мовознавство й соціальні науки (історія, археологія, етнографія, соціологія). Мовознавство й природничі науки (фізіологія, анатомія, медицина, фізика, кібернетика, математика, семіотика, географія). Мовознавство й філософія (логіка, філософія, літературознавство, мистецтвознавство). Потрібно також з'ясувати аспекти вивчення мовознавства (конкретне й загальне мовознавство, теоретичне й прикладне мовознавство), напрями мовознавства (психолінгвістика, соціолінгвістика, етнолінгвістика, когнітивна лінгвістика) та основні розділи мовознавства: фонетика, фонологія, акцентологія, морфонологія, морфологія, лексикологія, семасіологія,

етимологія, ономастика, лексикографія, дериватологія, синтаксис, фразеологія, стилістика.

Готуючись до *третього питання*, варто розкрити сутність мови як суспільного явища; охарактеризувати знакову природу мови; дати визначення знака, його головних ознак; з'ясувати двобічну сутність мовного знака. Визначити основні й проміжні рівні мовної системи, одиниці цих рівнів і функції мови: сутність мовленнєвої комунікації; мова як засіб людського спілкування; мова як безпосередня діяльність думки; мова як знаряддя пізнання; мова як засіб навчання й виховання (педагогічна функція мови); мова як засіб вираження почуттів (емотивна функція мови); мова як засіб образного світосприйняття (естетична функція мови), пояснити, в чому полягають відмінності в класифікації функцій мови в мовознавців (М. Кочерган, Ю Карпенко, І. Ющук, О. Реформатський та ін.); з'ясувати функції основних одиниць мови.

Висвітлюючи *четверте питання*, слід дати визначення мови, мислення, свідомості; пояснити, що є первинним в онтогенезі й філогенезі (мова чи мислення); охарактеризувати різні типи мислення: поняттєве, чуттєво-образне, технічне; з'ясувати, який тип мислення притаманний людині, а який – тваринам; розкрити поняття «вербальне мислення», «невербальне мислення»; пояснити зв'язок між мовою й мисленням. Із огляду на те, що нині існує кілька різноаспектних трактувань понять мова й мовлення, особливу увагу варто звернути на погляди з цього питання Ф. де Соссюра; пояснити відмінності між цими явищами; охарактеризувати внутрішнє мовлення й етапи формування думки.

Запитання для самоперевірки відповіді (2 год.)

1. Як називається мовознавство, що вивчає окремі мови?
2. Як називається мовознавство, що займається проблемами, притаманними всім мовам?
3. Як називається мовознавство, що займається створенням словників, довідників тощо?

4. Поняття «філолог» і «мовознавець» означають одне й те саме? Відповідь аргументуйте.

5. У комунікативній лінгвістиці визначено вербальні й невербальні засоби спілкування. До яких слід віднести сигнали світлофора?

6. Як називається локальний різновид загальнонародної мови?

7. Яку гіпотезу розробили Е. Сепір і Б. Уорф? У чому її сутність?

8. Яка функція мови нерозривно пов'язана з комунікативною?

9. Охарактеризуйте обов'язкові властивості знаку?

10. Чи потрібна мова для здійснення технічного мислення?

11. Мова – явище біологічне, психічне чи соціальне?

Практичні завдання (8 год.)

Завдання 1. Підготуйте реферат з тему: «Основні проблеми дослідження мови», звернувши увагу на:

1. Які погляди на природу мови відомі в науці? 2. Основні функції мови, їх характеристика. 3. Мова й мислення. Діалектичний зв'язок мови й мислення. Роль мови у формуванні, вираженні й передаванні думки. Загальнолюдський характер пізнавальної діяльності й національна специфіка мови. 4. Мова й мовлення. 5. Внутрішня організація мовної системи. Поняття про мовну систему як єдність елементів мови та про її структуру. Одиниці мови та їх функції. Типи співвідношення між мовними одиницями: синтагматичні, парадигматичні.

Завдання 2. Які функції виконують мовні звуки? Який зв'язок між звуком і словом? З'ясуйте функції (перцептивні й диференціальні) звуків (фонем) на основі поданих слів. Скажіть, які звуки у не виконують сигніфікативної (розрізнявальної) функції?

1. *Мити, рити, лити, бити, пити, шити; мати, лати, шати: піти, боти, роги: мию. рию, ллю, б'ю, п'ю, шию, маю; братів, братам; піду, підеш; бог, ботами, рот, ротам.*

2. *Пшениця, левада, живе, зозуля, кожух, грається, в'ється, насіння, боротьба, просьба, вовк; пшениці, пшеницею; левади, левадою; жити,*

проживаю; зозулі, зозулею; кожуха, кожухом, кожа; граю, виграє; в'юся; боротися, просити, прошу; вовче.

Завдання 3. Які функції виконують морфем (корінь, суфікс, префікс і закінчення)? Виділіть значками типи морфем за функцією в слові: кореневий, словотворчий (дериваційний), реляційний (словозмінний), що виражає відношення. Над кожною морфемою укажіть буквами, яку функцію вона виконує: к – коренева морфема, с – словотворча, р – реляційна.

Загірний, відбудова, подолінний, риболовний, підлісний, записка, виробляють, бобовий.

Завдання 4. Прочитайте уважно уривок. Визначте, які слова в ньому виконують номінативну і семасіологічну (смыслорозрізнявальну) функції, а які виконують лише граматичну функцію.

Леся не зогляділась, як вийшла на Володимирську вулицю. Зупинилась, постояла трохи, спостерігаючи людський потік, і, згадавши, що мама, певне, заждалась її, пішла додому. Проходячи повз Золоті ворота, Леся не втрималася, щоб не звернути у скверик. Вона вже була тут кілька разів, але з мамою, Михайликом і Лілею, а гуртом, звісно, не те. Одне тягне туди, інше і сюди, і хіба роздивишся як слід? А хочеться ж і доторкнутись до тих напіврозвалених мурів, і пошукати, може знайдеться серед них щось інтересне (М. Олійник).

**Структура тематичного словника з теми
«Когнітивна й комунікативна лінгвістика
та когнітивно-комунікативна методика»**

Тема 1. Лінгвістична термінологія дослідження

Підтема 1. Когнітивна й комунікативна лінгвістика як новітні напрями мовознавства.

Підтема 2. Мовна картина світу, концепт, символ, поняття як базові дефініції когнітивної лінгвістики.

Підтема 3. Категорії організації мовного коду (текст, дискурс, підтекст). Категорії міжкультурної комунікації (національна культура, рідна мова, культурно-мовні стереотипи).

Тема 2. Лінгводидактичний глосарій

Підтема 1. Когнітивна й комунікативна методика.

Підтема 2. Когнітивно-комунікативний підхід.

Підтема 3. Специфічні методи й прийоми. Види вправ.

Підтема 4. Інноваційні технології.

Тема 3. Огляд наукових праць учених, які займалися вивченням досліджуваного питання

Підтема 1. Когнітивна лінгвістика.

Підтема 2. Комунікативна лінгвістика.

Підтема 3. Методичні основи.

Підтема 4. Інноваційні технології.

Тема 4. Список літератури

Підтема 1. Когнітивна лінгвістика.

Підтема 2. Комунікативна лінгвістика.

Підтема 3. Методичні основи.

Підтема 4. Інноваційні технології.

ПЛАН
педагогічної практики студентів IV курсу

№ з/п	Зміст
1.	Проведення настановної конференції. Ознайомлення зі змістом і завданнями практики. Розподіл за базами практик
2.	Робота з керівником практики від ЗВО: вибір старости групи, обговорення вимог до складання індивідуального плану, ведення щоденника, укладання матеріалів спостереження над педагогічним процесом і підготовлених під час практики наочних матеріалів
3.	Проведення зустрічі з керівництвом школи: <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлення з розпорядком роботи закладу, навчально-методичною й виховною документацією, - вивчення змісту роботи методичних об'єднань учителів української мови; - ознайомлення з досвідом роботи вчителів школи, зокрема вчителів української мови
4.	Складання індивідуального плану роботи студента-практиканта та затвердження його керівником практики від ЗВО й школи
5.	Розроблення конспектів уроків (пробних і залікових). Обговорення їх із керівником практики від ЗВО й школи. Виготовлення наочних матеріалів, розроблення презентацій та мультимедійної продукції
6.	Проведення уроків української мови. Обговорення їх із керівником практики від ЗВО й школи, студентами-практикантами (схема аналізу уроку додається)
7.	Відвідування уроків учителів української мови й студентів-практикантів із подальшим їх обговоренням
8.	Участь у роботі методичного об'єднання вчителів української мови

9.	Проведення психолого-педагогічних спостережень, індивідуальних бесід з учнями та їх батьками, вчителями
10.	Організація й проведення виховних заходів з української мови
11.	Підготовка звітної документації
12.	Проведення підсумкової конференції

Дистанційний навчальний модуль**МОДУЛЬ 1****ЛЕКЦІЯ****Тема: Фонетика сучасної української літературної мови****План**

1. Фонетика. Характеристика звуків мовлення.
2. Мовний апарат людини. Творення звуків мовлення.
3. Фонологія. Фонема.
4. Звуко-буквенні співвідношення.
5. Букви на позначення голосних звуків.
6. Букви на позначення приголосних звуків.
7. Класифікація голосних і приголосних звуків.
8. Букви, що передають один звук, і ті, що передають два звуки.
9. Фонетична транскрипція.
10. Наголос.
11. Склад. Український складоподіл.

Фонетика – розділ мовознавства, в якому вивчається звуковий склад мови.

Фонетика як система матеріальних засобів мови – це набір звуків, наголосів та інтонацій.

Мовний звук – явище фізичне, що виникає в результаті коливання повітря (є повітряною хвилею) під дією рухів твердого пружного тіла (*Дивися також:* <http://westudents.com.ua/glavy/9771-21-zvuki-movi-h-vivchennya-klasifikatsya.html>; <http://academia-pc.com.ua/product/124>).

Звуки людської мови творяться *мовними органами, або мовним апаратом*. Мовні органи з погляду їх значення у творенні звуків поділяються *дихальний апарат й органи вимовляння*.

Дихальний апарат, який міститься в грудній клітці, безпосередньої участі у творенні мовних звуків не бере, а лише постачає потрібний для цього акту струмінь повітря. Апарат дихання складається з легенів, трахеї, бронхів.

Від черевної порожнини дихальний апарат відділяє діафрагма, м'язи якої, скорочуючись або розширюючись, зумовлюють збільшення або зменшення об'єму грудної клітки. Під час збільшення об'єму грудної клітки відбувається вдихування повітря, а під час зменшення – видихування.

Дихання – основа звукоутворення. Залежно від того, які саме м'язи беруть участь у роботі дихального апарату, розрізняють чотири типи дихання: ключичне, грудне, діафрагматичне, комбіноване тіла (*Дивися також:* <http://westudents.com.ua/glavy/9771-21-zvuki-movi-h-vivchennya-klasifikatsya.html>; <http://subject.com.ua/biology/shans/91.html>; lib.univd.edu.ua/?controller=service&action...id...).

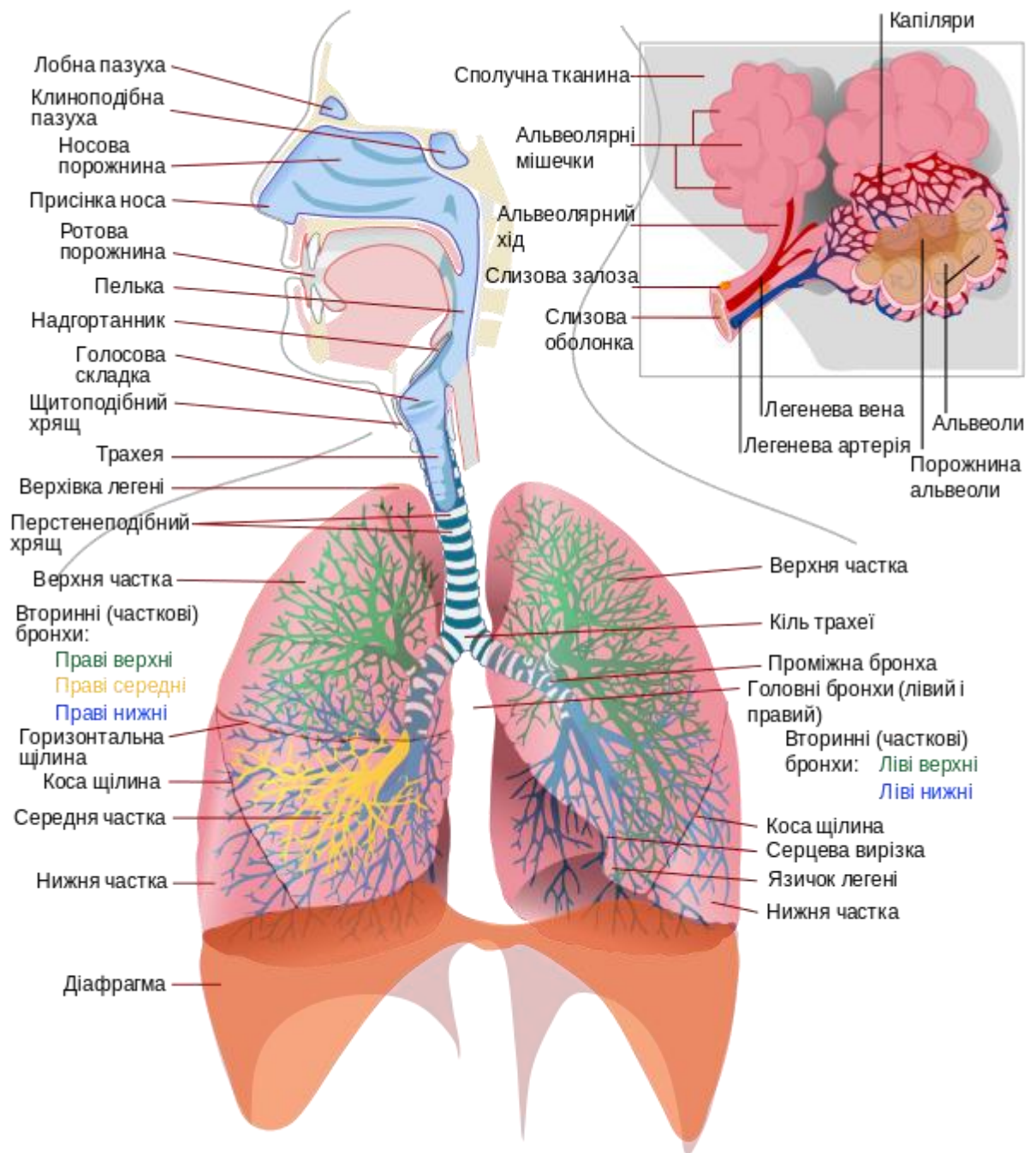
Робота мовних органів, спрямована на творення звуків, називається *артикуляцією*, яка складається з трьох частин: *екскурсії* (початкова фаза артикуляції звука – активні органи мовного апарату займають позицію, потрібну для утворення звука, й розпочинають його творення); *витримки* (центральна частина артикуляції звука); *рекурсії* (кінцева – органи мовного апарату повертаються у своє вихідне положення).

Артикуляційна база мовця формується внаслідок доведення до автоматизму роботи мовних органів, направлених на вимовляння звука. Артикуляційні бази бувають типовими, притаманними певним групам людей, і нетиповими, індивідуальними. Типові артикуляційні бази поділяються на нормовані, властиві людям, що розмовляють літературною мовою, і ненормованими, що пов'язані з поняттям діалекту, говірки. Артикуляційна база мовця залежить також і від національності.

Фонологія – розділ фонетики, який вивчає соціальну функцію звуків. Основна одиниця фонології – фонема. *Фонема* – найкоротша неподільна уявна частина мовленнєвого потоку, яка слугує для творення, впізнавання й розрізнення морфем, слів та речень. Кожна фонема – абстрактне поняття фонетики, що існує у свідомості носіїв мови як узагальнення ряду звучань, об'єднаних спільними артикуляційно-акустичними ознаками (*Дивися також:* <http://westudents.com.ua/glavy/9771-21-zvuki-movi-h-vivchennya-klasifikatsya.html>);

МОДУЛЬ 2

СХЕМИ ТА ТАБЛИЦІ ДО ТЕМИ

Мовний апарат людини

Класифікація голосних за місцем і способом творення

Ступінь підняття	Ряди		
	передній	середній	задній
високий	і, и		у
середній	е		о
низький			а

Класифікація приголосних

За активним мовним органом				губні				язикові						глоткові	
За способом творення				губно-губні		губно-зубні		передньо-язикові		середньо-язикові		задньо-язикові			
				тв.	м.	тв.	м.	тв.	м.		тв.	м.	тв.		
		чисті	дзвінкі	б				д	д'			г			
			глухі	п				т	т'			к			
ш у м н і	зімкнені	африкати	дзвінкі					дж,	дз'						
			глухі					дз							
	щілинні	дзвінкі					з,	з'					г		
			глухі			ф		с, ш	с'			х			
с о н о р н і	Зімкнено носові			м				н	н'						
	щілинні	серединні	в							й					
		бокові						л	л'						
		дрижачі						р	р'						

МОДУЛЬ 3

Тема: Фонетична система сучасної української літературної мови

План

1. Фонетика сучасної української літературної мови.
2. Звуко-буквенні співвідношення.
3. Фонологія. Фонема. Основні відмінності між звуком та фонемою.
4. Букви на позначення голосних.

5. Букви на позначення приголосних.
6. Класифікація голосних і приголосних. Букви, що передають один звук, і ті, що передають два звуки.
7. Фонетична транскрипція.
8. Наголос.
9. Склад. Складоподіл. Основні правила складоподілу.

Студенти повинні знати: ознаки звука й фонем, класифікацію голосних і приголосних фонем, звуко-буквенні співвідношення в сучасній українській літературній мові, правила складоподілу, структуру мовного апарату людини; помилки під час вимови голосних і приголосних звуків.

Студенти повинні вміти: розрізняти звук і фонему, записувати текст фонетичною транскрипцією, розставляти наголос, ділити слова на склади.

Ключові слова: фонетика, фонологія, звук, фонема, голосні й приголосні звуки, фонетична транскрипція, мовний апарат людини, наголос, склад, складоподіл.

Питання для самоконтролю:

1. Який розділ науки про мову називається фонетикою? Які основні поняття в ньому розглядаються?
2. Що таке звук? Охарактеризуйте аспекти вивчення звуків мови.
3. Чому, на вашу думку, такі вислови, як «голосна буква», «приголосна буква» неправильні? Думку обґрунтуйте.
4. Які звуки мови називаються голосними? Назвіть голосні заднього ряду. Чи є в українській мові голосні середнього ряду? Назвіть голосні переднього ряду.
5. Які голосні вимовляються за активною участю губів? Як вони називаються?
7. За якими ознаками класифікуються приголосні української мови?
8. Які приголосні відносяться до сонорних? Схарактеризуйте цю групу приголосних.
9. Як поділяються приголосні за способом творення?

10. Чи є певна відповідність звуків і букв?
11. Чи є букви, що не позначають звуків?
12. Як на письмі позначається м'якість приголосних?
13. Які органи людини беруть безпосередню участь у процесі мовного спілкування?
14. Які органи називаються активними, а які пасивними?
15. Що називається артикуляційною базою мовця? Від яких факторів залежить її формування?

Вправа 1. Прочитайте. Випишіть у два стовпчики: 1) слова, в яких кількість букв і звуків співпадає; 2) слова, в яких кількість звуків і букв не співпадає.

Ой не літай, журавлю,	Як же мені не літати
На озеро пити,	На озеро пити,
Там засіли два ляшеньки –	Коли на тій озерині
Хотять тя убити.	Мої дрібні діти.

Вправа 2. Ознайомтеся з частиною казки Н. Забіли «Хатинка на ялинці». Запишіть фонетичною транскрипцією слова зі звуком [дж], [дж'], [дз], [дз']. Прочитайте текст уголос.

Полетіла швидко бджілка,	У хатинку на ялинку
Понесла усім листи:	Поспішали гості всі:
«Всім обідати до білки	Снігурі дзвінкоголосі,
Дуже просимо пройти».	Гостродзьобі дятелі,
І почувши цю новину,	Павучки, бджілки та оси,
по вечірній по порі	і розкошлані джмелі.

Вправа 3. Випишіть у дві колонки слова з буквою **в**: у ліву внесіть слова, в яких вимовляється губно-губний [в], у праву – слова з [ʋ].

Прочитайте їх, слідкуючи за нормами артикуляції.

Не ремесло мені війна,
 Не розуміюсь я на тому,
 І, певне, зроду б, ні, вона
 Мене не викликала з дому.
 А отже, був, як всі, солдат,
 Ішов походом в димні далі,
 Та ще й солдат, куди – без вад!
 І недарма горять медалі.

Що ж спричинилося тому,
 Що ти, поете, в хмурнім році
 Пішов, як чорт той у диму,
 З гранатою при боці.
 Пішов, пішов... Солдатом став.
 Та хто про те питати буде!
 Я рідний край свій захищав,
 А що це – добре знають люди

Вправа 4. Запишіть текст фонетичною транскрипцією.

Мовчазність

Людина носить в собі такі високі думки і такі красиві почуття, яких в буденних розмовах не висловиш. То ця людина – мовчазна. Інколи здається нецікавою, часом дивною здається, в той час як інші привертають загальну увагу дотепністю, поверховою, але й ефективною заглибленістю суджень. Бо нічого не відчувають глибоко і по-справжньому – тільки й думають про те, як справити найкраще враження.

Холодні душі завжди хитрі – вміють виставитись напоказ.

Про це всім треба було б сказати.

Вправа 5. Визначте тверді, пом'якшені та напівпом'якшені приголосні. Обґрунтуйте, як передається м'якість на письмі.

Вмирає все в житті, та не вмирає	Як птиці гордий злет, як серця тихий
слово,	біль.
Народжене в крові, засвічене багрово,	Воно тобі не раз вклонялось любо й
Заплетене в літа, немов багрова нить,	мило,
Із небом розмовля, з землею гомонить;	Воно тебе в житті в заметах поводило,
Розкущене й рясне, неначе дуб на	В колючих таборах світилось, як
вітрі,	вогонь,

Збирає крик чи жаль в незвіданій І припадало в ніч до посивілих скронь.
палітрі
Людських змагань і душ, і подвигу, й
сваволь,

Вправа 6. Поділіть слова на склади, обґрунтуйте складоподіл відповідними правилами. Дайте характеристику складів.

Радість, друкарня, піднести, приклад, підводний, висловити, лижник, ударник, армія, чорнильниця, напружений, натщесерце, грудка, земля, розкішний, оплот, залповий, сльоза, озиватися, економічний, осяйний.

Вправа 7. Виділіть слова, в яких складоподіл не збігається з правилами переносу цих слів на письмі з рядка в рядок.

Житло, воркувати, займенник, солом'яний, чистий, перейти, розштовхувати, швидко, повторити, навчити, галуззя, викрасти, замкнути.

Вправа 8. З'ясуйте за допомогою словника, в яких слова можуть бути наголошеними різні склади, а в яких лише один склад.

Загадка, зупинка, перевірка, читання, завдання, навчання, предмет, одинадцять, чотирнадцять, ясний, шофер, цілком, вимова, помилка.

Вправа 9. У поданих словах поставте наголос.

Аргумент, асимілятор, бурштиновий, крайовий, життєвий, життьовий, орнамент, кропива, зокрема, гуртожиток, корисний, феномен, діалог, монолог, виняток, випадок, незліченний, оцінка, досягнення, добробут, людяність.

Вправа 10. Виразно прочитайте текст, виділяючи логічно наголошені слова.

Пішов я полювати на зайців. Узяв рушницю, покликав двох гончаків. Через годину вистежили мої собаки в лісі зайця й погнали. Я став на стежці й

чекаю, коли собаки виженуть на мене зайця. Чую – гончаки все ближче й ближче. Зараз вискочить на мене заєць... Підготувався я стріляти. Чекаю, чекаю, а зайця немає. Де ж він подівся?

Я пішов на галявину подивитись, у чому справа. Дивлюся: на галявині дрібні кущики, а серед них стоять високі пеньки, мені по пояс. Бігають мої собаки в кущах кругом пеньків, нюхають землю, ніяк не натраплять на заячий слід. Де б зайцеві на галявині схватись? Вийшов я на середину галявини і сам нічого не розберу. Потім випадково глянув убік та й завмер. За п'ять кроків від мене на вершечку високого пенька сіріє пухкий клубочок! Притаївся заєць, оченятами так пильно дивиться на мене.

МОДУЛЬ 4

Глосарій

Фонетика – розділ мовознавства, в якому вивчається звуковий склад мови. Фонетика як система матеріальних засобів мови – це набір звуків, наголосів та інтонацій.

Мовний звук – явище фізичне, що виникає в результаті коливання повітря (є повітряною хвилею) під дією рухів твердого пружного тіла.

Дихання – основа звукоутворення. Залежно від того, які саме м'язи беруть участь у роботі дихального апарату, розрізняють чотири типи дихання: ключичне, грудне, діафрагматичне, комбіноване.

Органи вимовляння включають гортань і три надгортанні порожнини: порожнину глотки, або фарингальну, ротову та носову.

Артикуляція - робота мовних органів, спрямована на творення звуків.

Артикуляційна база мовця формується внаслідок доведення до автоматизму роботи мовних органів, направлених на вимовляння звука.

Фонологія – розділ фонетики, який вивчає соціальну функцію звуків. Основна одиниця фонології – фонема.

Фонема – найкоротша неподільна уявна частина мовленнєвого потоку, яка слугує для творення, упізнавання й розрізнення морфем, слів та речень.

Наголос – це виділення фонетичними засобами одного із складів фразового такту.

Склад – це частина фразового такту, що має переважно кілька звуків, об'єднаних навколо складотворного центра (голосного звука), і вимовляється при відносному зростанні м'язового напруження мовних органів.

МОДУЛЬ 5

Рекомендована література до теми

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2006. 368 с. (Альма-матер).
2. Зиндер Л. Р. Общая фонетика: учебн. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Высшая шк., 1979. 312 с.
3. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1969. 436 с.
4. Сучасна українська літературна мова: Підручник / за ред. А. П. Грищенка. 2-ге вид. перероб. і допов. К. : Вища шк., 1997. 493 с.
5. Сучасна українська літературна мова: Підручник / за ред. М. Я. Плющ. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Вища шк., 2000. 430 с.
6. Сучасна українська мова: Підручник / О. Д. Пономарев, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. К.: Либідь, 2008. 448 с.
7. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія: Навч. посіб. для студентів філологічних факультетів. К.: «Вища школа», 1981. 183 с.

4. Доберіть до поданих слів ті, у яких відбувається чергування.
Перекладіть слова українською мовою.

Река, аптека, молоко, щека; горох, дух, муха, ухо; враг, tvorog, книга, снег, друг, княгиня.

5. У яких словах може відбуватися чергування *o* та *e*?

Кріт, зовсім, світ, поріг, ніч, він, віск, скрізь, бій, мій, двір, звір, твір, бір, ліс, віз, сніп, стіл,

III рівень – понятійно-синтетичний

Написати твір (до 50 слів) на тему «Обрана мною професія найпотрібніша та найкорисніша». Запишіть текст фонетичною й фонематичною транскрипцією

Система вправ із теми «Лексика української мови»

КОМПЛЕКС 1. Сучасна українська літературна мова.

Вправа 1. I. Користуючись словниками, з'ясуйте значення термінів.

Лексика, лексикографія, лексема, слово, багатозначне слово, синонім, антонім, омонім, паронім, діалект, наріччя, говір, термін, іншомовне слово, канцеляризм.

II. Укладіть словник із перелічених слів, у якому порівняйте визначення у підручнику для ЗВО й у шкільному підручнику.

Вправа 2. I. Прочитайте текст. Охарактеризуйте роль та силу слова в житті людини. Наведіть приклади висловів про мову видатних людей.

Ще донедавна люди в Україні оминали по можливості сварки, хрестили рота, коли з язика злітало недобре слово. Великим гріхом вважалося когось проклинати. То не заборони, а глибинні закони космічного співжиття.

Коли б ми знали, яке зло чинимо собі на планеті, посилаючи у простір злі думки, як захаращуємо власне життя злою енергією! Коли б відали, що ця духовна інфекція перетвориться невдовзі у фізичну! Наші предки були переконані, що образити думкою більший гріх, ніж учинком.

Думка – вічна енергія. Вони утворюють у Космосі світлі й темні хмари, бо мають властивість притягувати до себе подібних. Провисають над землею, звідки пішли, і невдовзі повертаються до неї. Ми самі, а не хтось інший. Провокуємо стихійні лиха. Згадаймо, що війни, кров, ненависть завжди доповнювали якісь катаклізми, голод, мори.

Тож кожна думка – «матеріальна». І найбільше зло робимо собі, проклинаючи когось (К. Мотрич).

II. Проаналізуйте, чи представлено подібні вправи в підручниках. Яка їх мета?

Вправа 3. I. За словником символів культури мови охарактеризуйте такі лексеми: хліб-сіль, хустка, човен, яйце, трава, рука, вишня, око, волосся. Доберіть уривки текстів із фольклорних і літературних творів із поданими словами-символами.

II. Яка змістова лінія програми передбачає розгляд подібних мовних тем? Охарактеризуйте важливість когнітивно-комунікативного підходу, ґрунтуючись на виконанні пропонованої вправи.

Вправа 4. I. Укладіть таблицю (схему, алгоритм) «Лексика української мови».

II. Обґрунтуйте використання виготовленої наочності під час вивчення цієї теми в школі.

КОМПЛЕКС 2. Українська діалектологія.

Вправа 1. I. Охарактеризуйте типи діалектних відмінностей у лексиці. З'ясуйте склад діалектної лексики з погляду походження.

II. Проаналізуйте шкільний підручник для учнів шостого класу й визначте, як в ньому висвітлено питання української діалектології.

Вправа 2. I. Що таке діалект? Випишіть із запропонованого уривку лексичні діалектизми вашого регіону, доберіть до них літературні відповідники (з довідки).

II. Проаналізуйте чинну програму з української мови. Які особливості вивчення діалектної лексики в школі?

1. Коли Олену віддавали заміж, то придане ледь умістили до можари.
2. Серед зграї дітей був зовсім маленький коношок, який весь час ставав навшпиньки, щоб дотягнутися до старших.
3. Справжній гайшан невдовзі перетворився на доброго, вправного парубка.
4. Із старих дощок дідусь змостив на задвірку невеличкий кохалаш.
5. Уся дорога до села була з глибокими бакаями, тож довелося об'їхати, щоб не зламати колеса.

Слова для довідок: (вибоїна, мала дитина, будівля для реманенту, великий віз, розбишака).

Вправа 3. Опрацюйте запропоновані твори, виписавши з них діалектизми.

В. Стефаник «Новина», О. Кобилянська «Людина», М. Коцюбинський «Тіні забутих предків», П. Куліш «Чорна рада», Ю. Федькович «Три, як рідні брати», І. Франко «Захар Беркут», Т. Шевченко «Наймичка».

Вправа 4. І. За допомогою діалектного словника перекладіть пропонування текст говіркою свого населеного пункту.

II. Опрацюйте структуру словника (за вибором).

Балада про дикого коня

Уривок із роману «Пітьма вогнища не розпалює»

Якось в одному табуні у кобили народилося славне і незвичне дитя – вороний жеребчик із срібними зірочками на чолі й спині. Вожак-батько дивувався химерній масті сина – чорній, з синіми полисками, а ще більше – іскристими зірками, котрі – не знати як – впали з нічного неба, щоб прикрасити юного коника. Приходили милуватися жеребчиком мами-кобили та батьки-жеребці з інших гуртів, бо слава про нього котилася в Дикому Полі. Горда матінка назвала сина Зоряним, ніжила його, навчала, як берегти волю й життя. В першому своєму літі побував Зоряний у кількох боях з вовками, був свідком страшних поєдинків. Деякі старші огирі гинули, захищаючи малечу, і жеребчик, сумуючи за ними, все допитувався у матінки, чому старі бійці залишаються в степу поміж бур'янами, чому не біжать далі з гуртом. А мама, втішаючи Зоряного, тихенько іржала йому на вухо, що бойові жеребці, котрі гинуть, захищають рід, напуваються живою водою Зоряної Ріки і стають позахмарними кіньми, граючись з грозами та вітрами. Інколи в небі гуркочуть громовиці – то буйні гурти коней скачуть понад земним Диким Полем; палахкотять вогні блискавиць у просторі – то мерехтять іскри з-під копит радісних жеребців.

- А ми поскачемо до них? – допитувався Зоряний у матінки.

- Неодмінно, – тихенько іржала вона. – Тільки треба вирости, зміцніти та залишити по собі діток у ріднім степу... (О. Бердник).

КОМПЛЕКС 3. Культура мови.

Вправа 1. Пояснити значення і вживання наведених слів і словосполучень, звернувшись, де необхідно, до словника. Виділені слова ввести у речення.

Потім – тоді – згодом – **відтак**. Отже – тому – так – відтак. Здатний – спроможний – ладен – годен. Може – **здужає** – має сили – згоден. Тепер – сьогодні – **нині**. Теперішній – **сьогоднішній** – нинішній. Незламний – несхибний – нерушимий. Крім того – окрім того – до того ж – та й. Протягом – на протязі – в протягу. На днях – цими днями – днями. Дуже – набагато – значно – значною мірою. Мова йде – мова йдеться – мовиться – йдеться. Притаманний – **властивий** – характерний. Відносно – щодо – стосовно – по відношенню – у відношенні.

Вправа 2. Написати твір-мініатюру, застосувавши в ньому запропоновані слова.

Сподіватися – надіятися. Висвітлювати – освітлювати. Відноситися – ставитися. Чоловік – муж. Власник – володар. Славний – відомий – славетний – славнозвісний. Старий – давній – древній. Питання – запитання. Любимий – улюблений. Ефективний – ефектний. Поступати – чинити.

Вправа 3.

А) Охарактеризуйте мовлення одногогрупника, використовуючи запропоновані фразеологізми: плетиво слів, живе слово, набір слів, розтікаться мислю по древу, солодкі слова, сипати словами, бути господарем свого слова.

Б) До поданих старослав'янізмів доберіть українські слова. Складіть й озвучте виступ перед аудиторією, використовуючи запропоновані слова: великомудрий, вражда, врата, злато, прах, благоденствіє, глава, суший, грядущий, єдинодумліє, воутріє, восхвалити, соблюсти, стражденний, предстати.

Структура ділової гри

<i>Етапи ДГ</i>	<i>Зміст етапу</i>	<i>Дії викладача</i>	<i>Дії студента</i>
<i>I етап організаційний</i>	Підготовка до проведення ділової гри. Актуалізація знань студентів	Ознайомлення студентів із темою та метою гри; визначення завдань; роз'яснення умов проведення гри	Формування мікрогруп; визначення ролей, вибір реквізитів
<i>II етап підготовчий</i>	Розробка змісту й плану проведення ділової гри, пропедевтична робота в мікрогрупах	Спостереження й допомога мікрогрупам у вирішенні спірних питань	Самостійне вивчення ситуації; розробка інструкцій щодо проведення гри; розподіл ролей
<i>III етап ігровий</i>	Заняття в студентській аудиторії за розробленим сценарієм	Спостереження за діяльністю студентів	Імітування підготовлених завдань, виголошення доповідей та повідомлень; вирішення проблемних завдань, дискусія

<p style="text-align: center;"><i>IV етап</i> підведення підсумків</p>	<p>Аналіз і самоаналіз процесу проведеної гри. Оцінювання. Визначення позитивних і негативних моментів проведення гри</p>	<p>Аналіз процесу гри, підведення підсумків</p>	<p>Самоаналіз виконаного завдання</p>
---	---	---	---------------------------------------

**Матеріали для проведення констатувального етапу
експериментально-дослідного навчання**

Додаток Е. 1

Блок 1

Питальник для викладачів мовознавчих дисциплін і студентів

1. ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Які види лекцій упроваджувалися під час вашого навчання у ЗВО?

А) Традиційні (вступна, тематична, заключна, оглядова).

Б) Інноваційні: 1. Проблемна лекція. 2. Лекція-візуалізація. 3. Лекція-конференція. 4. Бінарна лекція. 5. Лекція-дискусія. 6. Лекція із запланованими помилками (потрібне підкресліть).

В) Інші види лекцій (укажіть, які саме).

2. Із яких лінгвістичних дисциплін проводилися семінарські заняття? Які види?

А) Просемінар.

Б) Спецсемінар.

3. Чи використовували ви результати проведених лабораторних робіт у процесі написання курсової (дипломної) роботи?

4. Чи проводили ви експеримент під час проходження педагогічної практики та чи оформляли його як результат курсового (дипломного) проекту?

5. Які спецкурси і з яких лінгвістичних дисциплін ви прослухали? Назвіть їх.

6. Які з названих видів робіт використовували викладачі для організації самостійної форми роботи? (виберіть потрібне).

- бесіди з викладачами, працівниками бібліотеки, (читальної зали);
- ознайомлення зі специфікою роботи кабінету (лабораторії);
- пропедевтичні бесіди про особливості організації СРС;
- лекції-обговорення з питань планування, виконання СРС,

- обмін досвідом зі студентами старших курсів;
- опрацювання теоретичного матеріалу лекцій, ознайомлення та студіювання питань, винесених на самостійне опрацювання, підготовка до практичних (семінарських) занять, лабораторних робіт, конспектування додаткової літератури, підготовки виступів, повідомлень, рефератів із питань, що виносяться на самостійне опрацювання;
- проектна діяльність студента,
- написання курсових, дипломних робіт;
- підготовка матеріалів до проходження педагогічної практики, в тому числі ознайомлення з передовим педагогічним досвідом учителів української мови;
- проведення експерименту;
- написання наукових тез, статей та участь у конференціях, олімпіадах;
- розробка інформаційного супроводу СРС (*виберіть потрібне*):
 - презентації,
 - веб-квести,
 - укладання електронних термінологічних словників, підручників.

7. Які види науково-дослідницьких робіт упроваджувалися у ЗВО протягом вашого навчання?

I. Написання:

- A) реферат;
- Б) доповідь (повідомлення);
- В) курсова робота;
- Г) дипломна робота.

II. Участь у наукових гуртках, проблемних групах тощо (назвіть їх).

3. Чи брали ви участь:

- A) предметна олімпіада;
- Б) конкурс наукових творчих робіт;
- В) конференції:

- заочно
- очно.

7. Чи впроваджується дистанційне навчання під час вивчення дисциплін лінгвістичного циклу? Назвіть ці дисципліни. Які види робіт воно передбачає: опрацювання лекцій, підготовка до практичних занять, виконання самостійної роботи, контрольної роботи, складання іспиту (потрібне підкресліть).

9. Як Ви урахували інтегративні зв'язки між дисциплінами лінгвістичного циклу під час проходження педагогічної практики?

2. МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ

1. Які методи й прийоми навчання використовуються у процесі навчання:

- усний виклад навчального матеріалу;
- робота з підручником;
- спостереження над мовним матеріалом;
- мовний аналіз;
- проблемне навчання;
- інші методи навчання.

2. Які інноваційні методи навчання впроваджувалися в процес навчання?

- рольові та ділові ігри (вказіть, які саме);
- метод проектів;
- синанон-метод;
- метод кейса;
- ситуативне завдання;
- інші методи.

БЛОК 2
Перевірка фактичних знань
(термінографія, формулювання понять)

1. Сукупність мовних одиниць із властивими їм формальними, змістовими та функцій ними властивостями – це

А	Б	С	Д
мова	мовна система	мовлення	сукупність мовних знаків

2. Літературна мова – це

А	Б	С	Д
унормована	мова	позадіалектна	загальнонародна
загальнонародна мова	літератури	мова	мова

3. Нова українська літературна мова утворена на основі діалекту

А	Б	С	Д
середньонаддніпряньського	наддністрянського	північного	степового

4. Основна одиниця спілкування

А	Б	С	Д
словосполучення	слово	текст	речення

5. Фонетика пов'язана з такими нелінгвістичними дисциплінами

А	Б	С	Д
фізика,	хімія,	алгебра, фізичне	інформатика,
анатомія,	правознавство,	виховання, світова	мистецтво, геометрія
психологія	іноземна мова	література	

6. Фонетичну транскрипцію використовують, щоб...

А	Б	С	Д
правильно	точно передати	правильно	для правильної
написати	звукову мову на	скопіювати	вимови слів
слова	письмі	слова	

7. До активних мовних органів належать

А	Б	С	Д
губи, язик, язичок, голосові зв'язки	зуби, язичок, ясна	м'яке піднебіння, зуби, губи	язик, тверде піднебіння, губи

8. Фонема виконує функцію

А	Б	С	Д
комунікативна	дистинктивна	мислетвірна	емотивна

9. Основна функція слова

А	Б	С	Д
комунікативна	номінативна	дистинктивна	мислетвірна

10. Індоевропейська мова – це

А	Б	С	Д
прамова	нова мова	стара мова	похідна мова

11. Фразеологізми з *корабля на бал, після дощукі в четвер, вийти на орбіту, зірковий час* називаються:

А	Б	С	Д
фразеологічні зрощення	фразеологічні єдності	фразеологічні сполучення	фразеологічні вирази

12. Слова, що мають однаковий звуковий склад, але відмінні, цілком самостійні за своїм значенням

А	Б	С	Д
антоніми	омоніми	терміни	жаргонізми

13 Пароніми – це...

А	Б	С	Д
слова, що мають однаковий звуковий склад, але відмінні значення	слова, що означають назву того самого поняття, але відрізняються значеннєвими відтінками	слова досить близькі за звуковим складом і вимовою, але різні за значенням	слова з протилежним значенням, що виражають несумісні поняття

14. Граматика – це ...

А	Б	С	Д
вчення	вчення про	вчення про	вчення про будову
про	граматичну	будову	складного синтаксичного
будову	будову мови	словосполучення	цілого
слова			

15. Упорядкована сукупність граматичних форм слова називається:

А	Б	С	Д
граматичною категорією	граматичним значенням	парадигмою	граматикою

16. Традиційною в українському мовознавстві є класифікація частин мови на:

А	Б	С	Д
повнозначні,	повнозначні й	повнозначні й	морфологічні й
службові й вигук	службові	неповнозначні	неморфологічні

17. Найголовнішою диференційною ознакою самостійних і службових слів є:

А	Б	С	Д
відсутність чи	функція	здатність чи	відсутність чи
наявність у слові	головного чи	нездатність слова	наявність у слові
лексичного	другорядного	бути членом речення	граматичного
значення	члена речення	або стати реченням	значення

18. На базі якої ознаки традиційне мовознавство виділяє числівник в окрему частину мови?

А	Б	С	Д
граматичної	семантичної	стилістичної	фонетичної

19. Граматична категорія, що виражає кількісний вияв позначуваного в іменнику

А	Б	С	Д
рід	число	відмінок	істота й неістота

20. Іменники жіночого роду, які в називному відмінку однини закінчуються на твердий чи м'який приголосний основи, належать до:

А	Б	С	Д
III відміни	II відміни	I відміни	IV відміни

21. Які ступені порівняння властиві прикметникам?

А	Б	С	Д
повний	вищий	повний	простий
короткий	найвищий	неповний	складений

22. Повні прикметники стягненої форми змінюються за:

А	Б	С	Д
числами, відмінками, ступенями	не відмінюються	родами, числами, відмінками	часами, особами, відмінами

23. На які розряди за значенням поділяються кількісні числівники?

А	Б	С	Д
якісні, відносні, присвійні	прості, складні й складені	збірні й абстрактні	власне кількісні, збірні, дробові, неозначено- кількісні

24. За співвідношенням з іншими частинами мови займенники поділяються на такі тематичні класи:

А	Б	С	Д
іменні й дієслівні	іменникові, прикметникові й службові	іменникові, прикметникові, числівникові й прислівникові	самостійні й службові

25. Дієслово має ...

А	Б	С	Д
особи, групи	дієвідміни, перехідність	відміни, відмінки	категорію істоти/неістоти

26. Продовжіть речення. Спільна ознака усіх без винятку речень, якою вони відрізняються від некомунікативних одиниць (словоформи і словосполучення), що є фундаментом, на якому будується кожне речення – це..

А	Б	С	Д
наявність граматичного зв'язку	предикативність	двоскладність	різноплановість

27. Модальність – це...

А	Б	С	Д
віднесеність загального змісту речення до дійсності	оцінка висловлення погляду реальності / нереальності	співвіднесеність з змісту речення з категоріями судження	співвіднесеність з денотативними й конотативними значеннями компонентів речення

28. На які типи поділяються словосполучення за морфологічним вираженням стрижневого слова?

А	Б	С	Д
сурядні й підрядні	іменні, дієслівні, адвербіальні	додаткові, означальні, обставинні	прості й ускладнені

29. На які підвиди поділяється просте речення відповідно до кількості головних членів і ступеня членування думки?

А	Б	С	Д
двоскладні, односкладні й нечленовані	поширені й непоширені	повні й неповні	ускладнені й неускладнені

30. Складений дієслівний присудок складається з...

А	Б	С	Д
двох дієслів у неозначеній формі	допоміжного дієслова та дієслова неозначеної форми	допоміжних слів іменних частин мови та дієслова неозначеної форми	трьох дієслів у різних граматичних формах

31. У ролі узгоджених означень виступають...

А	Б	С	Д
прикметники, дієприкметники, займенники, порядкові числівники	іменники непрямих відмінках	в дієслова неозначеній формі	в прикметники з усіченою флексією

32. Доповніть речення. До ускладнених речень належать речення з . . .

А	Б	С	Д
однорідними та відокремленими членами	речення зі звертаннями	речення із вставними й вставленими конструкціями	усі варіанти правильні

33. За способом вираження головного члена односкладні речення поділяються на:

А	Б	С	Д
іменникові й прислівникові	дієслівні й прислівникові	іменникові, дієслівні, станівникові	дієслівні й номінативні

34. За умовами пропуску членів речення неповні речення поділяються на

А	Б	С	Д
внутрішні й зовнішні	ситуативні й контекстуальні	еліптичні й доповнювальні	власне неповні й еліптичні

35. На які типи поділяються складнопідрядні речення часу за характером часових відношень?

А	Б	С	Д
одночасності й різночасності	одночасності й полічасності	одночасності й послідовності	реальності й ірреальності

36. Складне синтаксичне ціле складається з...

А	Б	С	Д
заголовку та власне тексту	зачину, середньої частини та кінцівки	діалогічної та монологічної мови	вступу та основної частини

37. Яка абетка лежить в основі кирилиці?

А	Б	С	Д
грецька	арамейська	латинська	єврейська

38. Які звуки виникли внаслідок І палаталізації?

А	Б	С	Д
[ж'], [ч'], [ш']	[з'], [ц'], [с']	[г], [к], [х]	[р], [л], [н]

39. При дієсловах із яким значенням уживався супін?

А	Б	С	Д
мислення	наказу	руху	бажання

40. Перші спроби охарактеризувати українські діалекти сягають:

А	Б	С	Д
другої половини XVIII – поч. XIX ст.	середини XIX ст.	кінця XIX – поч. XX ст.	поч. XVII ст.

41. Перший справді науковий огляд українських діалектів на основі значного фактичного матеріалу був здійснений:

А	Б	С	Д
М. О. Максимовичем	О. І. Соболевським	К. П. Михальчуком	Ваш варіант

42. У якому з наріч майже зовсім немає «укання»?

А	Б	С	Д
південно-східному	південно- західному	поліському	Ваш варіант

43. В основу класифікації функційних стилів покладено:

А	Б	С	Д
лінгвістичні й екстралінгвістичні фактори	екстралінгвістичні фактори	лінгвістичні фактори	вербальні фактори

44. До базового комплексу стилетвірних факторів, які визначають специфіку певного стилю, не належать:

А	Б	С	Д
форма думки	тип змісту	мета та завдання спілкування	добір мовних засобів

45. Яка стилістична фігура побудована на використанні антонімів?

А	Б	С	Д
парономазія	оксюморон	евфемізм	градація

46. Чим в арабському мовознавстві пояснювалося питання походження мови?

А	Б	С	Д
об'єднанням людей в плем'я	біблійними міфами	потребою людей висловлювати свої думки	політикою

47. Яка наукова традиція в давньому мовознавстві називається класичною?

А	Б	С	Д
давньоіндійська	давньокитайська	арабська	давньогрецька, римська

48. Яку лінгвістичну школу заснував П. Фортунатов:

А	Б	С	Д
Московська	Ленінградська	Паризька	Харківська

49. Використовуючи метод антиномій (протиставлення), Ф. де Соссюр перш за все розмежовував:

А	Б	С	Д
мову і мислення	мову і мовлення	мовлення і мислення	слово і словосполучення

50. О. Потебня вважав, що головна функція мови:

А	Б	С	Д
експресивна	комунікативна	естетична	мислетвірна

Ключі до тестів:

1-б	6-а	11-д	16-б	21-с	26-с	31-б	36-д	41-с	46-с
2-а	7-б	12-б	17-с	22-а	27-д	32-а	37-а	42-с	47-д
3-а	8-а	13-с	18-б	23-с	28-с	33-б	38-с	43-а	48-а
4-б	9-б	14-д	19-д	24-б	29-б	34-д	39-с	44-д	49-б
5-а	10-а	15-с	20-а	25-а	30-б	35-а	40-а	45-б	50-д

БЛОК 3
Уміння застосовувати набуті знання

1. Знайдіть варіант, у якому в усіх словах збереглися найдавніші чергування голосних

А	Б	С	Д
стіл, віл, честь	межа, п'ятеро, брід	вогонь, сон, банка	сідати, лізти, гонити

2. Вкажіть, у якому рядку можливе чергування приголосних при словозміні й словотворенні

А	Б	С	Д
берегти	рахувати	повзти	малювати

3. Знайдіть групу слів, у яких відбувається асиміляція за м'якістю

А	Б	С	Д
боротьба, приніси, дуб	ніжка, казка, вокзал	свято, дзвін, цвісти	рибка, сторож, квіти

4. Знайдіть варіанти, в яких у всіх словах відбувається асиміляція за дзвінкістю-глухістю

А	Б	С	Д
вечір, діжка, дід	просьба, вокзал, анекдот	вінок, гребти, кузня	терен, дно, свекор

5. У котрому рядку в усіх словах правильно виділено наголошені склади?

А	Б	С	Д
<u>загадка</u> , чотир <u>на</u> дцять, речов <u>ина</u>	за <u>га</u> дка, <u>фі</u> рмовий, писан <u>ня</u>	мере <u>жа</u> , <u>пе</u> карський, сант <u>им</u> етр	взя <u>ла</u> , <u>до</u> буток, цифров <u>ий</u>

6. У якому рядку всі слова пишуться разом?

А	Б	С	Д
мимо/хідь,	о/там,	народно/визвольний,	магнітолог/астроном,
на/прощання,	само/хідний,	до/тих/пір,	як/най/краще,
військово/ морський	перекоти/ поле	з/проміж	діаметрально/ протилежний

7. У словах якого рядку всі слова пишуться з великої літери?

А	Б	С	Д
Імператор,	Герцог,	Перелесник,	Посол
Ярославів Вал,	Північний	Панамський	Республіки
Музейний	Полюс,	Перешийок, Комітет	Польща, Святий
Провулок	Козинські Горби	Червоного Хреста	Дух, Укрінформ

8. У якому рядку в усіх прізвищах російське *е* буде передаватися українським *є*?

А	Б	С	Д
Лазарев,	Сербин,	Евсеев,	Овсиенко,
Соловьєв,	Снегов,	Василевский,	Хлебников,
Муромцев,	Щетинин,	Шестаков,	Николаенко,
Ефимов	Гуреев	Белый	Благоев

9. У якому рядку не всі слова написані правильно?

А	Б	С	Д
ризький,	чеський,	параноя,	дит'ясла,
вужчий,	більш добрий,	Жуль Верн,	феєрверк,
брошюра,	проїзний,	верескнути,	пів'яблука,
журі,	меккський,	казахський,	тижневий,
Вінничина	бонна	пів-Європи	чотирма

10. У якому рядку в усіх словах відбувається зміна групи приголосних на *-чч-* під час творення іменників за допомогою суфікса *-ин(а)*?

А	Б	С	Д
черкаський	дрогобицький	волоський	білоцерківський
тернопільський	новоселицький	чернігівський	львівський,
німецький	словацький	галицький	словацький
слобожанський	кобеляцький	овруцький	одеський

11. Знайдіть правильну комбінацію із запропонованих тлумачень і фразеологізмів

А	Б	С	Д
говорити про щось незначне, марнуючи час – теревені правити; нічого не вартий – гріш ціна в базарний день	перехитрити, ошукати когось – небудь – наріжний камінь; короткий термін – спіймати на вудочку	з'ясується в майбутньому – покаже час; основа чого-небудь – провідна зірка	підсвідомо здогадуватися чи дізнатися про що-небудь – дешево відбутися; триматися від когось неподалік – ходити по ниточці

12. Знайдіть синонім до підкресленого слова. Іменники називають предмети.

А	Б	С	Д
позначають	пояснюють	розподіляють	характеризують

13. Знайдіть антонім до підкресленого слова. Це загальний іменник.

А	Б	С	Д
власний	конкретний	речовинний	збірний

14. Визначте варіант, у якому подано англiцизми:

А	Б	С	Д
iндукцiя	футбол,	контральто	арка
реакцiя	бокс	крещендо	брутто
юрист	пудинг	концерт	аварiя
лекцiя	тролейбус	мандолiна	банда
конспект	джерпер	пiанiно	бензин

15. Слова вжито в переносному значеннi в парi

А	Б	С	Д
гiрка доля,	темна нiч,	холодна	погасло полум'я,
гiрка страва	темна голова	розмова,	погасло життя
		холодний погляд	

16. Видiлiть з-помiж дiбраних варiантiв синонiмiчний ряд

А	Б	С	Д
подарунок,	подарунок,	подарунок, свято,	подарунок,
подарунки,	дарунок, дар,	сюрприз, дарунок	подарунковий,
подарувати	гостинець		подарувати

17. Вкажiть омонiми

А	Б	С	Д
добра людина –	водопровiдний кран –	завжди –	блимати –
злий собака	пiдйомний кран	нiколи	мигтiти

18. Знайдiть серед поданих слiв архаїзми

А	Б	С	Д
бартер	чоло	гривна	вiйт

19. Усi слова є дiалектизмами

А	Б	С	Д
фiра, когут,	спудей, люстерко,	причiлок, фiра,	одвiрок, депеша,
кирниця	причiлок	плай, люстерко	плай

20. Усі слова належать до власне української лексики

А	Б	С	Д
ліс, юшка,	учитель, мислитель,	вікно, озеро,	колосся, відро,
смугастий, глузд,	братство,	мати, батько,	стіл, гора, сонце
весна	премудрий	сестра	

21. Слово **лісок** утворено способом:

А	Б	С	Д
суфіксальним	безафіксним	постфіксальним	словоскладанням

22. Яким способом утворено слово **ношений**?

А	Б	С	Д
префіксальним	безафіксним	суфіксальним	префіксально-суфіксальним

23. Серед поданих варіантів визначте такий, у якому обидва слова утворені одним способом

А	Б	С	Д
підмайстер	водопровідний	підсісти	своєрідність
підкоп	колективний	підказувати	свічка

24. У формі слова **вона** виражені граматичні значення

А	Б	С	Д
роду, відмінка,	часу, роду,	відмінка, роду,	способу,
числа	числа	числа, особи	особи, числа, роду

25. У якому рядку в усіх словах від закінчення в Р. в. однини залежить значення слова?

А	Б	С	Д
бюджет, лізинг,	рахунок, термін,	ректор, вал,	касир, фокстрот,
трест, оператор,	апарат, фактор,	маршал, Алжир,	метр, орган,
теніс	акт	телефон	квадрат

26. Визначте варіант, у якому всі слова – самостійні частини мови

А	Б	С	Д
праця, тому	велич, усе,	рівняючись,	тому, соловейко,
що, читати,	над, сивий	змагання, її, аби	своєї, п'ять
дещо			

27. Укажіть, у якому з наведених варіантів допущено помилки при відмінюванні:

А	Б	С	Д
кущем	відповіддю	гістьми	галуззю

28. Укажіть, у якому варіанті наведено іменники II відміни.

А	Б	С	Д
кошеня, орля,	заєць, соловейко,	ведмежа, дитятко,	гусенятко,
чайка	соколя	хлоп'я	зайчик, віслук

29. Визначте варіант, у якому є іменник чоловічого роду.

А	Б	С	Д
накип	Чилі	авеню	велич

30. У котрому рядку всі форми ступенів порівняння прикметників правильні?

А	Б	С	Д
самий	ближчий,	більш	надважливий,
найдорожчий,	більш рішучий,	ефективніший,	сильніший,
найздоровенні	найхарактерні	найбільш	найбільш
ший, найбільш	ший	дотепний,	практичний
активний		надзвичайніший	

31. В орудному відмінку форма кількісного числівника 477 буде такою:

А	Б	С	Д
чотирма стами	чотиристами	чотирмастами	чотирмомастами
семидесятьома	сімдесятьома	сімдесятьма	семидесятьма
сьома	сім'ю	сімома	семи

32. Укажіть варіант, у якому вжито неозначений займенник

А	Б	С	Д
чий	абихто	його	всякий

33. У формі слова **напишу** виражені граматичні значення

А	Б	С	Д
роду, відмінка, числа	способу, роду, числа	часу, способу, числа, особи	способу, особи, числа

34. У якому з варіантів усі три дієслова відносяться до II дієвідміни?

А	Б	В	Д
кликати, бігти, горіти	любити, ходити, просити	товкти, плести, спати	сіяти, носити, хрестити

35. У котрому рядку правильно утворено наказовий спосіб дієслів у першій особі множини?

А	Б	С	Д
читаємо, робімо, ловимо	розв'язуємо, дивімося, йдемо	ходімо, летимо, печемо	малюймо, пишімо, думаймо

36. Знайдіть варіант, у якому вжито вторинний прийменник.

А	Б	С	Д
для	на	навколо	про

37. У котрому рядку немає логічних помилок у вживанні однорідних членів речення?

А	Б	С	Д
Запрошуємо на роботу провізорів, фармацевтів та працівників з медичною освітою	В асортименті мучні вироби: крупя, макарони, сири	Продаємо вітчизняне та імпордне взуття	Надішлемо Вашу кореспонденцію, буклети, листівки тощо фізичним особам

38. Яким членом речення виступає виділене слово? Від такої **дивовижної** згадки про лелеку Марко добряче веселіє, знову кидає посмішку в підморожену роками підківку вусів... (М.Стельмах)

А	Б	С	Д
підмет	присудок	означення	обставина

39. У котрому рядку правильно скоординовано підмет із присудком?

А	Б	С	Д
Я з друзями ходили в музей	У Львівській політехніці навчаються велика кількість студентів	Виставка-продаж виправдав очікування загалу	УПА засвідчила приклад нескореності та свободи

40. Простим є речення

А	Б	С	Д
Дощ прийшов – і Київ зеленіє	Соломія приклала до рани мокру холодну ганчірку – і Остапові стало легше	Вітер війнув – листя з клена жовте полетіло	Я сидів на зеленому килимі моріжка і дивився у воду

41. Реченням із вставним словом є:

А	Б	С	Д
На жаль , у мене нема знайомих у Кишиневі	Ой не сійтесь, сніги	Під першим шаром спочатку пішла солонцювата жирна глина з різким запахом нафти і нарешті вугільний шар	Вітер дужчав, принаймні очерет шумів так, що заглушив думки

42. Вставне слово (словосполучення) дає емоційну оцінку повідомлюваному в реченні

А	Б	С	Д
Доброго, кажуть, дождити треба, а лихе – само прийде	На щастя, літак ішов по курсу майже на схід	Літаки, здавалось, ідуть зовсім беззвучно	Але шнур, очевидно, не загорівся, бо знову мигнув огнем

43. Виділені слова є однорідними додатками у реченні

А	Б	С	Д
Зрідка видніються над ковилами кущі верблюдки , кермена кураю	Зацвіли луги, діброви	А літо йде полями і гаями	Усе на землі прагне сонця, спокою , радості, волі

44. Односкладним є речення:

А	Б	С	Д
Поле працю любить	Холод не терпить голоду	Із хати світа не оглянеш	Час – то гроші

45. У якому рядку всі словосполучення є стилістично правильними?

А	Б	С	Д
любий із студентів, підготувати тези, на слідуючий день	діюче законодавство, міроприємство, багаточисленні вкладники, літом	мова йдеться, підписка на газети, дійсно правильно	колишній студент, значні зміни, краєвид з вікна

46. Визначте неправильно побудоване речення з дієприслівниковим зворотом:

А	Б	С	Д
Вислухавши учня, вчитель дав йому декілька порад	Скопавши город, хлопці почали садити картоплю	Переїхавши до міста, у нього почалися проблеми зі здоров'ям	Прочитавши синового листа, мати відразу заспокоїлася

47. Порухення норм узгодження, керування: опалі листя, дякувати вас, я чекав ранку і коли всі прокинуться – це...

А	Б	С	Д
Стилістичні помилки	Синтаксичні помилки	Словотвірні помилки	Лексичні помилки

48. Яке речення відповідає схемі [], і [], ()?

А. Покотила горжеточка через яр, і ви бачите, як майнула біла китичка на її хвості у ліщині по той бік яру.

Б. Швиргається вгорі якийсь космічний хлопчисько зорями, залишаючи в чорно-синій безодні золоті смуги, рипить Віз, дишель свій униз спускаючи, бліднішає поволі Чумацький шлях, а під ожередом плететься чудесне мереживо з мисливських оповідань.

В. Там, у Кирмасовому озері, дід Кирило карасі ловить, там в очереті стоїть його човен, а понад очеретом сохнуть розіп'яті ятері.

Г. А, напевно ж, є такі мисливці, що не знають, що таке гагара, а знати їм це конче потрібно.

Д. Річка набрякла туманом, півні скльовували зорі з неба, і на Беєвій горі на північ тікали тіні.

49. Яке це речення?

А	Б	С	Д
Просте, односкладне, інфінітивне	Просте, односкладне, неозначено- особове	Просте, односкладне, означено-особове	Просте, односкладне, узагальнено- особове

50. Визначте тип зв'язку в реченні.

Щоб бути гідним продовжувачем справедливої справи батьків, дідів і прадідів, треба насамперед знати свою батьківщину, той край, у якому ти народився і виріс.

А	Б	С	Д
З послідовною підрядністю	З однорідною супідрядністю	З неоднорідною супідрядністю	З послідовною підрядністю і супідрядністю

Ключі до тестів:

1-д	6-б	11-а	16-б	21-а	26-д	31-с	36-с	41-а	46-с
2-а	7-д	12-а	17-б	22-б	27-б	32-б	37-с	42-б	47-б
3-с	8-д	13-б	18-б	23-д	28-д	33-с	38-с	43-д	48-а
4-б	9-а	14-б	19-б	24-с	29-а	34-б	39-д	44-с	49-а
5-а	10-б	15-с	20-а	25-б	30-б	35-д	40-д	45-д	50-с

БЛОК 4

Творчий рівень

Складіть есе про важливість обраного фаху, використовуючи максимальну кількість термінів майбутньої професії. Поясніть п'ять із них.

**Матеріали для контролю сформованості ЛК
майбутніх учителів української мови**

Додаток Є. 1

Етапи дослідного навчання

<i>Опорно-систематизувальний</i>			
<i>Курс</i>	<i>Дисципліна</i>	<i>Зміст навчання</i>	<i>Сформовані вміння й навички</i>
I	Практикум з української мови	Систематизація й узагальнення отриманих знань з української мови в школі	З'ясування й закріплення лінгвістичної теорії; оперування мовознавчою термінологією; закладення основ опрацювання наукових, лексикографічних і довідкових джерел; відшліфування навичок грамотного письма й усного мовлення
Контрольний зріз			
<i>Формувально-інтегративний</i>			
I-IV	Сучасна українська літературна мова	Засвоєння системних особливостей мовних одиниць усіх рівнів і закономірностей їх змін у процесі функціонування; оволодіння сучасною українською мовою в її	Формування й закріплення знань з української мови на всіх мовних рівнях (фонетична система, лексико-семантичні особливості, словотвір і морфеміка, граматична будова, орфографія й пунктуація); пізнання

		літературній формі	системних особливостей мовних одиниць усіх рівнів і закономірності їх змін у процесі функціонування; ознайомлення з її діалектами; пізнання зв'язків української мови з іншими мовами світу, її історією, сучасним станом і тенденціями розвитку; підвищення рівня культури усного й писемного мовлення
Поточний зріз (після вивчення кожного розділу)			
I	Вступ до мовознавства	Оволодіння базовими поняттями лінгвістики, тлумачення наукової термінології, пояснення звукових, лексичних і граматичних процесів у різних мовах світу	Оперування основними відомостями з загального мовознавства на початковому рівні; визначення методів дослідження в мовознавстві та їх практичне значення; аналіз гіпотез походження мови й сучасні погляди на проблему походження мови, закономірності розвитку мов; формування уявлень про природу, функції, систему, будову людської мови, зв'язок мови з суспільством; розрізнення головних мовних одиниць, узаємозв'язків між ними; оперування

			відомостями про класифікації мов, етапи розвитку письма
II	Українська діалектологія	Засвоєння особливостей української діалектної мови, місцевих різновидів, місцевих, територіальних діалектів; географічне поширення діалектних явищ, окреслення певних діалектних одиниць у їх системі, злиття діалектів із загальнонародною мовою	Формування вмінь аналізувати українські наріччя; визначати спільне й відмінне українських говірок і сучасної української літературної мови; аналізувати говірку свого населеного пункту; характеризувати соціальні діалекти; аналізувати говірковий текст, указуючи наріччя й діалект; збирати, аналізувати діалектний матеріал певного регіону
II	Культура мови	Засвоєння норм і всіх можливих варіантів сучасної літературної мови, користування ними в різних практичних мовленнєвих сферах; удосконалення усного мовлення студентів на основі засвоєння вимог до техніки мовлення й правил культури мовлення	Оволодіння усним мовленням на всіх мовних щаблях; оптимальне використання мовного апарату; урахування ознак культури мовлення; інтонування текстів, їх читання відповідно до норм сучасної української літературної мови; засвоєння професійної й наукової лексики й правил її використання; оперування термінологічним апаратом

			дисципліни
II	Старо-слов'янська мова	Вивчення питань виникнення старослов'янщини; особливості графіки слов'янського письма; звукова система старослов'янської мови; загальна характеристика морфологічної системи; особливості синтаксису	Формування здатності студента студіювати етапи виникнення й розвитку слов'янської писемності; аналізувати шляхи розвитку й становлення старослов'янської мови як генетичного джерела всіх слов'янських мов; з'ясувати особливості старослов'янських азбук; засвоїти звукову, лексичну, морфологічну й синтаксичну системи старослов'янської мови; робити сучасні переклади текстів, написаних старослов'янською мовою
III	Історія української мови	Засвоєння історичних змін у мові в напрямі до сучасного стану її фонетики, лексики, граматики, стилів на основі аналізу джерел і пам'яток історії	Засвоєння передумов виникнення фонетичних і граматичних явищ та здійснення їх інтерпретації; з'ясування шляхів формування специфічних рис сучасної української літературної мови в порівнянні з іншими слов'янськими мовами, добір і аналіз мови текстів різних

			історичних періодів
III	Історична граматики української мови	Студіювання конкретних фонетичних і граматичних змін в українській мові упродовж її становлення і функціонування й визначення причин, що викликали ці зміни	Установлення зв'язків української мови з іншими мовами; засвоєння її історії, сучасного стану й тенденцій розвою; розвиток уміння читати, розуміти й робити сучасні переклади текстів різних історичних епох, відновлюючи історичні зміни звуків і словоформ; аналізувати джерела вивчення історичної граматики української мови (формування морфологічної системи української мови; історичного синтаксису); робити морфологічний аналіз слів і синтаксичний аналіз речень; здійснювати історико-лінгвістичний коментар мовних явищ
III-IV	Стилістика української мови	Вивчення стилістичної диференціації мови, її функційних стилів, можливості української мови в різних структурно-функційних стилях на усіх рівнях	Формування вмінь визначати мовний стиль і мовні засоби, характерні для нього; аналізувати особливості текстів різних стилів; визначати методи, принципи й прийоми стилістичного

			аналізу; засвоювати стилістичну норму; оперувати основними поняттями й термінами стилістики української мови
Контрольний зріз			
<i>Креативно-трансформаційний</i>			
IV	Лінгвістичний аналіз тексту	Опис системи категорій тексту, визначення специфічних мовних складників змісту й форми, висвітлення різновидів зв'язків між окремими частинами й усталеними правилами вираження й експлікації цих зв'язків	Засвоєння принципів аналізу текстів різних стилів; удосконалення навичок застосування різноманітних методів і прийомів практичного аналізу тексту різної стилістичної конфігурації, інтерпретації й трансформації різних видів і типів текстів
IV	Загальне мовознавство	Засвоєння питань історії мовознавства, теорії мови й методології мовознавства	Узагальнення лінгвістичного матеріалу з мовознавчих дисциплін, його теоретичне обґрунтування; визначення ролі й значення лінгвістичної науки для розвитку суспільства взагалі й мови зокрема; формування знань про порівняльно-історичне мовознавство; студіювання теорії виникнення мови (філогенез) і процесу

			становлення й розвитку мовлення окремого індивіда; проведення порівняльних досліджень структурних і функційних властивостей мов незалежно від характеру генетичних відношень між ними; формування знань про сучасні мовознавчі напрями й дослідження
Контрольний зріз			

Завдання для формування субкомпетентностей

Субкомпетентність	Завдання
ФСК	<ul style="list-style-type: none"> - з'ясування ролі фонетики як науки й навчальної дисципліни; розгляд фонетики в персоналіях; - знання елементів історії фонетики, їх тлумачення; - встановлення й розуміння різниці між звуком і фонемою; - уміння записувати текст фонетичною й фонематичною транскрипціями; - виділення й ідентифікація звуків, слідкування за правильною їх вимовою; - наголошування слів; - інтонаційне оформлення висловлювання й вибір тону, темпу мовлення
ЛСК	<ul style="list-style-type: none"> - визначення ролі лексикології як науки й навчальної дисципліни; розгляд лексикології в персоналіях; - з'ясування поняття «слово» як центральної одиниці лексикології; визначення його ролі як засобу найменування конкретних і абстрактних предметів навколишньої дійсності; - установа співвідношення між поняттями «значення», «поняття», «лексичне значення слова», «граматичне значення слова», «лексема», «сема»; - вибудовування ЛСП; - вербалізація концептів; - окреслення системних зв'язків (паронімічні, омонімічні, синонімічні, антонімічні); формулювання принципів формування

	<p>багатозначності слів; вміння використовувати слова з прямим і переносним значенням; студіювання синонімії та принципи вибудовування синонімічного ряду; визначення відмінності між омоніміми й багатозначними словами; розкриття можливостей слів активного й пасивного словникового запасу, неологізмів; аналізування функційних особливостей діалектної лексики; встановлення ролі іншомовних слів; вміння використовувати фразеологічні одиниці</p>
ГСК	<ul style="list-style-type: none"> - формулювання предмета граматики та її місце в мовній системі; - з'ясування основних граматичних категорій (граматичне значення, граматична форма, граматична категорія); - характеристика типів і видів морфем, їх функцій; - аналіз словотвірних одиниць; засвоєння способів словотворення; - окреслення морфології у граматичній системі мови, її зв'язок із морфемікою, словотвором і синтаксисом; усвідомлення критеріїв поділу слів на частини мови (лексико-семантичний, морфологічний і синтаксичний) та системи парадигм їх; - критичне оцінювання сучасних теоретичних досліджень із проблем синтаксису; встановлення типів синтаксичних зв'язків, їх форм; синтаксична специфіка словосполучення й речення; здійснення опису синтаксичних одиниць різних рівнів; з'ясування предикативної основи речення й засоби вираження головних і другорядних членів речення; трактування тексту як лінгвістичної й комунікативної одиниці
ПСК	<ul style="list-style-type: none"> - оперування поняттями «орфограма», «неорфограма», «орфографічне правило»; «розділовий знак», «пунктограма», «пунктуаційне правило»; - характеристика фонематичного, морфологічного й традиційного (історичний) принципів сучасної української літературної мови; - з'ясування правил написання слів, правил складоподілу й перенесення;

	<ul style="list-style-type: none">- здійснення пунктуаційного аналізу речення;- оформлення списку літератури за допомогою транслітерації
ССК	<ul style="list-style-type: none">- характеристика стилів мовлення, визначення їх специфічних ознак;- з'ясування значення і функційної ролі фонетичних, лексичних і фразеологічних, граматичних одиниць;- виявлення стилістично нейтральних і стилістично забарвлених мовних одиниць;- продукування текстів різних стилів мовлення;- конструювання й редагування текстів різних стилів

Комплекси вправ для формування ЛК майбутніх учителів української мови

Вправи для формування ФСК

Вправа 1. Прочитайте текст. Які погляди висловлював І. Бодуен де Куртене на природу й сутність фонемі? Викладіть свої думки, доповнивши інформацію, запропоновану у вправі.

Бодуен де Куртене Ян – польський і російський мовознавець, славіст. Основоположник вчення про фонему. Засновник психологічної школи. Виступав за свободу розвитку всіх мов і незалежність народів, зокрема українського. У своїх працях стверджував, що українська мова є самостійною слов'янською мовою (URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=35982).

І. Бодуен де Куртене в 70-х рр. XIX ст. поклав початок вивчення фонемі як функційної одиниці, а один із його учнів, М. Крушевський, увів для позначення цієї величини термін фонема, який з'явився раніше у французькій лінгвістиці в значенні мовний звук. Уважають, що термін фонема вперше запропонував А. Дюфріш-Деженетт у 1873 р., а потім його використав Ф. де Соссюр.

«Щоб збагнути природу фонемі, – зауважував І. Бодуен де Куртене, – необхідно добре вивчити звуки мови, адже, відірвавшись від своїх графічних позначень, звуки постають як щось невиразне, тож знову виникає спокуса віддати перевагу, нехай і облудній, опорі письма. Тому перші лінгвісти, яким нічого не було відомо про фізіологію артикульованих звуків, щоразу опинялися на слизькому; відступитися від літери означало для них втратити ґрунт під ногами; тоді як для нас – це перший крок до істини, бо необхідну підтримку ми знаходимо саме у визначенні звуків».

Сучасні нам лінгвісти нарешті це зрозуміли; розбудовуючи дослідження, початі іншими (філологами, теоретиками співу тощо), вони збагатили лінгвістику фонологією як допоміжною наукою, що поклала край її залежності від графічного слова. Справжня заслуга фонології полягає в тому, що вона надає нам можливості вжити запобіжних заходів щодо письмової форми, через яку ми змушені проникнути до мови.

«Якщо ми, – писав Бодуен де Куртене, – вступимо на ґрунт справжньої мови, яка існує в своїй безперервності тільки психічно, тільки як світ уявлень, нам не буде достатньо поняття звука, і ми будемо шукати іншого терміна, що зможе позначити психічний еквівалент звука. Саме таким терміном і є термін фонема» (URL: <http://litmisto.org.ua/?p=6007>).

II. Дайте відповіді на питання: 1. Чим зумовлюється введення терміна «фонема» і як воно трактується? 2. Який зв'язок між звуком і фонемою? 3. Що таке алофони, в чому полягає діалектичний зв'язок алофона і фонемі? 4. Які алофони фонем називаються позиційними, які комбінаторними і які факультативними? 5. Що таке основний алофон фонемі? 6. Що таке диференційні й недиференційні ознаки фонемі? 6. У чому виявляється системність фонемного складу мови?

III. Проаналізуйте, скільки голосних і приголосних фонем ужито в четвертому абзаці. Розташуйте їх у порядку зростання частотності вживання, репрезентувавши дослідження в діаграмі (схемі чи таблиці).

IV. Наведіть п'ять пар слів, які б демонстрували словорозрізнявальну й форморозрізнявальну функції фонем.

Вправа 2. I. Запишіть текст фонетичною й фонематичною транскрипціями, поділіть його на синтагми, визначте синтагматичний і логічний наголоси. Підкреслені слова поділіть на склади.

На Івана Купайла

У моїй пам'яті Іван Купайло злучився з затишним образом Оленки Андріяш.

Оленці було ледь за чотирнадцять, але вона вже сапала норму з матір'ю, сушила збіжжя на току, вправлялась в обійсті, тому здоров'я в ній прокинулось зарано.

При світлі місяця, при щебетанні першого соловейка зграйка дівчаток виходила з кущів, мов із вогню, – наго і трепетно, з пришишклими зойками і невизражним шепотом. Оленці мало було свіжого подиху повітря, всевидячого місяця... Хотілось, аби її оновлення, відвагу і дикувату красу, що ненадовго виринула з-під латок, бачили обрані очі. Хтозна чиї, але юнацькі, потаємні, зухвалі, вражені. Тремтіла, боялась, ніяковіла – і ще більше ждала.

Бігла останньою. І зупинилась проти верби. З гілля щось струменіло, спадало блаженським промінцем, навіть двома. Очі! Тріснуло – і з дерева щасливо, на ноги, упав парубчак. Іван Тимченко! Той старший школяр-переросток, що взимку ходив босоніж у чунях, щовечора об'їжджав племінного жеребця і нікого не слухався. Вищий покровитель дівчини взяв її у свої руки. Обернув на п'ятах двічі, примусив скинути руки догори, звести обличчя до неба, потрусити розпущеними волоссям, і лише після того кинутися у воду.

Іван мав присмагли від тютюну руки і забиті мазутом нігті, кудлату, малу знайому з гребінцем зачіску, не мав власної щіточки для зубів (А. Малярів).

II. У четвертому абзаці знайдіть корелятивні приголосні фонemi. Охарактеризуйте їх.

III. Випишіть слова з подовженими приголосними, розподіливши їх на групи: а) фонетично подовжені приголосні внаслідок регресивної асиміляції; б) історично подовжені приголосні внаслідок прогресивної асиміляції; в) подовжені внаслідок збігу на морфемному шві; г) подовжені в запозичених словах.

IV. Проаналізуйте чинну програму і шкільний підручник, з'ясуйте особливості вивчення фонетики (методи, прийоми, вправи). Опрацюйте матеріал до словника лінгвістичних термінів.

Вправа 3. I. Назвіть звук, що має таку артикуляцію.

1. Голосові зв'язки напружені, при проходженні струменя повітря вібрують. Язик піднято середньо до передньої частини піднебіння. Язик посунутий уперед, але не дуже. Кінчик язика торкається нижніх зубів. Губи злегка розтягнені на боки.

2. Задня спинка язика змикається з м'яким піднебінням; кінчик язика лежить біля нижніх зубів; голосові зв'язки вібрують; м'яке піднебіння підняте й закриває прохід повітря в носову порожнину.

3. Струмінь повітря проходить по вузькому жолобку вздовж середини поверхні язика й розбивається об верхні зуби; голосові зв'язки відкриті; м'яке піднебіння підняте й закриває прохід у носову порожнину.

4. Голосові зв'язки напружені й вібрують. Язикове тіло просунене вперед і підняте вгору трохи вище від середнього положення, але нижче від високого. Кінчик язика опущений униз до нижніх зубів. Губи злегка розтягнені на боки.

II. 1. Які органи людини беруть безпосередню участь у процесі мовного спілкування? Які органи називаються активними, а які пасивними?

III. Що називається артикуляційною базою мовця? Від яких факторів залежить її формування?

Вправа 4. I. Виразно прочитати текст, розставити логічний наголос. З'ясувати, чи відповідають розставлені розділові знаки, паузам, які виділили ви.

Яхта пливла, натужно ушрубувалась у лиманський простір. Найгірше для неї – повне безвітря, а вітер дув – дарма, що навстріч. Паруси щораз виляскували, як молоді весняні громи, і вмить перелаштовувалися так, що відкраяні ними повітряні струмені завихрювались, закручувались у пружині і, тікаючи на волю, мусили штовхати яхту проти основної лавини вітру. Із зустрічного він став попутним і мовби всмоктував розіп'яте суденце в себе. При такій плавбі ніщо зайве не повинно стриміти на палубі. А тут на носовому

містку розмаяна – грудьми вперед – Антося. Чорне густе волосся полощеться на вітрі, простора і теж чорна, з щільного плюшу сукня лопотить.

- У нас велика парусність, – чемно натякнув Віталій. Вона сприйняла ці слова за комплімент і вдячно всміхнулась. Стримуючи себе, Віталій спробував пояснити:

- Ваша сукня зводить нанівець зусилля отого вузького паруса, стакселя. Коли попливемо назад, тоді я сам попрошу вас стояти на палубі, а зараз ви сповільнюєте хід.

- А куди вам спішити? Ми ж на прогулянці... (І. Григурко).

II. Зробіть орфографічний і пунктуаційний аналіз підкресленої частини тексту.

Вправа 5. Підготуйте презентацію «Фонетичний портрет відомої людини».

1. З'ясуйте, наскільки вимова особи відповідає українським орфоепічним нормам:

- особливості вимови голосних звуків, чи відбувається нормативна акомодация голосних під впливом палаталізованих приголосних / вокалічна асиміляція;

- специфіка вимови приголосних звуків, чи відбувається нормативна акомодация під впливом голосного і / лабіалізованих голосних о, у / асиміляція приголосних.

2. Якщо є відхилення, визначте, чим зумовлені: впливом діалекту, іншої мови, індивідуальними фізіологічними особливостями тощо.

3. Укажіть, чи може описана вимова слугувати за зразок. Якщо є помилки, визначте шляхи їхнього усунення.

Вправи для формування ЛСК

Вправа 1. І. Із запропонованого тексту тематично згрупуйте повнозначні слова: назви істот, рослин, конкретних предметів, абстрактних понять; назви ознак, властивостей, за матеріалом, за незалежністю особі, тварині; назви дій, станів, мовлення, мислення тощо.

Здобуття Ольбії гетами

Чимало ольбійців покинули місто, щоб на Бористенді та по той бік лиману, в селитьбах Гілеї, перечекати страшні дні. Таких малодухів назбиралось чи не четвертина міста і, в першу чергу, були то заможні купці, крамарі та родини з малими дітьми. Натомість, під мурами, на майданах та на вулицях, стояли табором дружини ззеленизованих сусідніх племен, які поклали боронитися з мурів Ольбії. До міста поспішно звозились харчові запаси та фураж для скотини, зганялись череди, вівці та кози, табуни коней.

Невелика ескадра була вислана до тиранських берегів стежити за посуванням варварів. Хапливо обновлявся кріпосний рів перед мурами, забивалися в його дно гострі палі. В одній із юрб втікачів прибув поранений тириський стратег і він потвердив, що такого страшного ворога ще не було. Там, де він ступить, лишається одна смерть! Почувши це, ті мешканці, які ще вагались покинути рідне гніздо, сідали на човни; тікали з Ольбії останні чужинці.

Але, незважаючи на масову втечу, Ольбія не вилюднювалась, а навпаки, була переповнена біженцями, у більшості варварами; греки потонули в їхніх натовпах.

Зклопотаність старших міста була велика: прохарчувати таку тьму-тьмуцу людей! На скільки днів провіанту вистачить? З другого боку, завдяки цьому стовпищу, потроїлась кількість оборонців осади... (Микола Аркас-Третій).

II. Випишіть слова, що належать до споконвічно української лексики. Користуючись етимологічним словником, визначте їх значення. Доберіть сучасні відповідники.

III. Дайте тлумачення підкреслених словосполучень і речень.

IV. За Енциклопедичним словником символів культури України охарактеризуйте лексему «майдан», прокоментуйте її сучасну інтерпретацію. Які похідні лексеми утворилися внаслідок історичних подій 2013-2018 рр. (URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Kotsur_Viktor/Entsyklopedychnyi_slovnyk_symvoliv_kultury_Ukrainy.pdf).

V. Підготуйте реферат на тему: «Слово-символ «їжа» («харч») у традиціях українців», виступ супроводжуйте складеною хмарою слів. Опишіть приготування страви (на вибір) з використанням лише дієслів.

Вправа 2. I. Прочитайте текст. З'ясуйте причини появи суржик у українській мові.

Знавці мови пояснюють двоє значень слова «суржик» – пряме й переносне. Пряме – суміш зерна: жита, пшениці та «всякої пашниці» – ячменю з вівсом. Переносне значення цього слова вказує на невмотивовані мовні запозичення. Суржик у цьому значенні – то збіднена мова, позбавлена і національного колориту, і виразності. Хоч письменники часто вдаються до вживання на сторінках своїх творів суржик у задля стилістичної типізації персонажів. Як Іван Котляревський у «Наталці-Полтавці» або О. Чорногуз у «Вапнярці», наприклад. Суржиком «уславилися» з телеекранів різні «довгоносики», а «зірка» Верка Сердючка взагалі стала своєрідним символом суржик у. Подібні пропагандисти суржик у втілюють «маргінальний стан свідомості нашого суспільства», за словами доктора філології Лесі Савицької. У словнику Бориса Грінченка згадується ще інше значення суржик у – «людина змішаної раси», проілюстроване прикладом народного мовлення: «Се суржик – батько був циган, а мати – дівка з нашого села». Звідси, мабуть, і прізвище Суржик, поширене в Україні. Елементи суржик у існують, починаючи з рукописних пам'яток української культури, а зафіксовані остаточно в таких пам'ятках ще з XVII-XVIII ст. У наступних століттях суржик у набув значного поширення – це зафіксувала художня література і публіцистика тих часів. Існує ціла

історія боротьби з існуванням суржику на українських просторах. Яскравих рис ця боротьба набула в 20-ті рр. минулого століття, коли тривала коротка доба українізації. Проблему «мішаної й ламаної мови» піднімав Микола Скрипник. Журнал «Більшовик України» в 1931 році опублікував одну з його промов, де ця тема розгорнута дуже конкретно, що згодом стало підставою для звинувачень Миколи Скрипника «в насильницькій українізації» (Н. Степула (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/931174.html>)).

II. Передивіться Урок української О. Авраменка про боротьбу з суржиковими словами (URL:<https://www.youtube.com/watch?v=4sk8xQj-AAs>), зверніть увагу на особливості аналізу мовлення людини. Проаналізуйте мовлення виступів відомих людей на телебаченні на предмет використання ними суржикових слів (підготуйте покликання на опрацьовані відеоматеріали).

III. Що таке жаргонна лексика і арго? Які функції вона виконує в мовленні людини? Укладіть електронний словник типових слів-суржиків, жаргонізмів, які ви використовуєте у власному мовленні й доберіть літературні відповідники.

Вправа 3. Прочитайте текст. Випишіть слова-терміни, що презентують вашу майбутню професійну діяльність. Доповніть їх лексемами з власного термінологічного словника

Якщо системність фонологічного рівня і граматики в мовознавців післясоссюрівського періоду не викликала сумнівів, то щодо системності лексики їхні погляди не збігалися. Так, скажімо, французький мовознавець А. Мартіне стверджував, що лексика несистемна, а англійський мовознавець К.-Х. Ульман допускав, що в лексиці системними є тільки деякі пласти.

У вітчизняному мовознавстві про системність лексики було заявлено ще в минулому столітті. Український мовознавець О. О. Потебня, який ґрунтовно опрацював загальну теорію слова як у плані форми, так і в аспекті змісту (теорія внутрішньої форми слова, вчення про ближче і дальше значення слова, його багатозначність та історичну змінність значень), закликав учених вивчати семантичні відношення між словами, закони і правила внутрішніх змін у групах семантично пов'язаних слів.

II. УВАГА ПОВТОРЕННЯ!

1. З'ясуйте системність фонологічного рівня української мови. Запишіть підкреслені слова фонетичною транскрипцією.
2. Перелічіть приголосні старослов'янської мови, яких немає в сучасній українській мові.
3. Із говірки населеного пункту запишіть 10 акцентних діалектизмів із літературними відповідниками.

III. Проаналізуйте чинну програму і шкільний підручник, з'ясуйте особливості вивчення лексики (методи, прийоми, вправи). Опрацюйте матеріал до словника лінгвістичних термінів.

Вправа 3. Прочитайте текст згідно з правилами української літературної мови.

Отак, як дід любив сонце, так його мати, що її, як я теж аж потім довідався, звали Марусиною, любила прокльони. Вона проклинала все, що попадалось їй на очі, – свиней, курей, поросят, щоб не скугикали, Пірата, щоб не гавкав і не гидив, дітей, сусідів. Кота вона проклинала щодня по два-три рази так, що він трохи згодом був якось захворів і здох десь у тютюні.

Вона була малесенька й така прудка, і очі мала такі видючі й гострі, що сховатись од неї не могло ніщо в світі. Їй можна було по три дні не давати їсти. Але без прокльонів вона не могла прожити й дня. Вони були її духовною їжею. Вони лились з її вуст невинним потоком, як вірші з натхненного поета, з найменшого приводу. У неї тоді блищали очі й червоніли щоки. Це була творчість її палкої, темної, престарілої душі.

- Мати божя, царице небесна, – гукала баба в саме небо, – голубонько моя, святая великомученице, побий його, невігласа, святим твоїм омофором! Як повисмикував він з сирої землі оту морковочку, повисмикуй йому, царице милосердна, і повикручуй йому ручечки й ніжечки, поламай йому, свята владичице, пальчики й суставчика. Царице небесна, заступнице моя милостива, заступись за мене, за мої молитви, щоб ріс він не вгору, а вниз, і щоб не почув

він ні зозулі святої, ні божого грому. Миколаю-угоднику, скорий помочнику, святий Юрію, святий Григорію на білому коні, на білому сідлі, покарайте його своєю десницею, щоб не їв тієї морковочки, та бодай його пранці та болячки з'їли, та бодай його шапиль поточила...

Баба хрестилася в небо з такою пристрастю, аж торохтіла вся од хрестів (О. Довженко).

II. 1. Які функції у створенні образу баби Марусини виконує загальноновживана й ненормативна лексика.

2. Якими словами регламентували українці власну мовленнєву поведінку? З'ясуйте регіональні особливості мовного етикету (скористуйтеся: *Стахів М. Український комунікативний етикет: навч.-метод. посіб. К.: Знання, 2008. 245 с.*).

3. Запишіть почуті від знайомих, рідних, земляків народні фразеологізми. Прокоментуйте їх значення.

4. Підготуйте листівку «СловоНорма».

III. Охарактеризуйте концепт «жінка» (твір на вибір) відповідно до таких мікроконцептів: «Зовнішні характеристики людини», «Внутрішні характеристики людини», «Соціальні характеристики людини». Дослідження продемонструйте у вигляді діаграми.

IV. Проаналізуйте орфографічне й пунктуаційне оформлення виділеної частини тексту.

Вправа 4. Прочитайте текст і дайте відповіді на післятекстові питання.

Першим словником живої української мови можемо вважати «Лексись сирѢчь реченія, въкратѣѢ събранны, и из словенскаго языка на простый рускій діалектъ истолкованы» 1596-го року видання, Лавріна Зизанія – це невеликий словничок на 34 листочки, в якому церковнослов'янські слова були пояснені живою українською мовою. У 1627 році в Києві вийшов словник «Лексиконъ словено-росскій и ймень толкованіє» відомого киево-печерського архітипографа Памви Беринди. Це вже поважний словник на 475 шпальт, але з

тим самим завданням: пояснення церковнослов'янських слів та різних власних імен українською мовою. У передмові до словника Беринда повідомляє про великі перешкоди від впливових осіб, що були проти вживання простої мови. Словник Беринди мав поважне практичне значення на всіх православних землях й у 1653 році вийшов у Кутейні другим виданням, а в Румунії був перекладений на румунську мову. Але це були словники, які пояснювали церковнослов'янські слова. Нарешті, в другій половині XVII ст. складений був і словник простої української мови, в якому слова пояснювались церковнослов'янською мовою; це була «Синоніма славеноросская». Рукопис Києво-Печерської лаври на 185 аркушів, твір якогось її вченого монаха. На жаль, словник цей, свого часу не був виданий.

Першим словником сучасної української мови вважається словничок, доданий І. П. Котляревським до його поеми «Енеїда». І. П. Котляревський є зачинателем не тільки нової української літератури, а й нової української лексикографії. Коли розпочалося з «Енеїдою» Котляревського нове українське письменство, розпочалися й окремі українсько-російські словники, звичайно при певних українських творах, на кінці яких давалися пояснення українських слів (З. Баїкін (URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3028>)).

II. Дайте відповіді на питання:

1. Назвіть найважливіші словники староукраїнського періоду.
2. Чому саме лексика спільнослов'янського походження становить ядро словникового складу сучасної української мови? Обґрунтуйте.
3. Поясніть, яке значення для історичного вивчення української мови мають писемні пам'ятки давньоруської і староукраїнської мов.
4. У чому відмінність між словниками енциклопедичними і лінгвістичними?
5. Які є типи лінгвістичних словників? Назвіть їх і схарактеризуйте.
6. Підготуйте презентації-схеми побудови словникових статей.

Вправи для формування ГСК

Вправа 1. І. Прочитайте текст. Установіть морфемний склад слів у третьому реченні. Охарактеризуйте значення кожної морфеми. Підкресліть морфеми, що мають словотворче значення.

Надворі весна вповні. Куди не глянь – скрізь розвернулося, розпустилося, зацвіло пишним цвітом. Ясне сонце, тепле й приязне, ще не вспіло наложити палючих променів на землю: як на Великдень дівчина, красується вона в своїм розкішнім убранні... Поле – що безкрає море; скільки глянеш – розіслало зелений килим, аж сміється у очах. Над ним синім шатром розіп'ялось небо – погляд так і тоне... З неба, як розтоплене золото, длеться на землю блискучий світ сонця; на ланах грає сонячна хвиля; під хвилею спіє хліборобська доля... (П. Мирний).

II. УВАГА ПОВТОРЕННЯ. 1. Запишіть виділені слова фонетичною транскрипцією, охарактеризуйте в них звукозміни.

2. Поясніть значення словосполучення «спіє хліборобська доля».

3. Визначте символізм слова «хліб», скориставшись Енциклопедичним словником символів культури (URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Kotsur_Viktor/Entsyklopedychnyi_slovnik_symvoliv_kultury_Ukrainy.pdf).

Вправа 2. Прочитайте текст. Випишіть однокореневі слова, розташували послідовно в парах за ланцюговим зв'язком твірної основи. З'ясуйте словотворчі афікси.

Відколи існує людство на землі, відтоді воно дбає про продовження свого роду. Від батьків передається дітям не лише генетичний код, рідна мова, виробничий та побутовий досвід, а й матеріальна й духовна культура, втрата якої веде до деградації нації.

Рід. Рідня. Нація. Коли взяти в широкому розумінні ці слова, то родина – не лише близькі родичі, а й далекі. А родина до родини – народ. Ми з вами український народ, який складається з родин малих і великих, дружніх і працьовитих. Отже, знаючи, зберігаючи й примножуючи свою родовідну пам'ять, знаєш зберігаєш і примножуєш пам'ять свого народу. Пам'ять про

своїх пращурів – це не примха, не данина моді. Це потреба триматися свого родоводу, оберігаючи тим самим свої реліквії і традиції та передаючи їх у спадок іншим. «Родовідна пам'ять, – за В. Скуратівським, – явище у традиційному українському побуті унікальне. Очевидно, мало хто знає, що у давнину було за обов'язок знати поіменно свій рід від п'ятого і навіть до сьомого коліна. Старі села в Україні зросталися, кумувалися, ріднилися. Народини – справжня подія, родинне свято, яке справляють урочисто: з хрестинами, щедрим гостюванням, ім'янареченням. У дитини з'являються хрещені батько й мати, а то й по двоє, по троє. У батьків – куми. Зростає рідня. Люди поріднилися, породичалися. Стає більшим рід – міцнішим нарід. Всі одного кореня. Спробуй такого знищити, вирубати, коли він проростає то там, то там, пускає нове пагіння».

Зроду-віку співіснував тісний зв'язок: батьки намагалися передати у спадок сімейні реліквії, традиції, тим самим продовжувати себе в дітях. Діти все це вбирали в себе, примножували і передавали у спадок своїм дітям (О. Макаренко).

II. Випишіть дієслова, утворені а) суфіксально-постфіксальним і б) префіксально-суфіксально-постфіксальним способами.

III. Укладіть хмару слів, що характеризує лексему «родина».

IV. **УВАГА ПОВТОРЕННЯ!** Запишіть слова, утворені способом основоскладання, фонетичною транскрипцією, звернувши увагу на місце головного й побічного наголосів.

Вправа 3. I. Проаналізуйте текст за віднесеністю слів до частини мови: за загальним значенням (частиномовним), морфологічними ознаками й морфемною будовою, за синтаксичною роллю в реченні. Складіть діаграму, на якій продемонструйте частотність вживання частин мови.

Ще донедавна люди в Україні оминали по можливості сварки, хрестили рота, коли з язика злітало недобре слово. Великим гріхом вважалося когось проклинати. То не заборони, а глибинні закони космічного співжиття.

Коли б ми знали, яке зло чинимо собі на планеті, посилаючи у простір злі думки, як захирачуємо власне життя злою енергією! Коли б відали, що ця духовна інфекція перетвориться невдовзі у фізичну! Наші предки були переконані, що образити думкою більший гріх, ніж учинком.

Думка – вічна енергія. Вони утворюють у Космосі світлі й темні хмари, бо мають властивість притягувати до себе подібних. Провисають над землею, звідки пішли, і невдовзі повертаються до неї. Ми самі, а не хтось інший, провокуємо стихійні лиха. Згадаймо, що війни, кров, ненависть завжди доповнювали якісь катаклізми, голод, мори.

Тож кожна думка – «матеріальна». І найбільше зло робимо собі, проклинаючи когось (К. Мотрич).

II. Випишіть іменники з третього абзацу й згрупуйте за давніми основами, визначте їх рід у давньоруській мові; запишіть ці іменники у формі називного і родового відмінків множини. Поясніть шляхи творення називного і родового відмінків множини в сучасній українській мові, вкажіть їх рід.

III. УВАГА ПОВТОРЕННЯ!

1. Вибудуйте лексико-семантичне поле слова «слово», зробіть його лексикографічну характеристику.

2. Які основні діалектні системи виділяються в українській діалектній мові на рівні морфології?

IV. З'ясуйте особливості вивчення морфології в школі, уклавши тези до монографій:

- М. Плющ. Словотворення та вивчення його в школі. К.: Рад. школа. 1985. 127.
- Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. К.: Генеза, 2014. 368 с.

Вправа 4. I. Прочитайте текст. Випишіть слова, що називають числові одиниці, визначте їх частиномовну приналежність.

У давньому єгипетському рукопису, що зберігається в Британському музеї в Лондоні, трапляються навіть дробові числа. Характерно, що єгиптяни визнавали такий дріб, у якого чисельник був одиницею, а знаменник – яке завгодно число, та ще допускали дріб $2/3$.

Нехай треба 7 хлібин розділити на вісім рівних частин. Ми сказали б, що це буде $7/8$ хлібини. Але ж тоді числа $7/8$ не було, і люди знали лише, що від ділення 7 на 8 отримують $1/2+1/4+1/8$.

Тому єгиптяни дійшли думки, що для поділу семи хлібин на вісім рівних частин треба мати 8 половинок, 8 чверток, 8 осьмушок. Вони розрізали 4 хлібини пополам, 2 хлібини – на чвертки і одну хлібину на осьмушки. Отже, для такого поділу треба було зробити 17 ($4+6+7$) розрізів (Б. Друзь).

II. Які з іменників, ужиті в тексті, мають лише форму однини? Правило обґрунтуйте.

III. Випишіть якісні прикметники, утворіть від них усі можливі форми ступенів порівняння. Які якісні прикметники не утворюють ступені порівняння?

IV. Провідмініяйте складний числівник. Зробіть історичний коментар до особливостей його відмінювання. Обґрунтуйте правила узгодження числівника з іменником (відповідь підтверджуйте презентаційним супроводом).

V. З'ясуйте, у яких дієсловах із тексту можна визначити непостійні граматичні ознаки. Здійсніть заміну часової форми. Провідмініяйте дієслово мати у формі перфекта і плюсквамперфекта.

VI. Проаналізуйте чинну програму і шкільний підручник, з'ясуйте особливості вивчення морфеміки, словотвору, морфології (методи, прийоми, вправи). Опрацюйте матеріал до словника лінгвістичних термінів.

Вправа 5. Зробіть синтаксичний розбір ССЦ, намалюйте схему, поясніть розділові знаки.

Петро Метелиця, стоячи на носі катера, прислухався до щасливого настрою, який усе дужче брав його душу в бентежний бран і піднесено думав про те, що добре отак плисти по незнайомій річці, стежити, як місто відступає і відступає, як зникають береги, поодинокі людські постаті серед верболозів, а натомість відкривається інший простір, з'являються інші заводи, стариці, густі гаї ..., та й вони пропадають невдовзі, бо катер не спиняє свого рівного бігу, і перед очима постають відмінні краєвиди, й кожен із них наче має свій певний завершений сюжет, і кожен із тих мальовничих краєвидів насажений глибокою думкою, береже свій особливий настрій (Є. Гуцало).

II. Зробіть повний синтаксичний розбір умовно простого речення (на вибір). З'ясуйте частиномовну приналежність слів, що входять до його складу, й запропонуйте їх морфологічний розбір.

III. УВАГА ПОВТОРЕННЯ!

1. Запишіть виділені слова фонетичною і фонематичною транскрипціями.
2. Випишіть слова, в яких відбувається чергування голосних і приголосних звуків. Підготуйте сторичний коментар досліджуваного явища.
3. Опишіть лексему «краєвид» у вигляді сенкану.

IV. Проаналізуйте чинну програму і шкільний підручник, з'ясуйте особливості вивчення синтаксису (методи, прийоми, вправи). Опрацюйте матеріал до словника лінгвістичних термінів.

Вправи для формування ССК

Вправа 1. Прочитайте текст. В абзацах, де передається мовлення представників різних народів, підрахуйте кількісне співвідношення голосних і приголосних звуків, проаналізуйте художньо-стилістичну їх специфіку. Чи не зв'язується якоюсь мірою співвідношення голосних зі змістом уривку?

Було це давно, ще за старої Австрії, в 1916 році. В купе першої кляси швидкого потягу Львів – Відень їхали чотири пасажери: англієць, німець, італієць.

Четвертим був відомий львівський юрист Богдан Косів. Розмова велася навколо різних проблем і тем. Нарешті заговорили про мови – чия краща, котрій з них належить світове майбутнє.

Першим заговорив англієць:

– Англія країна великих завойовників і мореплавців, які рознесли славу англійської мови по всьому світі. Англійська мова – мова Шекспіра, Байрона, Дікенса, Ньютона та інших великих літераторів і вчених.

– Ні в якому разі, – гордовито заявив німець. – Німецька мова – це мова двох великих імперій – Великої Німеччини й Австрії, які займають більше половини Європи. Це мова філософії, техніки, армії, медицини, мова Шіллера, Гегеля, Канта, Вагнера, Гейне. І тому, безперечно, німецька мова має світове значення.

Італієць усміхнувся і тихо промовив:

– Панове, ви обидва помиляєтеся. Італійська мова – це мова сонячної Італії, мова музики й кохання, а про кохання мріє кожен. На мелодійній італійській мові написані кращі твори епохи Відродження, твори Данте, Бокаччо, Петрарки, лібрето знаменитих опер Верді, Пуччіні, Россіні, Доницетті. Тому італійській мові належить бути провідною у світі.

Українець довго думав і нарешті промовив:

– Ви ж по суті нічого не сказали про багатство і можливості ваших мов. Чи могли б ви написати невелике оповідання, в якому б усі слова починалися з тої самої літери?

– Ні, ні, ні! Це ж неможливо, – відповіли англієць, німець та італієць.

– На ваших мовах неможливо, а нашою – просто. Назвіть якусь літеру, – звернувся він до німця.

– Нехай буде П, – сказав той.

– Добре. Оповідання буде називатися.

ПЕРШИЙ ПОЦІЛУНОК

Популярному перемишлянському поетові Павлові Подільчаку прийшло поштою приємне повідомлення:

Приїздить, пане Павле, - писав поважний правитель повіту Полікарп Паскевич, - погостюєте, повеселитесь. Пан Павло поспішив, прибувши першим потягом. Підгорецький палац Паскевичів привітно прийняв приїжджого поета.

Потім під'їхали поважні персони – приятелі Паскевичів... Посадили пана Павла поряд панночки – премилої Поліни. Поговорили про політику, погоду. Пан Павло прочитав підібрані пречудові поезії. Панна Поліна програла прекрасні полонези Понятовського, прелюд Пуччіні. Поспівали пісень, потанцювали надеспань, польку. Прийшла пора пообідати. Поставили повні підноси пляшок: портвейну, плиски, пшеничної, підігрітого пушу, пільзенське пиво. Принесли печені поросята, приправлені перцем, півники, пахучі паляниці, печінковий пащтет, пухкі пампушки під печеричною підливкою, пироги, підсмажені плецьки. Потім подали пресолодкі пряники, персикове повидло, помаранчі, повні порцелянові полумиски полуниць, порічок.

Почувши приємну повноту, пан Павло подумав про панночку. Панна Поліна попросила прогулятися по Підгорецькому парку, помилуватися природою, послухати пташині переспіви. Пропозиція повністю підійшла прихмелілому поетові. Походили, погуляли.

...Порослий папороттю предавній парк подарував приємну прохолоду. Повітря п'янило принадними пахощами. Побродивши по парку, пара присіла під порослим плющем платаном. Посиділи, помріяли, позіхали, пошепталися, пригорнулися.

Почувся перший поцілунок: прощай парубоче привілля, пора поетові приймакувати!

В купе пролунали оплески. Всі визнали: милозвучна, багата українська мова буде жити вічно поміж інших мов світу.

Зазнайкуватий німець ніяк не міг визнати своєї поразки.

II. Напишіть власну розповідь-мініатюру, в якій би всі слова починалися на одну букву.

III. Дайте відповіді на питання:

1. Що таке евфонічне чергування голосних? Яке його призначення?
2. Поясніть поняття «ономатопея».

IV. Підготуйте виступ про милозвучність української й італійської мов.

V. З'ясуйте правила подовження приголосних у словах іншомовного походження, що вжиті в тексті.

VI. Проаналізуйте частотність використання займенників.

Провідмініяйте давньоруські займенники онъ, оно, она в однині, множині та двоїні. До якої групи за значенням вони належать?

VII. УВАГА ПОВТОРЕННЯ!

1. Які типи наголосів характерні для української мови? Як вони використовуються в усному мовленні? Як зі стилістичною метою використовують графічні засоби й розділові знаки?

2. Зробіть орфографічний аналіз тексту.

Вправа 2. Із запропонованих віршів випишіть антонімічні пари, з'ясуйте, які стилістичні функції вони виконують.

*I. Вмирає пізно чоловік,
а родиться дочасно,
тому й на світі жити звик,
як раб і рабовласник.
Він като-жертва, жертво-кат,
страждає і богує,
іде вперед, немов назад,
як душу гнів руйнує (В. Стус).*

*II. З журбою радість обнялась...
В сльозах, як в жемчугах, мій сміх,
І з дивним ранком ніч злилась,
І як мені розняти їх?!
В обіймах з радістю журба,
Одна летить, друга спиня...
І йде між ними боротьба,
І дужчий хто – не знаю я... (О. Олесь).*

II. Зверніть увагу на назви запропонованих творів (збірок) українських письменників). Обґрунтуйте авторське їх уживання: «Засміялося серце у тузі» П. Тичина, «Близька далина» В. Сосюра, «Правда і Кривда» М. Стельмах,

«Гіркий мед» Л. Первомайський, «Тиша і грім» В. Симоненко, «Веселий цвинтар» В. Стус, «Любов і ненависть» Д. Павличко.

III. УВАГА ПОВТОРЕННЯ!

Запишіть підкреслені слова фонетичною транскрипцією. Поясніть усі випадки живого чергування, зумовленого асиміляцією приголосних.

Вправа 3. I. Визначте стиль запропонованого уривку. Випишіть застарілі слова, розподіливши їх на історизми й архаїзми. За етимологічним словником української мови поясніть їх значення.

Золотоковці кували хитромудрі вериги-чепи, які прикрасять груди князям чи воєводам, чеканили на тонких стінках ковшів і чаш зображення птиць, риб і звірів, одні виконували з чистого золота гарні ковчежці, які потім прикрашалися різнобарвною емаллю, другі виводили тонкі візерунки на срібних релікваріях, ще треті ламали голову над жіночими прикрасами: сережками-колтами, наруччями, гребенями..... (П. Загребельний).

II. Підготуйте презентацію до «СловоОпису» з тлумаченням виписаних слів.

III. Знайдіть у романі «Собор» okazіональні неологізми та зробіть семантико-стилістичний аналіз цих мовних засобів.

Вправа 4. Прочитайте твір. Назвіть виражальні засоби художнього мовлення, фігури синтаксису, які вказують на образність мовлення автора.

Балада розплющених дитячих очей
 Я хочу бачити світ розплющеними очима,
 Я ще таке маленьке, я вмю тільки бачити,
 Прагну маму веселою мамою бачити,
 Прагну сонце бачити в золотому капелюшку,
 Прагну небо бачити в синій хустині,
 Я ще не знаю, яка на запах Чеснота,
 Я ще не знаю, яка на смак Підлість,

Якого кольору Заздрість, якого виміру Смуга,
 Яка засолена Туга, яка незглибима Любов,
 Яка синьоока Щирість, яка мерехтлива Підступність,
 Я ще все розкладу по полицях,
 Та все ж поки я виросту, зробіть щось таке на світу,
 Щоб ніколи не заплющувати очей від Страху,
 Не зміщуйте по дорослому пропорцій.
 Орли дивляться на сонце розплющеними очима (І. Драч).

II. УВАГА ПОВТОРЕННЯ!

1. Поясніть, які історичні процеси відбулися в підкреслених словах.
2. Зробіть морфемний і словотвірний аналіз двох слів (на вибір). Яку функцію виконують прикметники зі зменшено-пестливими суфіксами? Наведіть приклади вживання таких суфіксів для слів із негативним забарвленням в українській мові. Яка їх стилістична роль?
3. За Енциклопедичним словником етносимволів української культури дайте характеристику лексеми «орел». Які назви птахів є символами українського народу? Відповідь проілюструйте прикладами з поем Т. Шевченка.

Вправа 5. Прочитайте текст, визначте його синтаксичну організацію, особливості членування мовленнєвого потоку, зумовленість тональності (в тому числі колориту), інтонування, лексичну наповненість, специфіку змісту, співвідношення образності / необразності, призначення (функційна перспектива).

«Мова – поняття багатозначне». Те, що вона є головним засобом людського спілкування, а разом із працею – знаряддям пізнання й перетворення світу й самої людини – її носія, тепер уже ніхто не має сумніву. Не викликає заперечень і те, що вона є засобом акумуляції людський знань і що з її допомогою створюються всі культурні цінності – матеріальні і духовні...

Мова сучасної нації поліфункціональна: вона вживається у побуті, на виробництві, нею твориться художня література, ведеться масова

інформація про події в житті нації, її стосунки з іншими націями і народностями.

Національна мова багатоманітна не тільки в своїх функціональних виявах. Вона підпорядковує собі територіальні діалекти, що в функціональному плані найбільше пов'язані з побутовим мовленням, соціальні діалекти, продовженням яких, з одного боку, є різного роду жаргони, а з другого, – мова різноманітних галузей науки, літературно-художньої творчості, що, незважаючи на велике розмаїття індивідуальних почерків, завжди характеризується певним набором стабільних ознак, насамперед образністю і прагненням до інтеграції інших функціональних виявів. Центральною інтегруючою силою кожної національної мови є її кодифікована частина – літературна мова, що є загальнозрозумілою для всіх її користувачів (В. Русанівський).

II. УВАГА ПОВТОРЕННЯ!

Проілюструйте на конкретних прикладах, що пам'ятки давньоруської, давньої української, старослов'янської писемності допомагають розкрити шляхи перетворення, збагачення й удосконалення української літературної мови, відповідь ілюструйте презентаційним супроводом.

III. Укладіть хмару слів, що характеризує лексику «нація».

IV. Вербалізуйте концепт «Україна» (літературний твір на вибір). Поясніть походження назви «Україна» за літописами (Бабич Н. Д. Історія української літературної мови. Практичний курс: навч. посіб. Львів: Світ, 1993. С. 28).

**Тестові завдання для перевірки сформованості ЛК
на опорно-систематизувальному етапі**

1. Вкажіть варіант, у якому слово пишеться з м'яким знаком?

А	Б	В	Г	Д
книжка,	діжка,	кігті,	скибка,	казка,
грядка,	гриб,	дьогтю,	ніжка,	нігті,
приз	борідка	нігті	низка	вогко

2. Знайдіть групу слів, у яких відбувається асиміляція за м'якістю.

А	Б	В	Г	Д
звір,	боротьба,	ніжка,	свято,	рибка,
цвях,	приніши,	казка,	дзвін,	сторож,
дитина	дуб	вокзал	цвісти	квіти

3. Вкажіть варіант, в якому вжито власне українське слово.

А	Б	В	Г	Д
фортуна	гіпотеза	жупан	октава	факір

4. Яким способом утворено слово **водянка**?

А	Б	В	Г	Д
префіксальним	безафіксним	суфіксальним	префіксально- суфіксальним	основоскладання

5. Знайдіть варіант, у якому всі слова пишуться разом.

А	Б	В	Г	Д
життє/пис	хліб/сіль	фото/апарат	гори/цвіт	штаб/квартира
авто/вокзал	середньо/віччя	льон/довгунець	красно/пис	купівля/продаж
пів/огірка	дизель/мотор	Дніпро/ріка	он/де	з/поміж

6. У якому з варіантів усі три іменники належать до III відміни?

А	Б	В	Г	Д
дівча	далечінь	мати	пісня	озеро
сон	маля	совість	синь	Микола

віддаль земля ніч галузь батько

7. У якому варіанті є пасивний дієприкметник?

А Б В Г Д
вгору свіжість через прочитаний вражаючий

8. Знайдіть варіант, у якому вжито первинний прийменник.

А Б В Г Д
кінець протягом про назустріч близько

9. Вкажіть варіант у якому наявний складений іменний присудок.

- А. Я хутко набираю повітря і перестаю дихати.
- Б. Але потім він став заспокоюватися.
- В. Вечір був прекрасної прозорості і липневої щедрості.
- Г. Заридала Катерина та бух йому в ноги.
- Д. А чобітки їхні – дзень-дзень.

10. Визначте тип зв'язку в даному складному реченні.

Коли пацієнт задрімав, Інна вийшла, стала дивитися, як трудився тік, як дівчата та жінки, закутані хустинками до очей, шугають з лопатами в руках серед ворохів пшениці, горнуть і горнуть, вантажачи очищене зерно в кузовах машин.

- А. З послідовною підрядністю.
- Б. З однорідною супірядністю.
- В. З неоднорідною супірядністю.
- Г. З послідовною підрядністю і супірядністю.
- Д. Із супірядністю змішаного типу.

Ключі до тестів: 1 - В, 2 -Г, 3 - В, 4 - В, 5 - А, 6 - В, 7 - Г, 8 - В, 9 - В, 10 - Д.

**Завдання для перевірки сформованості ЛК
на інтегративно-формульовальному етапі**

Додаток Є. 5. 1

Завдання для перевірки рівня сформованості ФСК

I. Виконайте тести.

1. Фонетика – це розділ мовознавства, що вивчає

А	Б	В	Г
фонетичні	артикуляційні	звукову будову	акустичні
зміни	характеристики звуків	мови	характеристики звуків

2. До позиційних змін належать

А	Б	В	Г
кількісна редуція	протеза	акомодація	якісна редуція

3. Фонема виконує функцію

А	Б	В	Г
комунікативну	дистинктивну	мислетворчу	емотивну

4. За місцем творення звуки [ф] і [в] є

А	Б	В	Г
губно-губні	губно-зубні	міжзубні	шумні

5. Знайдіть групу слів, у яких відбувається асиміляція за м'якістю

А	Б	В	Г
боротьба,	ніжка, казка,	свято, дзвін,	рибка, сторож,

приніси, дуб вокзал цвісти квіти

6 Знайдіть варіанти, в яких у всіх словах відбувається асиміляція за дзвінкістю-глухістю

А	Б	В	Г
вечір, діжка,	просьба, вокзал,	вінок, гребти,	терен, дно,
дід	анекдот	кузня	свекор

Правильні відповіді: 1 – В, 2 – Г, 3 – Б, 4 – Б, 5 – В, 6 – Г.

II. Виконайте фонетичний аналіз підкресленого слова.

Слово до слова – зложиться мова (Нар.тв.).

Правильна відповідь:

1. *Зложиться*
2. [зл^ожи^ц'::а]
3. Зл^ожить^{ся} (основний, нерухомий).
4. Зло|жи|ть^{ся}; зло - відкритий, прикритий, наголошений; -ти – відкритий, прикритий, ненаголошений; -ть^{ся} - відкритий, прикритий, ненаголошений.
5. [з] – приголосний шумний, дзвінкий, язиковий (передньоязиковий), фрикативний (серединний), твердий, свистячий, інваріант;
 [л] – приголосний сонорний, язиковий (передньоязиковий), фрикативний (боковий), твердий, інваріант;
 [о] – голосний заднього ряду, середнього підняття, лабіалізований, наголошений, інваріант;
 [ж] – приголосний шумний, дзвінкий, язиковий (передньоязиковий), фрикативний (серединний), твердий, шиплячий, інваріант;
 [и^е] – голосний переднього ряду, високо-середнього підняття, нелабіалізований, ненаголошений, позиційний варіант;

М'який знак [-] [ц':] – приголосний шумний, глухий, язиковий передньоязиковий, зімкнений (африкат), пом'якшений, комбінаторний варіант;

[·а] – голосний заднього ряду, низького підняття, нелабіалізований, ненаголошений, комбінаторний варіант.

9б., 7зв.

6. Асиміляція за місцем і способом творення; акомодация голосного.

7. Чергування у слові не виявлено.

III. Складіть твір, у якому б усі слова починалися з однієї букви.

Завдання для перевірки рівня сформованості ЛСК

I. Виконайте тести.

1. Визначте, за якою із наведених ознак розрізняються фразеологізми та вільні словосполучення

А	Б	В	Г
контекстуальна	роздільно	наявність	наявність двох і
зумовленість	формальне	цілісного	більше наголосів
уживання	вираження	значення	

2. Пароніми – це...

А	Б	В	Г
слова, що мають	слова, що означають	слова досить	слова із
однаковий	назву того самого	близькі за	протилежним
звуковий склад,	поняття, але	звуковим складом і	значенням
але відмінні	відрізняються	вимовою, але різні	
значення	значеннєвими	за значенням	
	відтінками		

3. Знайдіть правильну комбінацію із запропонованих тлумачень і фразеологізмів

А	Б	В	Г
говорити про	перехитрити,	з'ясується	в підсвідомо
щось незначне,	ошукати кого-	майбутньому –	здогадуватися чи
марнуючи час –	небудь –	покаже час;	дізнатися про що-
теревені	наріжний камінь;	основа чого-	небудь – дешево
правити; нічого	короткий термін –	небудь –	відбутися; триматися
не вартий – гріш	спіймати	на провідна зірка	від когось неподалік –
ціна в базарний	вудочку		ходити по ниточці
день			

4. Слова, які мають тотожний звуковий, але різний фонемний склад називаються

А	Б	В	Г
омографи	омофони	омоформи	повні омоніми

5. Не можна вважати синонімами?

А	Б	В	Г
радуга – водограй	аплодисменти – оплески	карта – мапа	фарфор – порцеляна

6. Знайдіть серед поданих слів архаїзми.

А	Б	В	Г
бармен	шинкар	офіціант	стюарт

Правильні відповіді: 1 – В, 2 – В, 3 – А, 4 – Б, 5 – А, 6 – Б.

II. Прочитайте текст. Яка його головна думка? Дайте заголовок уривку.

Завершіть твір власними міркування з цієї теми.

23 роки Україна не знала війни. Наш народ пишався тим, що в буремні 90-ті Україні вдалося зберегти мир. Але війна не обійшла нашу державу тепер. Ще рік тому ми з вами не знали дуже багатьох слів, пов'язаних із війною, тепер же майже кожну родину так чи інакше опалило полум'я військових дій. Ще рік тому ми не особливо звертали увагу на слова «Слава Україні – Героям слава», а тепер ці слова набули нового змісту.

Наразі вже точно зрозуміло, кому ці слова адресовані, й ні в кого немає сумнівів, що ці герої – хлопці, які зі зброєю в руках захищають крихкий східний кордон України, лікарі, які в мирний час повертають поранених в АТО з того світу, волонтери, на плечах яких тримається наша армія.

Вибудуйте лексико-семантичне поле слова «Україна».

III. Напишіть твір (до 10 речень)проаналізуйте неологізми, виникнення яких пов'язане з подіями 2013-2018 рр.

Завдання для перевірки рівня сформованості ГСК

1. Яким способом утворено слово **перепис**?

А	Б	В	Г	Д
префіксальним	безафіксним	суфіксальним	префіксально-суфіксальним	основоскладання

2. Серед споріднених слів знайдіть зайве.

А	Б	В	Г	Д
перекривити	перекривлювати	перекривляти	перекрити	перекривлений

3. Яким способом утворено слово **сьогодні**?

А	Б	В	Г	Д
префіксальним	неморфологічним	суфіксальним	префіксально-суфіксальним	основоскладання

4. Яким способом утворено слово **знякковіти**?

А	Б	В	Г	Д
суфіксальний	префіксальний	суфіксально-префіксальний	безафіксний	основоскладання

5. Якій морфемній схемі відповідає слово **зацікавлено**?

А	Б	В	Г	Д
префікс	префікс	префікс	префікс	2 префікси
корінь	корінь	корінь	корінь	корінь
суфікс	2 суфікси	3 суфікси	2 суфікси	2 суфікси
закінчення	закінчення			закінчення

6. У якому з варіантів усі три дієприкметники є пасивними минулого часу?

А	Б	В	Г	Д
прогрітий	натруджений	зроблений	лежачий	сплюснутий
посинілий	обігрітий	працюючий	бажаний	зроблений
співаючий	розкришений	сяючий	читаючий	киплячий

7. У якому варіанті подано тільки прийменники?

А	Б	В	Г	Д
не, край, би	біля, мов, ні	через, хай, над	під, з-над, в	попід, ані, що

8. Визначте, у якому варіанті всі іменники належать до спільного роду.

А	Б	В	Г	Д
СНД	сирота	кіно	мадам	збіжжя
Кутаїсі	Гмиря	журі	РАТАУ	гусеня
Самоа	плакса	леді	вчитель	осінь

9. У якому з варіантів усі три прикметники належать до відносних?

А	Б	В	Г	Д
природний газ	добрий борщ	науковий	солов'їний спів	математичний
безхмарне	дзвінкий голос	журнал	дубова дошка	журнал
небо	Миколин	місячний план	весела історія	братова книга
холодний вітер	костюм	обідня перерва		західний вітер

10. Знайдіть варіант, у якому вжито сполучник з порівняльним значенням.

А	Б	В	Г	Д
ніби	незважаючи	аби	аж поки	від того що
	на те що			

11. Яке це речення?

Опустились інопланетники в степу неподалік від траси, й було це рано на світанні, коли пташки росу п'ють.

А. Просте, двоскладне, поширене, ускладнене.

Б. Просте, двоскладне, ускладнене.

В. Складне, з сурядним та підрядним зв'язком.

Г. Складне з сурядним та безсполучниковим зв'язком.

Д. Складне з безсполучниковим та сурядним зв'язком.

12. Скільки умовно простих частин у складі поданого складного речення та якими зв'язками вони поєднані?

Отак згадуючи, не помітила Ванда, як заснула і як сам собою перекинувся зв'язок між тим, що тут було весною, і про що в тривозі думалось зараз по приїзді до Львова.

А. 4, сурядний, безсполучниковий.

Б. 6, сурядний, підрядний.

В. 5 сурядний, підрядний.

Г. 5, сурядний, безсполучниковий.

Д. 6 підрядний, безсполучниковий.

13. Визначте, чим виступає підкреслена частина речення.

І в гомінливий стоязкий порт нас, гнівних, море принесло широке.

А. Відокремленою прикладкою.

Б. Вставним словом.

В. Відокремленим означенням.

Г. Звертанням.

Д. Уточнюючим членом речення.

14. Знайдіть речення, яке не потребує редагування.

А. Їжак покритий колючою шкірою.

Б. У Васі легенький характер.

В. Бабуся відвезла свого семирічного внука в Карпати.

В. Панас Мирний чудово описав про життя селян.

Д. Столяр зробив цю табуретку з дуба з чотирма ніжками.

15. Яке речення відповідає поданій схемі [], [], і []?

А. Багато вже зросло нових дубів на тих місцях, де велетні упали, а я й досі чую їхній спів і гнівний рев у буряні навали.

Б. Вже одспівали солов'ї, вже падають каштани, і за Дніпром стоять гаї спокійні, мов тумани.

В. І вітри дихнули вже з лиманів, дістають до Сяну перші зливи, а світанки вишивки багрянні розстеляють на багрянні ниви.

Г. За тим селом, де в полі бліндажі колись гули залізною луною, щєбече дощик, сїє стороною, а мак горить.

Д. Сонечко встає, і в росі трава, і біля школи в нас зацвітають віти.

Ключі до тестів: 1 – Б, 2 – Г, 3 – Б, 4 – Б, 5 – Б, 6 – Г, 7 – Г, 8 – Б, 9 – В, 10 – А, 11 – Г, 12 – В, 13 – В, 14 – В, 15 – Б.

Завдання для перевірки рівня сформованості ССК

1. Термін «стилістика» з'явився:

А	Б	В	Г
на початку XIX ст.	у другій половині XIX ст.	у середині XIX ст.	у кінці XIX ст.
	XIII ст.		

2. В основу класифікації функційних стилів покладено:

А	Б	В	Г
лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори	екстралінгвістичні фактори	лінгвістичні фактори	вербальні фактори

3. Усною формою публіцистичного стилю вважається:

А	Б	В	Г
стиль засобів масової інформації	науково-публіцистичний підстиль	ораторське мовлення	художньо-публіцистичний підстиль

4. Збіг кількох звуків усувається вживанням фонетичних варіантів самостійних та службових слів, яке називають:

А	Б	В	Г
фонетичним чергуванням	спрощенням	заміщенням	евфонічним чергуванням

5. Як ще називають звуконаслідування?

А	Б	В	Г
ономатопея	імітація	анафора	епіфора

6. Вживання *й* замість *і* на початку речення чи абзацу, може бути виправдане й не є порушенням літературної норми лише в:

А	Б	В	Г
діловому мовленні	віршованому мовленні	мовленні преси	конфесійному мовленні

7. Які слова, характерні для книжної мови, можуть створювати враження ускладненості, певної науковості тексту?

А	Б	В	Г
іменники	дієслівні форми	частки	прислівники

8. До базового комплексу стилетвірних факторів, які визначають специфіку певного стилю, не належать:

А	Б	В	Г
форма думки	тип змісту	мета та завдання спілкування	підбір мовних засобів

9. Яка стилістична фігура будується на основі синонімії?

А	Б	В	Г
парономазія	оксюморон	евфемізм	градація

10. В основі метафоричного перенесення найменувань лежить:

А	Б	В	Г
сумісність явищ	кількісні відношення між предметами	емоційні враження від явища	один звуковий комплекс

Ключі до тестів: 1 – В, 2 – А, 3 – В, 4 – Г, 5 – А, 6 – Г, 7 – Б, 8 – Г, 9 – Г, 10 – В.

Текст для перевірки рівня сформованості ПСК

Завдання: вставити пропущені букви, розставити розділові знаки.

Пантелеймон Куліш

Слово над гробом Шевченка

Немає в нас ні одного достойного прор...кти рідне україн...с...ке слово над домов...ною Шевченка уся сила і вся краса нашої мови тільки йому одному о...крилася. А все ж ми через нього маємо в...лике й дороге нам право оглашати рідним україн...с...ким словом сю далеку з...млю.

Такий поет, як Шевченко, не одним у(У)країн...цям рідний. Де б він не вмер на великому слов...ян...с...кому мирові, чи в Сербії, чи в Болгарії, чи в Чехах всюди він був би між своїми. Боявся єси Тарасе що вмиреш на чуж...ні між чуж...ми люд...ми. Отже, ні! Посеред рідної в...ликої сім...ї спочив ти о...починком вічним. Ні в кого з україн...ців не було такої сім...ї як у тебе; нікого так, як тебе, на той світ не проводжали. Були в нас на в(В)країні в...ликі воїни, були в...ликі прав...телі, а ти став вище всіх їх, і сім...я рідна в тебе набіл...ша. Ти-бо Тарасе вчив нас не людей з усього світу згоняти, не городи й села опановувати: ти вчив нас правди святої ж...вотворящої... От за сю-то науку зібралися до тебе усіх яз...ків люде, як діти до рідного батька; через сю твою науку став ти всім їм рідний і проводжають тебе на той світ з плачем і жалем в...ликим. Дякуємо богу святому що ж...в...мо не в такий вік що за слово правди людей на хр...стах ро...пинали або на кострах пал...ли. Не в катакомбах не в в...ртепах зібралися ми слав...ти в...ликого чоловіка за його науку прав...дну зібралися ми серед білого дня, серед столиці в...ликої і всею громадою складаємо йому щирю дяку за його животворне слово.

Радуйся ж, Тарасе що споч...в ти не в чужині бо немає для тебе чужини на всій слов'янщині і не чужі люде тебе ховають бо всяка добра і розумна душа

тобі рідна. Бажав єси Тарасе щоб тебе поховали над д(Д)ніпром-с(С)лавутом ти ж бо його любив і малював і голосно прославив. Маємо в бозі надію що й се твоє бажання виконаємо. Будеш л...жати Тарасе на рідній Україні на узбережжі славного Дніпра, ти ж бо його ім...я з своїм ім...ям навіки з'єдначив...Ще ж ти нам залишив один заповіт Тарасе. Ти говорив своїй непорочній музи:

Ми не лукавили з тобою,

Ми просто йшли, – у нас нема

Зерна неправди за собою...

В...л...кий і святий завіт! Будь же Тарасе певен що ми його соблюдаємо і ніколи не зв...рнемо з дороги що ти нам проложив єси. Коли не стане в нас сили твоїм слідом простувати коли не можна буде нам так як ти бе...трепетно св...яту правду глаголати то краще ми мовчат...мем і нехай одні твої великі речі говорять людям ввіки і віки чисту немішану правду.

Підсумкова контрольна робота на інтегративно-формувавальному етапі

Прочитайте текст. Визначте його основну думку.

Значне місце в архітектурі села займали млини. Зокрема, водяний млин був колись надзвичайно важливою господарською спорудою промислового призначення. Млин мав архітектуру суто функціональну й конструктивну і не набував якогось надзвичайного пластичного вирішення, хоча й користувався завжди повагою у селян.

На березі біля млину провадилися молодіжні грища навесні й влітку. Мірошники вважалися неабиякими умільцями, а іноді й порадиниками й віщунами.

Значно яскравішими й привертаючими до себе увагу стали вітряки – крилаті млини, що стояли на околицях села і були мальовничою окрасою пейзажів. На 8-5 метрів вгору здіймались вони на пагорбах, милуючи око своїми пластичними формами.

Ці крилаті бапти зводили на спеціальних зрубках, як на ніжках. Для того ж, щоб їм було легше ловити потрібний вітер, їх повертали за допомогою спеціального пристрою – воротила.

Чотирикутні, шестикутні або круглі в плані бапти буди увінчані дво-, три- або чотирисхилими дахами. Кількість крил вітряків була від чотирьох до восьми.

Найбільшого поширення в Україні дістали вітряки у XVIII ст., коли їх бувало у селах по 30 і більше. У 1900 р. в деяких повітах і районах зафіксовано від 300 до 1260 вітряків, а це означає, що по всій території краю їх було десятки тисяч.

Красива форма бапти з яскравими динамічними обрисами, дивовижна практичність і велике соціальне значення цієї найдосконалішої у технічному відношенні споруди старого села закріпили за нею повагу в народі, про що

казали: «Млиночок – усьому віночок», «Млин – чесна храмина». В останньому виразі цю чудову споруду прирівняли до священної будови храму, і це стало найвищим визнанням її важливості для села (Із книги Г. Онкович «Українська мова для архітекторів. І не тільки»).

Післятекстові завдання:

I. ФСК (фонетика з елементами історії мови й української діалектології)

1. Запишіть останній абзац пропонованого тексту повною фонетичною й фонематичною транскрипцією. Які знаки використовуються в лінгвістичній транскрипції? Поясніть, коли використовуються повна, а коли часткова транскрипція.

2. Обґрунтуйте тезу «Млиночок – усьому віночок», змінюючи звучання голосу. Передайте різні емоційні стани під час читання крилатих висловів.

3. Опишіть голосні й приголосні звуки (слово на вибір) за їх артикуляцією.

4. Поставте наголос у поданих словах, звірте його з орфографічним словником: *господарський, млину, дахами, старого, чотирикутні*.

5. Охарактеризуйте, які історичні процеси відображено в словах *берег, ніжка, око*.

II. ЛСК (з елементами української діалектології)

1. З'ясуйте, які слова належать до одного тематичного ряду?

- *млин, вітряк, крилатий млин, водяний млин, пагорб;*

- *орнаментальна лиштва, різьблені стовпчики, красива форма бапти, хата, арка.*

2. Вибудуйте лексико-семантичне поле слова «архітектура», показавши в ньому місце лексеми «млин».

3. Спробуйте прослідкувати, як називалися млини в різних регіонах України, й описати особливості їх будови.

III. ГСК:

Словотвір і морфеміка

Зробіть морфемний і словотвірний аналіз запропонованих слів.

Водяний, надзвичайний, чотирисхилий, вгору, милуючи, потрібний, допомога, увінчаний, священний, визнання, грище.

Морфологія

1. Випишіть іменники чоловічого роду II відміни й поставте їх у Р.В. од. Правила обґрунтуйте.

2. Випишіть із тексту прикметники, що вжиті в найвищому ступені порівняння складній формі. Визначте їх рід, число й відмінок. Проаналізуйте, скільки відносних прикметників використано автором у тексті.

3. Запишіть числівники словами; провідміняйте числівники 400, 1260, указавши паралельні форми.

4. Знайдіть у тексті займенник, який у певній граматичній формі є особовим, а в іншій – присвійним.

5. Підкресліть у тексті дієслова й визначте їх форми.

Синтаксис

Випишіть із тексту приклади речень:

- а) односкладного;
- б) двоскладного;
- в) ускладненого;
- г) складносурядного;
- д) складнопідрядного;
- е) з різними видами зв'язку.

Зробіть повний синтаксичний розбір складного речення (на вибір).

Правописна компетентність.

Зробіть орфографічний й пунктуаційний аналіз тексту.

**Тести для перевірки сформованості ЛК
на креативно-трансформаційному етапі**

1. Основоположниками американського неогумбольдтіанства були:

А	Б	В	Г
Е. Сепір, Б. Уорф	Е. Сепір Й.Л. Вайсгербер	Й.Л. Вайсгербер, Й. Трір	Й. Трір Б. Лі Ворф

2. Фердінанд де Соссюр виділив модуси існування явищ мови:

А	Б	В	Г
власне мова, мовлення	комунікація, мовлення	мова, дискурс	власне мова, комунікація

3. Вільгельм фон Гумбольдт висунув концепцію філософії мови в праці:

А	Б	В	Г
«Про порівняльне вивчення мов стосовно різних епох їх розвитку»	«Про буквенне письмо та його зв'язок з будовою мови»	«Про двоїну»	«Про мову каві на острові Ява»

4. Копенгагенський лінгвістичний осередок ще називають:

а	б	в	г
Американським структуралізмом	Данською школою гloseматики	Американським дескриптивізмом	Празьким лінгвістичним осередком

5. За концепцією Бхартріхарі слово як сутність Брахмана на шляху до свої реалізації проходить три стадії розвитку (знайдіть зайвий варіант):

А	Б	В	Г
провіденційна	основна	проміжна	виставлена

6. Головні принципи лінгвістичної концепції молодограматиків:

А	Б	В	Г
психологізм та історизм	позитивізм та історизм	структуралізм та психологізм	психологізм та позитивізм

7. І. Бодуен де Куртене був основоположником:

А	Б	В	Г
генетичного методу	статистичної типології	психолінгвістики	соціолінгвістики

8. Яка мова є прамовою відповідно до «Схеми родового дерева» Шлейхера?

А	Б	В	Г
грецька	англійська	латинська	індоєвропейська

9. О. Потебня заперечував у мові:

А	Б	В	Г
Логіцизм	Натуралізм	Психологізм	Важливість історичного аспекту

10. Г. Штейнталь, О. Потебня є видатними представниками такого напрямку XIX ст. як:

А	Б	В	Г
натуралістичний	філософський	психологічний	лінгвістичний

11. Яка стилістична фігура будується на основі синонімії?

А	Б	В	Г
парономазія	оксюморон	евфемізм	градація

12. В основі метафоричного перенесення найменувань лежить:

А	Б	В	Г
сумісність явищ	кількісні відношення між предметами	емоційні враження від явища	один звуковий комплекс

13. Смыслові повтори елементів попереднього речення, використання синонімів до цих елементів, вказівно-замінних слів є засобами:

А	Б	В	Г
ланцюжкового	паралельного	інтегративного	тематичного
зв'язку	зв'язку	зв'язку	зв'язку

14. Символи, які народжуються і живуть лише в конкретному творі – це:

А	Б	В	Г
суспільні	національні	індивідуально-	культурні
символи	символи	авторські символи	символи

15. У прозових текстах інверсія:

А	Б	В	Г
підпорядкована	відбиває специфіку	розставляє	створює
ритмомелодійному	розмовного	логічний наголос	піднесеність,
малюнкові	мовлення		емоційність

Ключі до тестів: 1 – А, 2 – А, 3 – Г, 4 – Б, 5 – Б, 6 – А, 7 – Б, 8 – Г, 9 – А, 10 – В, 11 – Г, 12 – В, 13 – А, 14 – В, 15 – В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. 40 років Жовтня, 27, м. Херсон, 73003. Тел.: +38(0552) 32-67-05, 32-67-31; факс 49-21-14; e-mail: office@ksu.ks.ua; http://www.kspu.edu
 МФО 820172 код за ЄДРПОУ 02125609 р/р 3522 7222 000120; 3521 2022 000120 банк Держказначейська служба України, м. Київ

12 06 2018 р. № 08-31/946

На № _____ від _____ 201_ р.

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ

докторської дисертації з теми

«Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» (галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія та методика навчання (українська мова)

кандидата педагогічних наук, доцента, докторанта кафедри мовознавства

Херсонського державного університету

Рускуліс Лілії Володимирівни

Протягом 2014-2018 рр. на базі кафедри мовознавства Херсонського державного університету здійснювалося впровадження результатів наукової розвідки Рускуліс Л. В. із теми «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін».

У 2014 р. Л. Рускуліс проведено констатувальний етап експерименту, який передбачав тестування студентів РВО «бакалавр» за спеціальністю 014.02 Середня освіта, виконання ними творчих завдань, опитування викладачів. Отримані результати стали підґрунтям для розробки експериментально-дослідного навчання й створення моделі формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови.

Пропонована система підготовки студента-словесника ґрунтувалася на врахуванні загальнодидактичних, лінгводидактичних і специфічних підходів, закономірностей, принципів. Поряд із традиційними методами й прийомами навчання активно використовувалися інтерактивні, що дозволило разом із засвоєнням мовознавчої теорії забезпечити готовність студента до виконання практичних завдань у реальному житті, тобто до педагогічної практики, а в майбутньому до роботи в школі, розвиток творчого мислення, обирання креативних, нестандартних шляхів вирішення навчальних ситуації, оволодіння новими видами діяльності й опанування мовою й мовленням на належному рівні, а отже, формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови.

Оригінальною й методично виправданою стала репрезентована дослідником базова система вправ (тематично-аналітичні, мовно-

комунікативні, репродуктивно-творчі й когнітивно-діяльнісні), що охопила всі етапи засвоєння нормативних мовознавчих дисциплін циклу професійної та практичної підготовки («Вступ до мовознавства», «Практикум з української мови», «Сучасна українська літературна мова», «Українська діалектологія», «Культура мови», «Старослов'янська мова», «Історія української мови», «Історична граматика», «Стилістика української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Загальне мовознавство»): сприйняття мовного явища, його відпрацювання й закріплення; розвиток усного мовлення студента; вибудовування лексико-семантичних полів; добір лексики на вербалізацію концептів на основі аналізу текстів (у т. ч. регіональних і прецедентних) тощо.

До запропонованого експерименту інтенсивно залучалися ІКТ-засоби: презентації, інтернет-проекти, відео- й медіа-тексти тощо. Особливе місце відведено упровадженню веб-квестів у перспекції організації самостійної роботи студента, що дозволило здобувачеві вищої освіти вільно добирати, обробляти й аналізувати інтернет-матеріал; групувати інформацію в цілісну систему шляхом побудови висновків й узагальнень; розробити систему доказів на підтвердження висунутої гіпотези; підвищити комунікативну компетентність (усне мовлення – читання матеріалів на веб-сайтах, у писемному – підготовка й захист проєктів, збагачення словникового запасу).

Відповідно до узгодженої програми проведення дослідження Л. Рускуліс на базі Херсонського державного університету матеріали дослідження апробовано на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми шкільної та вишівської лінгводидактики: реалії та перспективи. Доробок наукової школи М. І. Пентиліук» (2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Слово, речення, текст: когнітивний, прагматичний та лінгводидактичний аспекти» (2012 р.); III всеукраїнській науково-практичній конференції «Слово, речення, текст: когнітивний, прагматичний та лінгводидактичний аспекти» (2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми лінгводидактики: реалії та перспективи», (2016 р.); Всеукраїнській науковій конференції «О. Потебня і сучасна наука» (2016 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Поетика художнього тексту» (2018 р.).

Розроблена й запроваджена Л. Рускуліс методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови є раціональною, науково й методично обґрунтованою та перспективною.

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін дослідження» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри мовознавства (протокол від 04. 06. 2018 № 15).

Проректор з
наукової роботи

Гайдаєнко І. В.
(0552) 32-67-56

С. А. Омельчук

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

вул. Никольська, 24, м. Миколаїв, 54030, тел.: (0512) 37-88-38, факс: (0512) 37-88-15
 E-mail: office@mdu.edu.ua Web: www.mdu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125444

13.06.2018 № 01-12/21.2/658 На № _____ від _____

Проректор
 педагогічної роботи
 Л. Ситченко
 _____ р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

докторської дисертації з теми

«Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін»
 (галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія та методика навчання (українська мова)
 кандидата педагогічних наук, доцента, докторанта кафедри мовознавства
 Херсонського державного університету
 Рускуліс Лілії Володимирівни

Протягом 2014-2018 рр. на базі філологічного факультету Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського здійснювалося впровадження результатів наукової розвідки Рускуліс Л. В. із теми «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» (протокол засідання кафедри прикладної лінгвістики № 1 від 02.09.2014 р.).

На першому етапі впровадження Л. Рускуліс проведено констатувальний експеримент, результати якого стали індикаторами створення експериментальної методики. Анкетування студентів, викладачів дозволили обрати ефективні лінгводидактичні засади (підходи, закономірності, принципи, методи, прийоми, засоби і форми навчання), які виконали роль магістральних у запропонованій моделі формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови.

Етап формувального експерименту супроводжувався введенням в авторську методичну систему завдань і вправ системно-інтегративного характеру, основною вимогою яких стало засвоєння мовознавчих дисциплін у тісному взаємозв'язку. Особливі вимоги висунуто до практичної підготовки, у процесі якої студенти до опрацювання лінгвістичного матеріалу обов'язково вкраплювали питання з історії

української мови, української діалектології, культури мови, загального мовознавства.

Педагогічне спостереження й результати формувального експерименту переконали в ефективності презентованої методики формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови. У результаті проведеної роботи визнано, що модель формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови є актуальною, методично обґрунтованою, оптимальною й результативною.

Відповідно до узгодженої програми проведення дослідження Л. Рускуліс на базі МНУ імені В. О. Сухомлинського взяла участь у II Міжнародній науково-практичній конференції «Новітні тенденції філологічної освіти в контексті інтеграції у європейський простір» (2016 р.); Міжнародній конференції «Загальні аспекти інноваційного розвитку освітньої галузі в контексті міжнародного співробітництва України.

General aspects of innovation development of education in the context of international cooperation of Ukraine» (2017 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Новітні тенденції розвитку філологічної освіти в контексті інтеграції у європейський простір» (2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мовна особистість студента в перспективі сучасної лінгводидактики» (2015 р.), на яких висвітлено найвагоміші результати проведеної розвідки.

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри гуманітарних наук (протокол № 14 від 12. 06. 2018 р.).

В.о. завідувача
кафедри гуманітарних наук

О. В. Гінкевич

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Запорізька обл. 71100
 E-mail: rector@bdpu.org.ua; http://bdpu.org

Тел. +38(06153) 3-62-44, факс +38(06153) 4-74-68
 Код ЄДРПОУ 02125220

13.06.2018 № *57-АД/678*

На № _____ від _____

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ

докторської дисертації з теми

«Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін»
 (галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія та методика навчання (українська мова)
 кандидата педагогічних наук, доцента, докторанта кафедри мовознавства

Херсонського державного університету

Рускуліс Лілії Володимирівни

Протягом 2014-2018 рр. на базі кафедри української мови та славістики (до 2017 р. кафедри української мови та методики викладання фахових дисциплін) упроваджувалися результати дослідження докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету Рускуліс Л. В. з теми «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін».

Під час упровадження проведено тестовий контроль рівня сформованості лінгвістичної компетентності студентів-філологів, виконання творчих завдань, анкетування студентів і викладачів. З урахуванням результатів констатувального експерименту докторантом розроблено комплекси вправ із формування фонетичної, лексико-семантичної, граматичної, правописної, стилістичної компетентностей, що ґрунтується на когнітивно-комунікативному, комунікативно-діяльнісному, функційно-стилістичному, текстоцентричному підходах. Найбільш результативним стало вибудовування методичної системи,

яка спирається на системно-інтегративний підхід до засвоєння мовознавчих дисциплін, що дозволили цілісно й різноаспектно розглянути та проаналізувати лінгвістичне явище з перспекцією на його вивчення в школі. Переконливі переваги має запропонована автором методика організації науково-дослідницької діяльності, що вибудовується відповідно до принципу наступності й перспективності.

Порівняльні результати проведених контрольних зрізів у контрольних й експериментальних групах продемонстрували переваги авторської методики й переконали в її ефективності. Експериментальне навчання підтвердило, що модель формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови є актуальною, методично обґрунтованою, оптимальною й результативною.

У 2017 р. докторантом у межах проведеного наукового студювання презентовано теоретичні розвідки з теми «Семінар у методичній системі підготовки майбутнього вчителя української мови» (Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 3. – Бердянськ, БДПУ, 2017).

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри української мови та славістики (протокол № 11 від 22.05.2018).

Проректор із
науково-педагогічної роботи

В. М. Ліпич

Завідувач кафедри української
мови та славістики

М. М. Греб

Міністерство освіти і науки України
 Житомирський державний університет
 імені Івана Франка
 Вул. В. Бердичівська, 40,
 м. Житомир, 10008
 телефон /факс (0412) 43-14-17
 E-mail: zu@zu.edu.ua Web: www.zu.edu.ua
 код ЄДРПОУ 02125208

Ministry of Education and Science of Ukraine
 Zhytomyr Ivan Franko State University
 40, Velyka Berdychivska Str.,
 City of Zhytomyr Ukraine, 10008
 Tel/Fax (0412) 43-14-17
 E-mail: zu@zu.edu.ua Web: www.zu.edu.ua
 USREOU 02125208

Від 14.06.2018 № 1/519
 На № _____ від _____

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

докторської дисертації з теми:

«Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх
 учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін»
 (галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки,
 спеціалізація – теорія та методика навчання (українська мова)

кандидата педагогічних наук, доцента, докторанта кафедри мовознавства

Херсонського державного університету

Рускуліс Лілії Володимирівни

Протягом 2014-2018 рр. на базі кафедри лінгвометодики та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка упроваджувалися результати дослідження докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету Рускуліс Л. В. з теми: «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін».

Формування лінгвістичної компетентності на основі специфічного системно-інтегративного підходу, запропонованих дослідником закономірностей (відповідність лінгвістичної освіти соціальним запитам; засвоєння мовного матеріалу в чіткій взаємозалежній і взаємообумовленій системі; вивчення усіх рівнів української мови та мовознавчих дисциплін із перспекцією на активну мовленнєву діяльність; оптимальне поєднання традиційних та інноваційних методів, прийомів, засобів і форм навчання;

урахування національно-когнітивного потенціалу української мови), принципів навчання (взаємозв'язку у вивченні мовознавчих дисциплін; оперування лінгвістичною термінологією; компаративного аналізу мовних одиниць; системного впровадження ІКТ-технологій), методів і прийомів, визначали структуру спроектованої моделі формування лінгвістичної компетентності.

Л. Рускуліс запропоновано комплекси вправ, розроблені відповідно до мовознавчих дисциплін нормативної складової начального плану спеціальності. Упроваджені види вправ (тематично-аналітичні, мовно-комунікативні, репродуктивно-творчі й когнітивно-діяльнісні) передбачали різноманітну й різносторонню роботу над засвоєнням лінгвістичного матеріалу: дослідження лексикографічних джерел, опрацювання терміносистеми, її усвідомлення й закріплення; вибудовування лексико-семантичних полів, граматичних форм слів; розвиток усного мовлення студентів.

Проведений експеримент переконав у перевагах, доцільності й ефективності репрезентованої авторської методичної системи формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови, а запропонована модель є актуальною.

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри лінгвометодики та культури фахової мови (протокол № 13 від 13. 06. 2018 р.).

Проректор з наукової і міжнародної роботи,
доктор педагогічних наук, професор

 Н. А. Сейко

Завідувач кафедри
лінгвометодики та культури фахової мови

 К. Я. Климова

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

вул. Семінарська, 2, м.Острог, Рівненська обл., Україна, 35800, тел./факс (03654) 2-29-49, e-mail: osa@oa.edu.ua, www.oa.edu.ua

14 червня 2018 р. № 35
 на № _____

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ

докторської дисертації з теми

«Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін»
 (галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія та методика навчання (українська мова)
 кандидата педагогічних наук, доцента, докторанта кафедри мовознавства
 Херсонського державного університету
 Рускуліс Лілії Володимирівни

Протягом 2014-2018 рр. на базі кафедри української мови і літератури **Національного університету «Острозька академія»** упроваджувалися результати дослідження докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету Рускуліс Л. В. з теми «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін».

Упровадження експериментального дослідження здійснювалося в декілька етапів: анкетування студентів, опитування викладачів із питань урахування лінгводидактичних засад, технології організації навчального процесу у ВЗО. Отримані показники рівня сформованості лінгвістичної компетентності окреслили вихідні положення формувального етапу експерименту.

Національний університет
«Острозька академія»

Код ЄДРПОУ 22554101
ГУДКСУ у Рівненській обл.
МФО 833017
р/р 35223201005402

XXVII Міжнародний
приз "За якість"
Париж 1999

XXVII International
Trophy for Quality
Paris 1999

Експериментально-дослідне навчання ґрунтувалося на когнітивно-комунікативному, комунікативно-діяльнісному, функційно-стилістичному, текстоцентричному підходах, а провідним став системно-інтегративний підхід до засвоєння нормативних мовознавчих дисциплін («Вступ до мовознавства», «Практикум з української мови», «Сучасна українська літературна мова», «Українська діалектологія», «Старослов'янська мова», «Історія української мови», «Історична граматика», «Стилістика української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Загальне мовознавство»), що дозволило цілісно й різноаспектно розглянути та проаналізувати лінгвістичне явище.

Репрезентативною й методично обґрунтованою є упроваджена дослідником система вправ (тематично-аналітичні, мовно-комунікативні, репродуктивно-творчі й когнітивно-діяльнісні), до складу якої увійшло десять комплексів, розроблених відповідно до мовознавчих дисциплін, що засвоюються студентом.

Порівняльні результати проведених контрольних зрізів у контрольних й експериментальних групах продемонстрували переваги авторської методики й переконали в її ефективності. Експериментальне навчання підтвердило, що модель формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови є актуальною й методично обґрунтованою.

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри української мови і літератури (протокол від 14. 06. 2018 № 11).

Проректор з
науково-педагогічної роботи

Завідувач кафедри

Д. М. Шевчук

І. М. Хом'як

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Сумська обл., 41400, тел.: (05444) 2-34-27, факс: (05444) 2-34-74
 E-mail: gdpu@sm.ukrtel.net, gnuoffice@gmail.com, код ЄДРПОУ 02125527

Від 23.06.2018 № 1631

На № _____ від _____ **ДОВІДКА**

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
здобувача наукового ступеня доктора педагогічних наук, кандидата педагогічних наук,
доцента, докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету
РУСКУЛІС ЛІЛІ ВОЛОДИМИРІВНИ
з теми «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів
української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін»
(галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація
– теорія та методика навчання (українська мова))

Упровадження результатів дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» проводилося на базі кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка протягом 2014-2018 рр.

Л. Рускуліс провела анкетування серед студентів четвертого курсу факультету філології та історії з метою визначення рівня сформованості лінгвістичної компетентності, співбесіди із викладачами, що визначило вихідні положення формуального експерименту й лягло в основу авторської методики.

Під час упровадження результатів дослідження докторантом запропоновано систему форм роботи, яка переконує у важливості застосування інноваційних лекцій (бінарних, із запланованими помилками, лекції-дискусії, лекції-конференції тощо), презентовано етапи самостійної роботи, звернуто увагу на перспективність і наступність у проведенні навчально- й науково-дослідницької роботи. Обґрунтовано ефективність розробки комплексів (де кожна складова (вправа) спрямовує навчальну діяльність студента на формування конкретної навички) і відповідно системи вправ.

Згідно з програмою дослідно-експериментальної роботи Л. Рускуліс взяла участь у «VI Волошинських читаннях: «Методика навчання української мови і літератури в контексті концепції Нової школи: проблеми, пошуки, перспективи», (2018 р.), презентувавши проблему «Види вправ у системі формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови».

Результати анкетування, співбесід із викладачами й студентами засвідчили, що методична система формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови, запропонована Л. Рускуліс, є інноваційною, перспективною, сприяє підвищенню професійного рівня студента. Під час формуального експерименту навчання проводилося в експериментальних і контрольних групах. Кількісний і якісний аналіз контрольних робіт підтвердив ефективність представленої методики.

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри української мови, літератури та методики навчання (протокол № 11 від 21.06.2018 р.).

Проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків

В. П. Зінченко

Завідувач кафедри української мови,
літератури та методики навчання

А. О. Новиков

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

вул. Рєпіна, 12 м. Ізмаїл,
Ізмаїльський район, Одеська область, 68610
Тел./факс: (04841) 5-13-88
E-mail: idgu@ukr.net
Веб-сайт: <http://www.idgu.edu.ua/>

Банк ДКСУ м. Київ
МФО 820172
Р/р 35226260012580
Код ЄДРПО 02125467

№ 1-7/426
26.06.18

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ

докторської дисертації з теми
«Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх
учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін»
(галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки,
спеціалізація – теорія та методика навчання (українська мова)
кандидата педагогічних наук, доцента, докторанта кафедри мовознавства
Херсонського державного університету
Рускуліс Лілії Володимирівни

Протягом 2014-2018 рр. на базі кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету упроваджувалися результати дослідження докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету Рускуліс Л. В. із теми «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін».

На констатувальному етапі експериментально-дослідного навчання Л. Рускуліс проведено тестування студентів РВО «бакалавр» за спеціальністю 014.02 Середня освіта з метою визначення початкового рівня сформованості їх лінгвістичної компетентності. Отримані результати визначили вибір загальнодидактичних, лінгводидактичних і специфічних підходів, закономірностей, принципів, методів, прийомів, засобів і форм навчання.

Беззаперечною перевагою впровадженого експерименту є вибудовування моделі методичної системи, що ґрунтується на системно-інтегративному підході, який передбачає цілісний і різноаспектний аналіз лінгвістичних явищ (початкова школа → основна школа → старша школа → ВЗО). Методично обґрунтованими й оригінальними є презентовані докторантом комплекси вправ із нормативних мовознавчих дисциплін («Сучасна українська літературна мова», «Українська діалектологія», «Стилістика і культуру української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту»), що сприяють ефективному формуванню

фонетичної, лексико-семантичної, граматичної, правописної, стилістичної компетентностей.

Заслугове на увагу запропонована технологія формування лінгвістичної компетентності, презентована традиційними й інноваційними формами навчання. Докторант показала власне бачення проблеми організації самостійної роботи, шляхів впровадження навчально- й науково-дослідницької діяльності, планування й проведення практичної підготовки, роль змішаного навчання.

Порівняльні результати проведених контрольних зрізів у контрольних й експериментальних групах продемонстрували переваги авторської методики й переконали в її ефективності. Експериментальне навчання підтвердило, що модель формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови є актуальною, методично обґрунтованою, оптимальною й результативною.

У 2015 р. докторантом у межах проведеного наукового студювання презентовано теоретичні розвідки з теми «Дистанційне навчання у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови : переваги та недоліки» (Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю Ізмаїльського державного гуманітарного університету).

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 12 від 04. 06. 2018 р.).

Завідувач кафедри
української мови і літератури

А. О. Колесников

Проректор із
науково-педагогічної роботи
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

проф. Л. Ф. Циганенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Чорноморський національний університет
імені Петра Могили**

вул. 68 Десантників, буд. 10, м. Миколаїв, 54003, Україна
Тел/факс: +38 (0512) 500-333, 500-069 E-mail: rector@chmnu.edu.ua https://chmnu.edu.ua

27.06.2018 № 03/593

На № _____ від _____

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

докторської дисертації з теми

«Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін»
(галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія та методика навчання (українська мова)
кандидата педагогічних наук, доцента, докторанта кафедри мовознавства
Херсонського державного університету
Рускуліс Лілії Володимирівни

Протягом 2014-2018 рр. на базі кафедри української філології, теорії та історії літератури Чорноморського національного університету імені Петра Могили здійснювалося впровадження результатів наукової розвідки Рускуліс Л. В. із теми «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін».

На констатувальному етапі експериментально-дослідного навчання (2014 р.) Л. Рускуліс проведено тестування студентів, опитування викладачів, що продемонструвало рівень сформованості лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови й визначило шляхи проведення формувального експерименту.

Автором запропоновано систему традиційних та інноваційних підходів, закономірностей, принципів навчання. На кожному етапі навчання вводилися специфічні форми роботи, впроваджувалися інтерактивні методи навчання, активно застосовувалися інформаційно-комунікаційні технології. Апробовано комплекс вправ (тематично-аналітичні, мовно-комунікативні, репродуктивно-творчі й когнітивно-діяльнісні), що лягли в основу створеної моделі формування лінгвістичної компетентності.

Експеримент засвідчив ефективність і доцільність створеного науково-методичного супроводу з мовознавчих дисциплін й уможливив підвищення результативності лінгвістичної підготовки студента-словесника.

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри української філології, теорії та історії літератури Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 11 від 27. 06. 2018 р.).

Проректор із
науково-педагогічної роботи

Н. М. Іщенко

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г.С. СКОВОРОДИ

вул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, тел. (057) 700-35-23, факс (057) 700-69-09
e-mail: rector@hnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125585

Від 06.07.2018 № 01/10-121

На № _____ від _____

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

докторської дисертації з теми

«Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін»

(галузь 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія та методика навчання (українська мова)

кандидата педагогічних наук, доцента, докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету

Рускуліс Лілії Володимирівни

Протягом 2014-2018 рр. на базі кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди упроваджувалися результати дослідження докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету Рускуліс Л. В. з теми «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін».

Л. Рускуліс у 2014 р. проведено констатувальний етап експериментально-дослідного навчання серед студентів четвертого курсу РВО «бакалавр» за спеціальністю 014.02 Середня освіта, який продемонстрував рівень сформованості їх лінгвістичної компетентності й визначив пріоритетні завдання формувального експерименту.

Протягом 2014-2018 рр. докторантом розроблялася й системно впроваджувалася авторська методика, в основі якої перевірялася ефективність запропонованого системно-інтегрованого підходу до вивчення мовознавчих дисциплін («Вступ до мовознавства», «Практикум з української мови», «Сучасна українська літературна мова», «Українська діалектологія», «Старослов'янська мова», «Історія української мови», «Історична

граматика», «Стилістика української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Загальне мовознавство»), специфічних закономірностей, принципів навчання. Методично обґрунтованою й результативною стала запропонована базова система вправ (тематично-аналітичні, мовно-комунікативні, репродуктивно-творчі й когнітивно-діяльнісні), що передбачала різноаспектне засвоєння лінгвістичного явища, вибудовування лексико-семантичних полів, добір лексики на вербалізацію концептів на основі аналізу текстів, укладання тематичних словників.

Автором презентовано власне бачення традиційних та інноваційних форм навчання, зокрема продуктивними виявилися лекції з запланованими помилками, бінарні лекції, лекції-дискусії, що забезпечувалися ІКТ-супроводом.

Результати проведених контрольних зрізів продемонстрували переваги авторської методики й переконали в її ефективності. Експериментальне навчання підтвердило, що модель формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови є актуальною, методично обґрунтованою, оптимальною й результативною.

Результати дослідження «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» докторанта кафедри мовознавства Херсонського державного університету обговорено й затверджено на засіданні кафедри української мови (протокол № 11 від 26.06.2018 р.).

Проректор з наукової роботи

проф. Ю. Д. Бойчук